

Samenstelling

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Administratie Planning & Statistiek
Guy Pauwels

Administratie Cultuur
Cel voor Cultuur-, Jeugd- & Sportbeleid
Jeroen Scheerder

Technische ondersteuning

Karina Van De Velde

Leescomité

Peter Jolling, José Lemaître,
Edwin Pelfrene, Jan Pickery,
Bart Van der Hertten en Jos Van Rillaer

Met opmaak: Nederlands
(standaard)

Verwijderd: e

Verantwoordelijk uitgever

Josée Lemaître
Directeur-generaal APS
Boudewijnlaan 30
1000 BRUSSEL

Druk

Vanmelle

Depotnummer D/2004/3241/160

Uitgave juli 2004

Bestellingen

Caroline Temmerman
Tel. (02)553 57 84
Fax (02)553 58 08
E-mail: caroline.temmerman@azf.vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/aps

Met opmaak: Nederlands
(standaard)

Met opmaak: Nederlands
(standaard)

VOORWOORD

Vrije tijd is een goed dat we koesteren omdat het veelal schaars is. Niettemin zijn de Vlamingen doorgaans tevreden met de uren vrije tijd en ook over de wijze waarop ze deze zelf kunnen invullen. Nochtans doet ieder dat op zijn manier en zijn er duidelijk groepen die meer uren ter beschikking hebben dan andere. Sociologen kunnen hierover allerlei vragen stellen en op zoek gaan naar patronen die leiden tot antwoorden. In dit onderzoek komen vooral feiten aan bod: het vrijetijdsvolume en de deelname aan een aantal vrijetijdsactiviteiten.

De survey naar de culturele verschuivingen in waarden, houdingen en gedragingen die jaarlijks door de administratie Planning en Statistiek (APS) wordt georganiseerd, bevat een aantal relevante vragen over dit thema. Samen met achtergrondvariabelen zoals leeftijd, geslacht, opleiding, verzorgingspositie en levenssituatie geeft deze APS-survey een beeld over welke groepen het meest en welke het minste vrije tijd hebben en hoe groot hun deelname is aan culturele of sportactiviteiten, hoe omvangrijk hun mediaconsumptie is en hun sociale contacten zijn. In die zin wil de voorliggende publicatie aan beleidsmakers cijfermateriaal aanreiken op basis waarvan een mogelijk toekomstig vrijetijdsbeleid, of aspecten daarvan, vorm kan gegeven worden. Hopelijk neemt u wat tijd om meer te weten te komen over de “vrije tijd van de Vlamingen”.

Josée Lemaître
Directeur-generaal
Administratie Planning en Statistiek

Jos Van Rillaer
Directeur-generaal
Administratie Cultuur

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Inhoudstafel	5
1. Inleiding	7
2. Beschrijving van het onderzoeksmateriaal	9
2.1 Situering	9
2.2 Methodologie	10
2.3 Operationalisering van de variabelen	11
2.4 Toegepaste statistische technieken en grafische presentaties	13
3. De tijd besteed aan vrije tijd	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Vrijetijdskapitaal: het aantal uren vrije tijd	15
3.3 Tevredenheid met de vrije tijd	24
3.3.1 Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd	24
3.3.2 Tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding	27
3.3.3 Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd versus tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding	30
3.4 Vergelijking in de tijd	30
3.5 Multivariate analyse	32
3.5.1 Beschikbare vrije tijd	33
3.5.2 Tevredenheid met de vrije tijd	38
3.6 Besluit	40
4. De deelname aan vrijetijdsactiviteiten	41
4.1 Inleiding	41
4.2 Sportparticipatie	41
4.2.1 Algemene sportbeoefening	42
4.2.2 Frequentie van de sportbeoefening	45
4.2.3 Bijwonen van sportmanifestatie	47
4.2.4 Vergelijking in de tijd	47
4.3 Cultuurparticipatie	49
4.3.1 Frequentie en diversiteit van de cultuurparticipatie	49
4.3.2 Deelname aan specifieke cultuuractiviteiten	52
4.3.3 Vergelijking in de tijd	54
4.4 Mediaconsumptie en –participatie	55
4.4.1 Bezit en gebruik van mediagoederen met mogelijke vrijetijdsfunctie	55
4.4.2 Deelname aan specifieke media-activiteiten	56
4.4.3 Vergelijking in de tijd	60

4.5 Sociale participatie	64
4.5.1 Formele vormen van sociale participatie	64
4.5.2 Informele vormen van sociale participatie	71
4.5.3 Vergelijking in de tijd	77
4.6 Participatie in andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten	78
4.6.1 Bezoeken van een bezienswaardig gebouw of monument	79
4.6.2 Bezoeken van een bos of natuurgebied	79
4.6.3 Naar de bioscoop gaan	80
4.6.4 Zelf creatief of kunstzinnig bezig zijn	80
4.7 Besluit	80
5. Besluit	82
Bibliografie	84
Producten van de administratie Planning en Statistiek	86

1. Inleiding

“Het is een paradoxale toestand. De vakanties zijn langer, de werkweken korter, maar men heeft geen tijd. Een snellere auto, motorfiets, brommer, maar men heeft geen tijd. Vrouwen hebben wasmachines, stofzuigers, centrifuges en ondanks de motorisering van de huishouding geen tijd. Geen tijd waarvoor? Geen tijd om alles te doen, te kopen, te hebben, te zien, te denken, te wensen, te verwezenlijken en te proberen. Rationeel en ‘vertaylor’ als de mens is, probeert hij zijn leven vol te proppen met aangename en nuttige bezigheden, het maximale rendement uit elke minuut te halen. Het jaar is volgeboekt. Geen tijd: dat wil zeggen dat men niet meer aan het schema kan ontsnappen, dat men tenslotte passief staat tegenover de opeenvolging van gebeurtenissen die men zichzelf heeft opgelegd.” (Hofland, 1955)

Het is opvallend welke parallellen er getrokken kunnen worden tussen de situatie beschreven in dit citaat uit Henk Hoflands *Geen tijd* (1955) bijna een halve eeuw geleden, en onze hedendaagse ervaringen inzake tijdsgebruik. ‘Druk, druk, druk’ en ‘geen tijd’ lijken kenmerken te zijn waarop onze samenleving een patent heeft. Maar ook de roep naar onthaasting is op zich geen nieuw gegeven, getuige ditzelfde citaat en meer recente publicaties omtrent tijdswinst en tijdschaarste in een risicosamenleving (zie bvb. Geldof, 2001; Gleick, 2000; Hogenhuis, 2001). Het lijkt erop dat we met zijn allen het gevoel hebben steeds tijd te weinig te hebben. En dat gevoel neemt niet af, integendeel. Het gaat dan om de perceptie tijd te kort te komen om te doen wat we graag doen, zeker in een samenleving waarin meer dan voorheen veel te beleven is en te kiezen valt. De meerkeuzemaatschappij zeg maar, die drijft op het ritme van de beleveniseconomie (Breedveld & van den Broek, 2003; Pine & Gilmore, 1999). Meer doen binnen hetzelfde tijdsbestek, zo luidt het motto. Aan de hoeveelheid tijd die we ter beschikking hebben, is immers niets veranderd: een dag telt nog steeds 24 uur en het aantal dagen op week- en jaarbasis is ook hetzelfde gebleven. Zo beredeneerd, is tijd één van de meest democratische, maar tegelijkertijd ook meest schaarse goederen (Koelet, 2002).

Hebben we nu een samenleving waarin we minder gaan werken en we meer tijd hebben voor vrijetijdsactiviteiten als sport, cultuur, TV kijken, op reis gaan, enzovoort...? Leven wij anno 2004 in een vrijetijdssamenleving, waarin werk- en zorgtaken minder tijd in beslag nemen ten voordele van de tijd waarin we ‘vrij zijn’? Hoeveel vrije tijd hebben we en met welke activiteiten vullen we die tijd op? De vergelijking van het huidige tijdsbestedingspatroon met dat van honderd jaar geleden, leert ons alvast dat wij vandaag bijna allemaal ‘deeltijds’ werken en bijgevolg meer tijd zouden hebben naast de opgelegde werktijd. Presteerde een arbeider in West-Europa bij aanvang van de vorige eeuw circa 4.000 werkuren per jaar, tegenwoordig bedraagt dit aantal nog ‘slechts’ 1.600 uren (Rademakers, 2003: 8). Oftewel, van een meer dan 75-urenweek naar een 31-urenweek, ervan uitgaande dat er elke week van het jaar voltijds gewerkt zou worden. Bij een dergelijke vergelijking is enige voorzichtigheid geboden. Wat werk, zorg en vrije tijd toen waren en betekenden, zijn en betekenen ze niet noodzakelijk vandaag nog. Dat neemt niet weg dat onze tijdsbesteding in de afgelopen decennia flink veranderd is. Verschuivingen in ons tijdsgebruik zijn courant, denken we maar aan de flexibilisering van werktijden, arbeidsduurvermindering of nieuwe mogelijkheden op het vlak van vrijetijdsbesteding. Ook maatschappelijke processen waaronder vergrijzing, individualisering, mondialisering en digitalisering oefenen een sterke invloed uit op ons tijdsbestedingspatroon.

In deze publicatie staat de vrije tijd centraal, met name de tijd die Vlamingen besteden aan vrije tijd en de tevredenheid daarover enerzijds, en een aantal activiteiten waarin Vlamingen gedurende hun vrije tijd participeren anderzijds. We doen hiervoor een beroep op het APS-onderzoeksinstrument *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen* (Carton & Loosveldt, 2002; Carton et al., 2003; Verbelen & Carton, 2003). Deze survey is op zich niet ontwikkeld als een vrijetijdsonderzoek, doch laat wel toe om een aantal aspecten van vrijetijdsbesteding en -consumptie empirisch in kaart te brengen in functie van heel wat sociale achtergrondkenmerken. In Vlaanderen bestaat eerder een beperkte traditie inzake grootschalig onderzoek naar vrije tijd en de besteding ervan. Meer bepaald werden in het verleden drie algemene surveys rond vrijetijdsbesteding in Vlaanderen uitgevoerd. Het eerste vrijetijdsonderzoek werd opgestart in 1963 (Claeys & Van den Bosch, 1963; Van Mechelen, 1964; 1966; 1967; 1969). Eigen aan een tijd waarin het democratiseringsstreven sterk op de voorgrond geplaatst werd, benaderde dit onderzoek het gegeven van de vrije tijd op de eerste plaats vanuit thema's als volwasseneneducatie en cultuurpromotie. De tweede algemene vrijetijdssurvey in Vlaanderen dateert van 1984 (Bosscher et al., 1986; Naeyaert & Claeys, 1984). Tegen het licht van de economische crisis en de gewijzigde verhouding tussen werktijd en niet-werktijd, werden in deze studie veranderingen in het vrijetijdspatroon in Vlaanderen beschreven. Het derde en voorlopig laatste grootschalige onderzoek naar vrijetijdsbesteding in Vlaanderen werd in 1997 uitgevoerd (Bollaert et al., 1999; 2000). Circa vijftien jaar na de vrijetijdssurvey van 1984 was de nood aan actuele en representatieve gegevens over het vrijetijdsbestedingsgedrag van de Vlaamse bevolking groot. Bovendien was er de bekommernis om een bevraging op te starten die een continuïteit in het vrijetijdsonderzoek zou mogelijk maken. Andere studies die de vrijetijdsbesteding en -consumptie cijfermatig in kaart gebracht hebben, focussen eerder op een welbepaalde vrijetijdssector (sport, toerisme, cultuur, enzovoort). Terecht stelden Bollaert et al. (1999: 1) dat er tot op heden nauwelijks sprake is van een continue en regelmatige aandacht voor kennisvergaring over het vrijetijdsgedrag in Vlaanderen, laat staan van een geïntegreerd vrijetijdsbeleid. In afwachting van een volgend grootschalig vrijetijdsonderzoek in Vlaanderen, biedt de voorliggende publicatie alvast een tussentijds overzicht van de vrijetijdsparticipatie in Vlaanderen. De lezer zal in dit werk op de eerste plaats heel wat cijfermateriaal terugvinden. Daarbij kan geen volledigheid nagestreefd worden omdat in het APS-meetinstrument eerder een beperkte bevraging opgenomen is met betrekking tot de tijd besteed aan vrije tijd en de activiteiten waarin men participeert gedurende de vrije tijd. We merken op dat de APS-survey geen tijdsbudgetenquête is. Dit betekent dat we wel voor vrije tijd in het algemeen, maar niet voor de verschillende vrijetijdsactiviteiten het aantal uren kunnen berekenen. Bijgevolg kunnen we niet zeggen hoe de beschikbare vrije tijd over de diverse activiteiten verdeeld wordt.

2. Beschrijving van het onderzoeksmateriaal

2.1 Situering

Sinds 1996 wordt door de administratie Planning en Statistiek (APS) van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap jaarlijks de survey *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen* uitgevoerd. Deze survey wil de houdingen, opvattingen en gedragingen van de bevolking in Vlaanderen registreren (Carton et. al, 2003; Carton & Loosveldt, 2000; Verbelen & Carton, 2003). Met dit onderzoek wil de Vlaamse overheid nagaan wat de mensen in Vlaanderen bezighoudt, met welke problemen zij te maken hebben, wat zij verwachten van de toekomst en hoe zij tegenover een aantal overheidsmaatregelen staan. De administratie Planning en Statistiek staat in voor de vragenlijstconstructie, de methodologische ondersteuning en evaluatie van de kwaliteit van de dataverzameling. Het is de bedoeling van dit meetinstrument om vergelijkbaar statistisch materiaal te verzamelen waarop trendanalyses uitgevoerd kunnen worden. De resultaten van de verschillende surveys kunnen geraadpleegd worden in de VRIND-publicaties (APS/MVG, meerdere jaargangen).

De vragenlijst van de jaarlijkse survey bestaat uit (i) een vast gedeelte met jaarlijks terugkerende onderzoeksvragen, (ii) een variabel periodiek gedeelte en (iii) een variabel ad-hoc gedeelte. Het vaste gedeelte bevat een aantal onderzoeksvragen die elk jaar opnieuw aan bod komen en die – naast vragen met betrekking tot sociaaldemografische kenmerken – peilen naar sociale netwerken, naar lidmaatschap van verenigingen en participatie in culturele activiteiten en vrijetijdsbesteding. De sociaaldemografische kenmerken omvatten het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau, de gezinssituatie en de arbeidssituatie. In het periodieke, variabele gedeelte komen om de twee tot drie jaar vragen aan bod met betrekking tot het vertrouwen in de instellingen, het vertrouwen in de democratie, de subjectieve veiligheid enzovoort. Het variabele ad-hoc gedeelte ten slotte wordt elk jaar opgebouwd rond een beleidsrelevant thema. De specifieke beleidsthema's van de respectievelijke APS-jaargangen waren: milieu en dualisering van de samenleving (APS'96), nieuwe technologische ontwikkelingen, ruimtelijke ordening en mobiliteit (APS'97), leesgedrag en houding tegenover migranten (APS'98), verplaatsingsgedrag tussen woning en werk of school, opvang van (klein)kinderen, vrije tijd, hobby's en liefhebberijen, gebruik van nieuwe communicatiemiddelen en actieve sportbeoefening (APS'99), milieu en levenslang leren (APS'00), nieuwe technologieën en bijkomende opleidingen (APS'01), sociale uitsluiting, solidariteit, gezin en veranderende geslachtsrollen (APS'02), en ICT en bijkomende opleiding (APS'03).

Voor het voorliggende onderzoek hebben we ernaar gestreefd steeds met de meest recente data te werken. De meer algemene vragen die voor deel 3 gebruikt worden in verband met de beschikbare vrije tijd en de tevredenheid over de vrije tijd, zijn jaarlijks terugkerende vragen. Dat maakt dat we voor dit onderdeel een beroep kunnen doen op de gegevens uit de APS'03. Ook voor deel IV waarin de specifieke vrijetijdsactiviteiten aan bod komen, hebben we zoveel mogelijk de survey van 2003 gebruikt. Voor het onbetaald vrijwilligerswerk hebben we evenwel gebruik gemaakt van de APS'02.

2.2 Methodologie

In elke APS-survey gebeurt de bevraging door middel van een persoonlijk interview (face-to-face onderzoek). Dit houdt in dat bij de respondent thuis een vragenlijst door een interviewer wordt afgenomen. In tegenstelling tot de voorgaande surveyjaren (behalve 1998) is in de APS'03 gebruik gemaakt van het computerondersteund interviewen, de zogenaamde CAPI¹-methode. De gemiddelde duurtijd van het interview in 2003, bedroeg 57 minuten. Het marktonderzoeksbureau Dimarso/NID² (Brussel) stond in voor de uitvoering van het veldwerk en de codering.

Het steekproefplan van de APS-surveys is opgemaakt door de afdeling Dataverzameling & Analyse (Departement Sociologie, KULeuven). De onderzoekspopulatie omvatte de Nederlandstalige bevolking van Belgische nationaliteit tussen 18 en 85 jaar in het Vlaams Gewest of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest³. In totaal dienden 1.500 enquêtes gerealiseerd te worden binnen de vastgestelde onderzoekspopulatie.

Voor de APS'03 bedroeg de responsratio 68,5 procent volgens de berekenmethode van Groves en Couper (1998). In tabel 2.1 geven we een overzicht van de (non)responsprofielen voor de APS'96 tot en met APS'03.

Tabel 2.1 Overzicht van de (non)responsprofielen, APS'96 tot en met APS'03, berekening volgens Groves & Couper, in percentages (1998)

	APS'96	APS'97	APS'98	APS'99	APS'00	APS'01	APS'02	APS'03
afgewerkte interviews	71,3	60,2	49,3	45,7	64,5	67,0	77,0	68,5
weigeringen	19,2	19,9	39,7	33,5	21,7	16,4	14,0	20,5
niet te contacteren	8,5	17,7	11,0	18,1	10,7	13,8	6,5	9,2
andere non-respons	1,0	2,1	0,0	2,7	3,1	2,7	2,5	1,8
N	2 211	2 492	3 023	3 011	2 086	2 157	1 919	2 100

N = inzetbare adressen

Om de representativiteit van de steekproef na te gaan, kan de beschikbare populatie-informatie vergeleken worden met de steekproefinformatie. Zo werd er vergeleken voor de gecombineerde verdeling van geslacht en leeftijd en naar onderwijsniveau. Hieruit bleek dat de uitkomst van het veldwerk in termen van representativiteit bevredigend is wat de gecombineerde verdeling van geslacht en leeftijd betreft. De gezamenlijke verdeling van geslacht en leeftijd in de initiële steekproef wordt gereproduceerd in de uiteindelijk gerealiseerde steekproef. Naar opleidingsniveau zijn er echter wel afwijkingen in de gerealiseerde steekproef ten opzichte van de bevolking. Het gevolg hiervan is dat de gezamenlijke verdeling van geslacht, leeftijd en onderwijsniveau niet meer representatief is. De gerealiseerde steekproef heeft met andere woorden wat de medewerking aan het surveyonderzoek betreft, te kampen met een zekere vertekening door oververtegenwoordiging van bepaalde groepen en ondervertegenwoordiging van andere groepen. Om die non-responsvertekening statistisch te remediëren, werd de procedure van poststratificatie toegepast. Meer bepaald werden de data van de gerealiseerde steekproef gewogen op basis van de Enquête naar ArbeidsKrachten 2002 (NIS, 2002) en de NIS bevolkingsstatistieken 2003 (NIS, 2003). Een eventuele ondervertegenwoordiging of een eventuele

¹ Computer Assisted Personal Interviewing.

² Nationaal Instituut voor Dataverzameling.

³ In de APS'99-survey omvatte de onderzoekspopulatie de Nederlandstalige bevolking woonachtig in het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ongeacht nationaliteit; in de APS'96 tot en met APS'99 ging het om 16- tot en met 75-jarigen, terwijl het vanaf de APS'00 18- tot en met 85-jarigen betrof.

oververtegenwoordiging van een stratum in de gerealiseerde steekproef wordt door de berekening van weegcoëfficiënten statistisch naar de juiste proportionele vertegenwoordiging omgebogen. Ook wordt een weegcoëfficiënt weergegeven, berekend om cross-sectionele vergelijkingen te maken over de in de verschillende jaren afgenomen APS-surveys heen. Deze weging gebeurt op basis van de EAK2000 (NIS, 2000). In onze analyses hebben we ervoor geopteerd om in het eerste algemene deel rond volume vrije tijd en tevredenheid de weegcoëfficiënt voor het jaar 2003 te gebruiken. Voor de vergelijking in de tijd daarentegen gebruiken we de referentieweegcoëfficiënt van EAK 2000. In het deel over de vrijetijdsactiviteiten gebruiken we steeds de referentieweegcoëfficiënt ten behoeve van de vergelijkbaarheid met de elektronische VRIND waarin vele van deze activiteiten eveneens aan bod komen.

2.3 Operationalisering van de variabelen

Doorheen deze studie zullen we gebruik maken van een aantal sociale achtergrondvariabelen. Meer bepaald worden de volgende acht onafhankelijke variabelen gehanteerd:

- *geslacht*:
 - o mannen
 - o vrouwen
- *leeftijd*:
 - o 18- tot en met 24-jarigen
 - o 25- tot en met 34-jarigen
 - o 35- tot en met 44-jarigen
 - o 45- tot en met 54-jarigen
 - o 55- tot en met 64-jarigen
 - o 65- tot en met 74-jarigen
 - o 75- tot en met 85-jarigen
- *opleidingsniveau*:
 - o (geen) lager onderwijs (geen/lo)
 - o lager secundair onderwijs (lager sec)
 - o hoger secundair onderwijs (hoger sec)
 - o niet-universitair hoger onderwijs (nuho)
 - o universitair onderwijs (unief)
- *beroep*:
 - o arbeiders (ARB)
 - o kleine zelfstandigen en landbouwers (KZ/L)
 - o bedienden (BED)
 - o hoger bedienden en kaderpersoneel (HBED)
 - o vrije beroepen, zelfstandige ondernemers en groothandelaars (VB/ZO/GH)

- *maatschappelijke verzorgingspositie:*
 - schoolgaand (school)
 - werkzaam (wrkz)
 - huisvrouw/huisman (huis)
 - werkloos (wrkl)
 - arbeidsongeschikt (arbong)
 - gepensioneerd (gepens)

- *levenssituatie:*
 - inwonend bij ouders (INW)
 - alleenstaand (ALL)
 - met partner zonder kinderen (P-K)
 - met partner en kinderen (P+K)
 - niet met partner maar met kinderen (K-P)

- *vrijetijdskapitaal = aantal uren vrije tijd waarover men per week beschikt:*
 - 15 uur vrije tijd per week of minder
 - meer dan 15 uur tot en met 25 uur vrije tijd per week
 - meer dan 25 uur tot en met 45 uur vrije tijd per week
 - meer dan 45 uur vrije tijd per week

- *tijdsdruk = (on)tevredenheid met de tijd die men heeft om te doen wat gedaan moet worden:*
 - (heel) ontevreden
 - tevreden
 - heel tevreden

Deze laatste twee variabelen kunnen niet echt als onafhankelijke variabelen omschreven worden. Dit neemt echter niet weg dat het interessant is om de samenhang met de onderzoeksvariabele te bestuderen.

De afhankelijke variabelen splitsen we op in twee grote luiken. In deel 3 worden de beschikbare vrije tijd op een week- of werkdag en de beschikbare vrije tijd op een zaterdag of zondag bestudeerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de volgende twee vragen uit de APS'03:

“Wanneer u de voorbije maand bekijkt, hoeveel uren had u dan gewoonlijk vrij tijdens een werkdag of een werkdag? Tijd die gebruikt wordt voor betaald werk, verzorging van de kinderen of andere huisgenoten, het vervullen van taken waartoe men zich verplicht voelt en essentiële behoeften zoals eten, persoonlijke verzorging en slapen, tellen niet mee als vrije tijd.”

“Wanneer u de voorbije maand bekijkt, hoeveel uren had u dan gewoonlijk vrij tijdens een zaterdag, zondag of een vrije dag? Tijd die gebruikt wordt voor betaald werk, verzorging van de kinderen of andere huisgenoten, het vervullen van taken waartoe men zich verplicht voelt en essentiële behoeften zoals eten, persoonlijke verzorging en slapen, tellen niet mee als vrije tijd.”

Op basis van deze twee vraagstellingen kunnen het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag enerzijds, en het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag anderzijds vastgesteld worden.

Daarnaast wordt ook naar de tevredenheid betreffende het (vrije)tijdsgebruik gepeild. Wat de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd betreft, werden de volgende twee vragen gesteld:

“Bent u tevreden over het aantal uren vrije tijd waarover u tijdens een weekdag of een werkdag beschikt, of had u liever meer of liever minder vrije tijd?”

“Bent u tevreden over het aantal uren vrije tijd waarover u tijdens een zaterdag, zondag of een vrije dag beschikt, of had u liever meer of liever minder vrije tijd?”

Voor beide vragen waren er vijf antwoordmogelijkheden: (i) liever meer, (ii) tevreden, (iii) liever minder, (iv) weet niet, en (v) geen antwoord.

Uit deze twee vraagstellingen resulteren eveneens twee afhankelijke variabelen, met name: de tevredenheid betreffende de vrije tijd op een week- of werkdag enerzijds, en de tevredenheid betreffende de vrije tijd op een zaterdag, zondag of vrije dag anderzijds. In de analyse zullen we opteren voor een binaire variabele met als indeling ‘tevreden’ versus ‘niet tevreden’ (= liever meer of liever minder). De vrijetijdsvariabele en de tevredenheidsvariabele zullen zowel als afhankelijke als onafhankelijke variabele gebruikt worden.

Naast de tevredenheid met het vrijetijdsvolume (= aantal uren vrije tijd), wordt ook gepeild naar twee andere vormen van tevredenheid, namelijk:

“Bent u tevreden met de manier waarop u uw vrije tijd besteedt?”

“Bent u tevreden met de tijd die u heeft om te doen wat gedaan moet worden?”

Voor beide vraagstellingen waren er zes antwoordmogelijkheden: (i) heel ontevreden, (ii) ontevreden, (iii) tevreden, (iv) heel tevreden, (v) weet niet, en (vi) geen antwoord.

Zoals hierboven al aangegeven bij de operationalisering van de achtergrondvariabelen, zullen we de tweede vraag gebruiken als een ruwe indicator voor ‘tijdsdruk’.

2.4 Toegepaste statistische technieken en grafische representaties

Om het aantal uren beschikbare vrije tijd op een week- of werkdag enerzijds en het aantal uren vrije tijd beschikbaar op een zaterdag of zondag anderzijds grafisch voor te stellen, zullen we gebruik maken van boxplots. Een boxplot geeft een samenvatting van de gegevens gebaseerd op de mediaan, de kwartielen en de extreme waarden. De *box* representeert de interkwartielafstand die 50 procent van de waarden omvat. De *whiskers* zijn lijnen die lopen van de hoogste tot de laagste waarden met uitsluiting van de *outliers*. De lijn die midden door de box loopt is de *mediaan* (mediaantoets). We hebben ook de gemiddelden in de grafische voorstellingen ingebracht. De gemiddelden worden aangegeven met een asterisk (*).

Onder de boxplot geven we informatie over twee testen die uitgevoerd werden:

- de *Mediaantoets*: deze toets maakt een contingentietabel aan die voor elke groep aangeeft hoeveel respondenten een waarde groter dan de geobserveerde mediaan hebben en hoeveel een waarde kleiner of gelijk aan de mediaan. Een Chi-kwadraat statistiek wordt voor deze tabel berekend;
- de *One-way ANOVA*: deze procedure levert een eenwegvariantieanalyse op voor een kwantitatieve (metrische) afhankelijke variabele met één onafhankelijke variabele. Variantieanalyse wordt gebruikt om de hypothese te testen dat verschillende

gemiddelden gelijk zijn. Naast het vaststellen van verschillen tussen gemiddelden, wensen we eveneens te weten welke gemiddelden verschillen. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van een posthoc-toets. Wij zullen hier de Tukey HSD⁴-toets gebruiken. De *power* ($1-\beta$) is bij de ANOVA-analyses hoger dan bij de mediaantoetsen. Deze mediaantoetsen zijn wel aan minder assumpties verbonden. Bij voldoende grote steekproeven is dit minder belangrijk en is de ANOVA-toets doorslaggevend. In tabel 2.2 wordt aangegeven hoe de *power* geïnterpreteerd moet worden.

Tabel 2.2 De *power* van een toets

	H_0	H_1
Nulhypothese (H_0)	$1-\alpha$	β
Alternatieve hypothese (H_1)	α	$1-\beta$ (<i>power</i>)

$1-\alpha$: het terecht aanvaarden van de nulhypothese

α : ten onrechte verwerpen van de nulhypothese

β : ten onrechte handhaven van de nulhypothese

$1-\beta$: kans op terecht verwerpen van de nulhypothese of de detectiekans van de alternatieve hypothese

Voor de analyse van de tevredenheid betreffende het aantal uren vrije tijd, worden complexere boxplots voorgesteld. Het aantal uren vrije tijd wordt hier in relatie gezet tot de tevredenheid met de vrije tijd en een tweede onafhankelijke variabele (geslacht, leeftijd, opleiding, beroep, verzorgingspositie, levenssituatie en tijdsdruk). De tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding wordt in eenvoudige histogrammen weergegeven.

Daarnaast zullen een aantal vergelijkingen doorheen de tijd gemaakt worden, en dit door toepassing van een weegcoëfficiënt gebaseerd op een referentiejaar (2000). Hierdoor worden non-responseschommelingen en fluctuaties in de bevolkingssamenstelling uitgeschakeld. Er moet dan nog voorzichtig omgesprongen worden met de vergelijking van cross-sectionele data doorheen de tijd. Bovendien zijn er soms lichte schommelingen in de vraagstelling op basis waarvan een aantal verschuivingen deels verklaard kunnen worden.

We zullen eveneens een multivariate analyse uitvoeren op de data uit het eerste algemene deel (deel 3). Met betrekking tot het aantal uren vrije tijd zullen we een lineaire regressie uitvoeren, voor de tevredenheid met de vrije tijd een logistische regressieanalyse. Meer uitleg bij deze technieken kan men terugvinden in het hoofdstuk waarin de multivariate analyse behandeld wordt.

Een tweede luik van deze Stativaria handelt over de deelname aan vrijetijdsactiviteiten. Vier grote clusters van activiteiten kunnen opgenomen worden, met name: (i) de sportbeoefening, (ii) de cultuurparticipatie, (iii) de mediaconsumptie en -participatie, en (iv) de sociale participatie. Daarnaast wordt ook kort de participatie in andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten die in de APS-survey aan bod komen, overlopen. De presentatie van deze gegevens blijft eerder exploratief, en dit door gebruik te maken van eenvoudige kruistabellen en grafieken. Wat sport en cultuur betreft, wordt een participatiegraad opgesteld met een indeling van de gebruikers in 'non', 'light' en 'high users'. De toelichting hierbij vindt men terug onder de desbetreffende delen.

⁴ Honestly Significant Difference

3. De tijd besteed aan vrije tijd

3.1 Inleiding

In dit eerste deel focussen we op de tijd die Vlamingen gedurende de week en in het weekend aan vrije tijd (kunnen) besteden, ook wel aangeduid als het beschikbare vrijetijdskapitaal of vrijetijdsvolume. In een eerder klassieke indeling van ons tijdsbudget zouden we een onderscheid kunnen maken tussen ‘werktijd’, ‘zorgtijd’ en ‘vrije tijd’. Zonder ons hier verder aan een afdoende definitie te wagen van het begrip ‘vrije tijd’, kunnen we toch stellen dat deze tijds categorie een minder of zelfs geen verplichtend karakter kent, dit in tegenstelling tot de werk- en zorgtijd. Letterlijk staat vrije tijd voor de tijd waarin men vrij is van activiteiten die als niet-vrij ervaren worden (Rademakers, 2003: 11). Activiteiten als het verrichten van betaald werk, verzorging van kinderen of andere huisgenoten, het vervullen van taken waartoe men zich verplicht voelt en essentiële behoeften zoals eten, persoonlijke verzorging en slapen, worden in deze studie daarom niet als vrijetijdsactiviteiten beschouwd. Tot op een zekere hoogte is deze indeling relevant, maar duidelijk is dat ze niet altijd opgaat. Behoort het kijken naar de televisie tijdens het avondeten tot zorgtijd of tot vrije tijd, het lezen van de krant in de file tot werktijd of vrije tijd? Het hoeft niet eens om een combinatie van activiteiten te gaan. Voor de ene is lichaamsverzorging pure vrije tijd, voor de andere is het een (dagelijkse) opdracht. Hetzelfde kan gezegd worden van activiteiten als het eten klaarmaken, de auto wassen, het middagdutje, enzovoort. De bovenstaande operationalisering van vrije tijd laat desalniettemin toe om een betrouwbaar beeld te krijgen van het gemiddelde vrijetijdskapitaal waarover de bevolking in Vlaanderen beschikt.

3.2 Vrijetijdskapitaal: het aantal uren vrije tijd

Anno 2003 hebben Vlamingen gemiddeld op een week- of werkdag 3 uur 47 minuten vrije tijd. Op een zaterdag of zondag bedraagt dit gemiddelde 6 uur en 43 minuten.

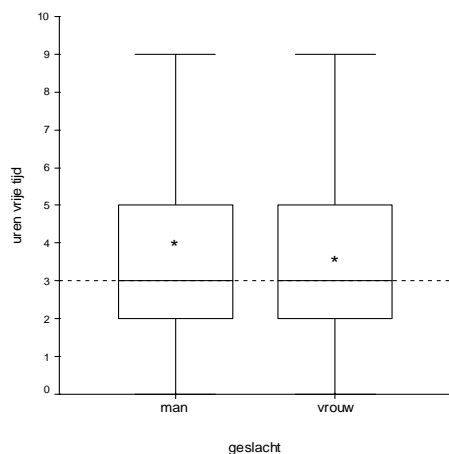
Tussen mannen en vrouwen bestaat er een significant verschil (figuur 3.1a). Vrouwen hebben 28 minuten minder vrije tijd op een week- of werkdag dan mannen. Meer bepaald hebben mannen gemiddeld 4 uur en 2 minuten terwijl vrouwen gemiddeld over 3 uur en 34 minuten vrije tijd beschikken.

In het weekend is het verschil tussen mannen en vrouwen nog groter (figuur 3.1b). Het gemiddelde voor mannen bedraagt dan 7 uur en 16 minuten terwijl vrouwen het met meer dan een uur minder moeten stellen, namelijk 6 uur en 10 minuten.

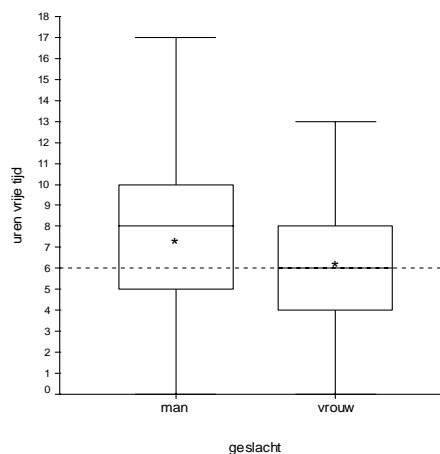
Figuren 3.1a en 3.1b Aantal uren vrije tijd naar geslacht, APS'03

3.1a: op een week- of werkdag

3.1b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is de globale mediaan (3 uur)
 Mediaantoets: $p < .05$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=9,11$; $df=1$; $p < .01$
 N = 1 424

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=38,40$; $df=1$; $p < .001$
 N = 1 413

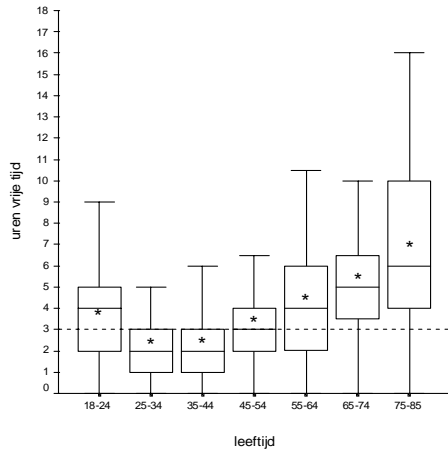
In functie van de leeftijd stellen we vast dat 25- tot en met 34-jarigen en 35- tot en met 44-jarigen over gemiddeld 2 uur en 28 minuten vrije tijd beschikken op een week- of werkdag (figuur 3.2a en tabel 3.1a). Dat is beduidend minder dan 18- tot en met 24-jarigen (3u49min) en de groep van 45-plussers (minimum 3u27min). Vanaf 35 jaar neemt het gemiddeld aantal uren vrije tijd lineair toe in functie van de leeftijd. 75- tot en met 85-jarigen hebben het meeste vrije tijd, namelijk 7 uur.

Op een zaterdag of zondag zijn de verschillen tussen de diverse leeftijdsgroepen een stuk kleiner (figuur 3.2b en tabel 3.1b). Dat neemt echter niet weg dat de groep van 25- tot en met 44-jarigen ook hier het laagst scoort. De 25- tot en met 34-jarigen en de 35- tot en met 44-jarigen beschikken op een zaterdag of zondag gemiddeld over respectievelijk 6 uur en 1 minuut en 5 uur en 53 minuten vrije tijd. De overige leeftijdsgroepen hebben waarden van bijna 7 uur en meer.

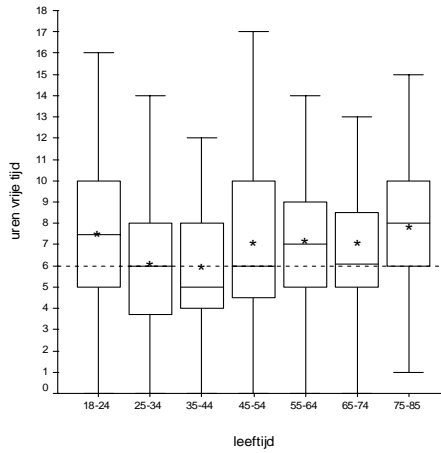
Figuren 3.2a en 3.2b Aantal uren vrije tijd naar leeftijd, APS'03

3.2a: op een week- of werkdag

3.2b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is de globale mediaan (3 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=68,07$; $df=6$; $p < .001$
 N = 1 424

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=8,35$; $df=6$; $p < .001$
 N = 1 413

Tabel 3.1a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar leeftijd, APS'03

	gemiddeld verschil							Gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75-85		
18-24		1,35*	1,35*	0,37	-0,69	-1,66*	-3,17*	3,81	3u49min
25-34	-1,35*		-0,01	-0,99*	-2,04*	-3,01*	-4,53*	2,46	2u28min
35-44	-1,35*	0,01		-0,98*	-2,03*	-3,00*	-4,52*	2,47	2u28min
45-54	-0,37	0,99*	0,98*		-1,05*	-2,02*	-3,54*	3,45	3u27min
55-64	0,69	2,04*	2,03*	1,05*		-0,97*	-2,49*	4,51	4u30min
65-74	1,66*	3,01*	3,00*	2,02*	0,97*		-1,52*	5,47	5u29min
75-85	3,17*	4,53*	4,52*	3,54*	2,49*	1,52*		6,99	7u00min

* = $p < .05$

Tabel 3.1b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag naar leeftijd, APS'03

	gemiddeld verschil							Gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75-85		
18-24		1,45*	1,57*	0,5	0,4	0,5	-0,26	7,46	7u28min
25-34	-1,45*		0,13	-0,95*	-1,05*	-0,94	-1,71*	6,02	6u01min
35-44	-1,57*	-0,13		-1,08*	-1,18*	-1,07*	-1,84*	5,89	5u53min
45-54	-0,50	0,95*	1,08*		-0,10	0,01	-0,76	6,97	6u58min
55-64	-0,40	1,05*	1,18*	0,10		0,10	-0,66	7,07	7u04min
65-74	-0,50	0,94	1,07*	-0,01	-0,10		-0,77	6,96	6u57min
75-85	0,26	1,71*	1,84*	0,76	0,66	0,77		7,73	7u44min

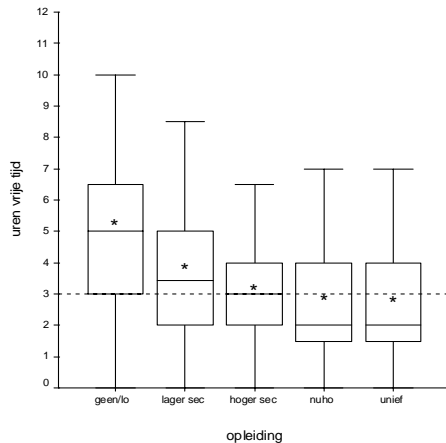
* = $p < .05$

Wanneer het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag uitgezet wordt in functie van het opleidingsniveau, stellen we vast dat naarmate de scolarisatiegraad toeneemt, het vrijetijdsvolume daalt (figuur 3.3a en tabel 3.2a). De laagst opgeleiden beschikken gemiddeld over meer dan 5 uur vrije tijd, terwijl mensen met een hogeronderwijsdiploma gemiddeld minder dan 3 uur vrije tijd hebben.

Ook in functie van het opleidingsniveau zijn de verschillen op een zaterdag of zondag een stuk kleiner (zie figuur 3.3b en tabel 3.2b). Toch zien we dat opnieuw de laagst opgeleiden over het grootste vrijetijdskapitaal beschikken, namelijk over gemiddeld 7 uur en 10 minuten. Alleen tussen de laagst opgeleiden en de mensen met een hogersecundairdiploma is er echter sprake van een significant verschil.

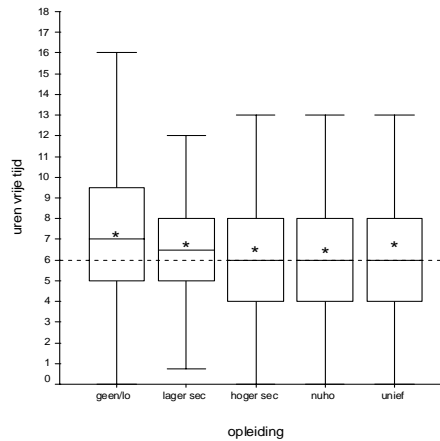
Figuren 3.3a en 3.3b Aantal uren vrije tijd naar opleiding, APS'03

3.3a: op een week- of werkdag

Referentielijn is de globale mediaan (3 uur)
Mediaantoets: $p < .001$
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=39,65$; $df=4$; $p < .001$
N = 1 414

3.3b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
Mediaantoets: $p < .05$
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=2,49$; $df=4$; $p < .05$
N = 1 403

Tabel 3.2a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar opleiding, APS'03

	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	geen/lo	lager sec	hoger sec	nuho	unief		
geen/lo						5,32	5u19min
lager sec	-1,42*					3,90	3u54min
hoger sec	-2,08*	-0,65*				3,24	3u14min
nuho	-2,43*	-1,00*	-0,35		0,02	2,89	2u53min
unief	-2,45*	-1,02*	-0,37	-0,02		2,87	2u52min

* = $p < .05$

Tabel 3.2b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag naar opleiding, APS'03

	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	geen/lo	lager sec	hoger sec	nuho	unief		
geen/lo		0,45	0,67*	0,76	0,45	7,17	7u10min
lager sec	-0,45		0,22	0,30	-0,00	6,71	6u43min
hoger sec	-0,67*	-0,21		0,09	-0,22	6,50	6u30min
nuho	-0,76	-0,30	-0,09		-0,30	6,41	6u25min
unief	-0,45	0,00	0,22	0,30		6,71	6u43min

* = $p < .05$

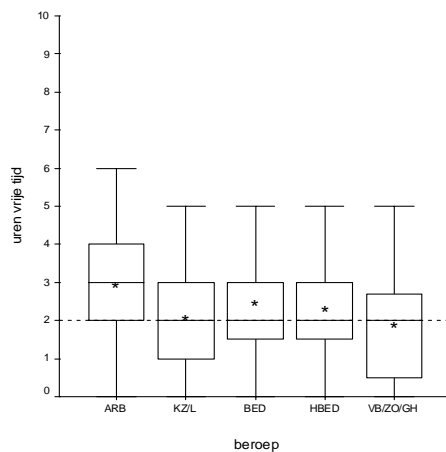
Op een werk- of weekdag hebben arbeiders beduidend meer vrije tijd dan de leden uit andere beroepsgroepen (figuur 3.4a en tabel 3.3a). Arbeiders komen aan bijna 3 uur, terwijl kleine zelfstandigen en landbouwers enerzijds en zelfstandige ondernemers, groothandelaars en mensen die een vrij beroep uitoefenen anderzijds, gemiddeld over respectievelijk 2 uur en 7 minuten en 2 uur beschikken. Bedienden en hoger bedienden bevinden zich daartussenin.

Wanneer we het aantal uren uittekenen in functie van het beroep, deze keer gedurende het weekend, dan zien we een iets meer geprofileerd vrijetijdspatroon als in de week (figuur 3.4b en tabel 3.3b): arbeiders, bedienden en hoger bedienden komen aan gemiddeld meer dan 6 uur vrije tijd ten opzichte van kleine zelfstandigen, landbouwers, zelfstandige ondernemers, groothandelaars en mensen die een vrij beroep uitoefenen die een flink stuk lager scoren.

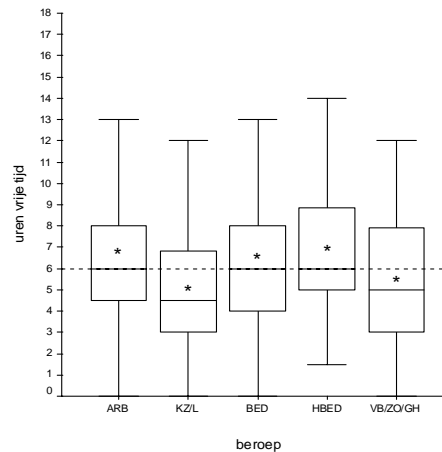
Figuren 3.4a en 3.4b Aantal uren vrije tijd naar beroep, APS'03

3.4a: op een week- of werkdag

3.4b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is globale mediaan (2 uur)
Mediaantoets: $p < .001$
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=5,95$; $df=4$; $p < .001$
 $N = 752$

Referentielijn is globale mediaan (6 uur)
Mediaantoets: $p < .01$
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=4,71$; $df=4$; $p < .01$
 $N = 744$

Tabel 3.3a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar beroep, APS'03

	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	ARB	KZ/L	BED	HBED	VB/ZO/GH		
ARB		0,87*	0,45*	0,62*	0,98*	2,98	2u59min
KZ/L	-0,87*		-0,42	-0,25	0,11	2,11	2u07min
BED	-0,45*	0,42		0,17	0,36	2,53	2u32min
HBED	-0,62*	0,25	-0,17		0,36	2,36	2u22min
VB/ZO/GH	-0,98*	-0,11	-0,53	-0,36		2,00	2u00min

* = $p < .05$

Tabel 3.3b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op zaterdag of zondag naar beroep, APS'03

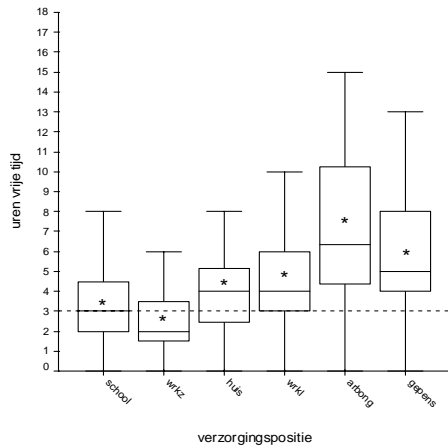
	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	ARB	KZ/L	BED	HBED	VB/ZO/GH		
ARB		1,71*	0,23	-0,19	1,23	6,72	6u43min
KZ/L	-1,71*		-1,48*	-1,90*	-0,47	5,01	5u01min
BED	-0,23	1,48*		-0,42	1,01	6,49	6u29min
HBED	1,89	1,90*	0,42		1,42	6,91	6u55min
VB/ZO/GH	-1,23	0,47	-1,01	-1,42		5,49	5u29min

* = $p < .05$

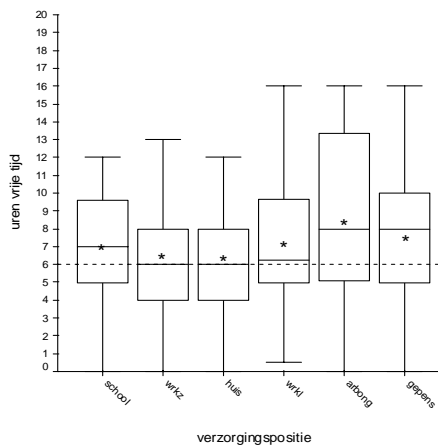
Naar afhankelijkheidspositie stellen we vast dat werkenden en schoolgaanden over minder uren vrije tijd beschikken gedurende de week (figuur III.5a en tabel III.4a). Zij hebben respectievelijk 2 uur en 34 minuten en 3 uur en 25 minuten, terwijl niet-werkenden en niet-schoolplichtigen over ruim meer dan 4 uur vrije tijd beschikken. Arbeidsongeschikten komen gemiddeld aan 7 uur en 31 minuten.

Het vrijetijdspatroon gedurende de week in functie van de verzorgingspositie, duikt opnieuw op voor het weekend, doch minder geprofileerd (figuur 3.5b en tabel 3.4b). Werkenden scoren hier een stuk lager dan werklozen, arbeidsongeschikten en gepensioneerden. Opmerkelijk is echter dat in het weekend huisvrouwen en huismannen over het minst aantal uren vrije tijd beschikken.

Figuren 3.5a en 3.5b Aantal uren vrije tijd naar verzorgingspositie, APS'03
 3.5a: op een week- of werkdag 3.5b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is de globale mediaan (3 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=103,28$; $df=5$; $p < .001$
 N = 1 409

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=5,88$; $df=5$; $p < .001$
 N = 1 398

Tabel 3.4a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar verzorgingspositie, APS'03

	gemiddeld verschil						gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	school	wrkz	huis	wrkl	arbong	gepens		
school		0,85*	-1,03*	-1,42*	-4,09*	-2,53*	3,42	3u25min
wrkz	-0,85*		-1,88*	-2,27*	-4,94*	-3,38*	2,57	2u34min
huis	1,03*	1,88*		-0,39	-3,06*	-1,50*	4,45	4u27min
wrkl	1,42*	2,27*	0,39		-2,67*	-1,11*	4,84	4u50min
arbong	4,09*	4,94*	3,06*	2,67*		1,56*	7,51	7u31min
gepens	2,53*	3,38*	1,50*	1,11*	-1,56*		5,95	5u57min

* = $p < .05$

Tabel 3.4b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag naar verzorgingspositie, APS'03

	gemiddeld verschil						gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	school	wrkz	huis	wrkl	arbong	gepens		
school		0,52	0,63	-0,13	-1,36	-0,48	6,92	6u55min
wrkz	-0,52		0,11	-0,65	-1,89*	-1,00*	6,40	6u24min
huis	-0,63	-0,11		-0,76	-2,00*	-1,11*	6,29	6u17min
wrkl	0,13	0,65	0,76		-1,23	-0,35	7,06	7u04min
arbong	1,36	1,89*	1,99*	1,23		0,89	8,29	8u17min
gepens	0,48	1,00*	1,11*	0,35	-0,89		7,40	7u24min

* = $p < .05$

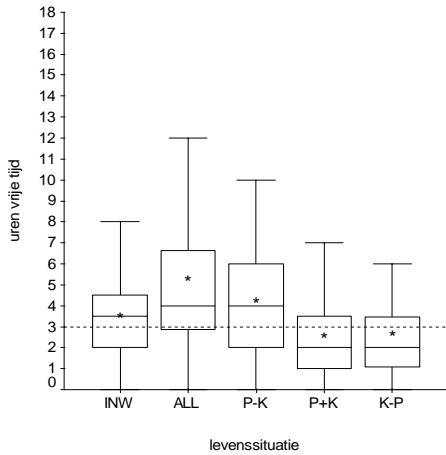
In functie van de levenssituatie hebben alleenstaanden het grootste vrijetijdsvolume (figuur 3.6a en tabel 3.5a). Deze groep beschikt gemiddeld over 5 uur en 20 minuten vrije tijd op een week- of werkdag. Een ouder in een gezin met kinderen daarentegen heeft bijna de helft minder vrije tijd gedurende de week.

Een ouder in een gezin met kinderen heeft ook in het weekend beduidend minder uren vrije tijd, namelijk iets minder dan 6 uur (figuur 3.6b en tabel 3.5b). Een alleenstaande of een volwassene die nog bij de ouders inwoont beschikt daarentegen gemiddeld over meer dan 7 uur en een half.

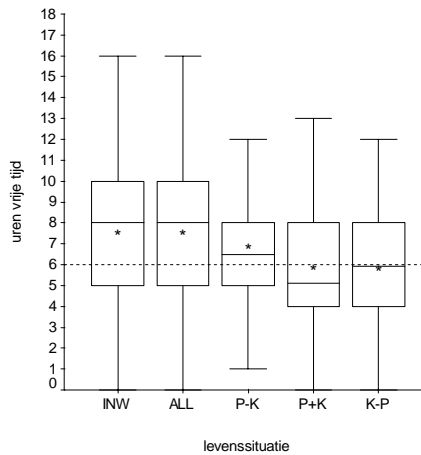
Figuren 3.6a en 3.6b Aantal uren vrije tijd naar levenssituatie, APS'03

3.6a: op een week- of werkdag

3.6b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is globale mediaan (3 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=43,17$; $df=4$; $p < .001$
 N = 1 385

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=14,40$; $df=4$; $p < .001$
 N = 1 374

Tabel 3.5a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar levenssituatie, APS'03

	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	INW	ALL	P-K	P+K	K-P		
INW		-1,79*	-0,72*	0,92*	0,83	3,54	3u32min
ALL	1,79*		1,08*	2,71*	2,63*	5,33	5u20min
P-K	0,72*	-1,08*		1,63*	1,55*	4,25	4u15min
P+K	-0,92*	-2,71*	-1,63*		-0,08	2,62	2u37min
K-P	-0,83	-2,63*	-1,55*	0,08		2,71	2u43min

* = $p < .05$

Tabel 3.5b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag naar levenssituatie, APS'03

	gemiddeld verschil					gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	INW	ALL	P-K	P+K	K-P		
INW		-0,05	0,66	1,67*	1,74*	7,53	7u32min
ALL	0,05		0,71	1,72*	1,79*	7,58	7u35min
P-K	-0,66	-0,7		1,01*	1,09	6,87	6u52min
P+K	-1,67*	-1,72*	-1,01*		0,07	5,86	5u52min
K-P	-1,74*	-1,79*	-1,09	-0,72		5,78	5u47min

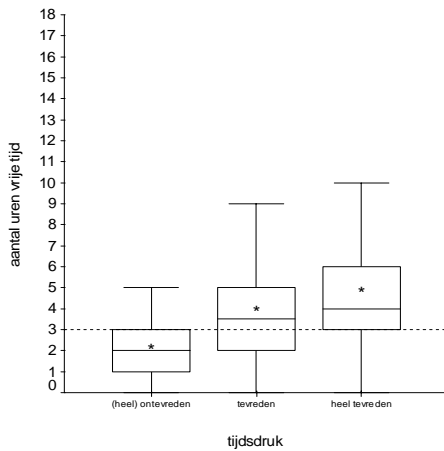
* = $p < .05$

Mensen kunnen tevreden of niet tevreden zijn over bepaalde aspecten van hun dagelijks leven. Op basis van de vraag of men tevreden is met de tijd die men heeft om te doen wat gedaan moet worden, hebben we een indicator voor 'tijdsdruk' opgesteld. Hieruit blijkt dat het gevoel van tijdsdruk duidelijk samenhangt met het aantal uren vrije tijd. Zowel op een week- of werkdag als op een vrije dag, zaterdag of zondag hebben de ontevredenen met de tijd om te doen wat gedaan moet worden minder uren vrije tijd dan zij die tevreden zijn. Op een week- of werkdag hebben de tevredenen (4u04min) 1 uur en 50 minuten meer vrije tijd dan de ontevredenen (2u14 min). De heel tevredenen hebben nog eens 51 minuten meer vrije tijd dan de tevredenen (4u55min). In het weekend zien we een vergelijkbaar tevredenheidsbeeld. Alleen is er dan geen significant verschil tussen de tevredenen en de heel tevredenen. De ontevredenen (5u21min) hebben hier echter ook bijna twee uur vrije tijd minder dan respectievelijk de tevredenen (7u03min) en de heel tevredenen (7u16min).

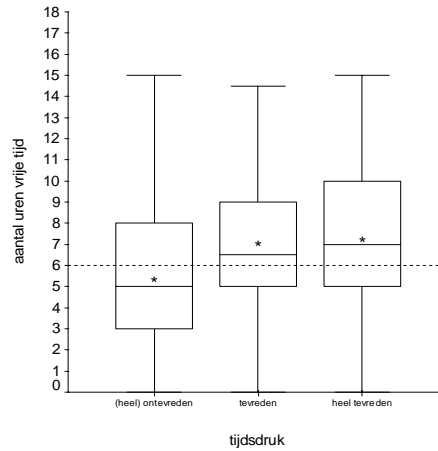
Figuren 3.7a en 3.7b Aantal uren vrije tijd naar tijdsdruk, APS'03

3.7a: op een week- of werkdag

3.7b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is globale mediaan (3 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=70,23$; $df=2$; $p < .001$
 N = 1 420

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
 Mediaantoets: $p < .001$
 * = gemiddelden
 One-way ANOVA: $F=33,39$; $df=2$; $p < .001$
 N = 1 409

Tabel 3.6a Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar tijdsdruk, APS'03

	gemiddeld verschil			gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	(heel) ontevreden	tevreden	heel tevreden		
(heel) ontevreden				2,24	2u14min
tevreden	1,82*	-1,82*	-2,68*	4,06	4u04min
heel tevreden	2,68*	0,86*	-0,86*	4,92	4u55min

* = $p < .05$

Tabel 3.6b Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag naar levenssituatie, APS'03

	gemiddeld verschil			gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	(heel) ontevreden	tevreden	heel tevreden		
(heel) ontevreden				5,35	5u21min
tevreden	1,70*	-1,70*	-1,92*	7,05	7u03min
heel tevreden	1,92*	0,23	-0,23	7,27	7u16min

* = $p < .05$

3.3 Tevredenheid met de vrije tijd

Wat de tevredenheid met de beschikbare vrije tijd betreft, maken we een onderscheid tussen de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd enerzijds, en de tevredenheid met de manier waarop de vrije tijd besteed wordt anderzijds. Vervolgens zullen we de tevredenheid met het vrijetijdsvolume ook kruisen met de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding.

3.3.1 Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd

Globaal genomen zeggen iets minder dan zeven op tien Vlamingen tevreden te zijn met het gemiddeld aantal uren vrije tijd waarover ze beschikken gedurende de week (tabel 3.7). Wat het gemiddeld aantal uren vrije tijd in het weekend betreft, zijn bijna acht van de tien Vlamingen tevreden. Bijna alle ontevredenen, een minderheid dus, willen meer vrije tijd.

Tabel 3.7 Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en op een zaterdag of zondag in percentages, APS'03

	week- of werkdag	zaterdag of zondag
tevreden	67,5	79,8
niet tevreden, wil meer VT	30,5	19,2
niet tevreden, wil minder VT	2,0	1,0

$\chi^2=55,05$; $df=2$; $p<.001$; $N=1\ 428$

In wat volgt, stellen we enkele geclusterde boxplots voor. Hierin wordt naast het aantal beschikbare uren vrije tijd en de tevredenheid ermee, een achtergrondvariabele opgenomen (geslacht, leeftijd, opleiding, enz.). Deze oefening wordt louter exploratief gehouden daar we geen causaal verband willen suggereren van de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op het aantal beschikbare uren vrije tijd. Vandaar dat ook afgezien wordt van een toetsing door middel van een two-way ANOVA. Voor een echte verklaring verwijzen we dan ook naar het multivariate deel waarin voor het aantal uren vrije tijd een lineaire en voor de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd, een logistische regressieanalyse uitgevoerd wordt. In het getoetste model zullen hoofd- en interactie-effecten onderscheiden kunnen worden.

Een algemene vaststelling is dat zij die ontevreden zijn met het aantal beschikbare uren vrije tijd, ook effectief minder uren vrije tijd hebben. Op een week- of werkdag hebben tevredenen gemiddeld 4 uur en 30 minuten, terwijl zij die meer uren vrije tijd wensen slechts over gemiddeld 2 uur en 22 minuten beschikken. Op een zaterdag of zondag liggen deze aantallen hoger, maar het verschil tussen tevredenen en ontevredenen blijft (tabel 3.8). Deze vaststelling ligt in de lijn van de verwachtingen omdat de overgrote meerderheid van de ontevredenen meer vrije tijd wil (cf. tabel 3.7). Het geeft aan dat het hier niet louter een subjectieve aangelegenheid betreft, met name dat de ene persoon sneller tevreden is dan de andere. Het betreft hier eerder een sociaal-structureel dan een subjectief-motivationaleel gegeven.

Tabel 3.8 Gemiddeld aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en op een zaterdag of zondag naar tevredenheid met het aantal uren vrije tijd, APS'03

	<i>week- of werkdag</i>	<i>zaterdag of zondag</i>
<i>tevreden</i>	4u30min	7u17min
<i>niet tevreden</i>	2u22min	4u40min
One-way ANOVA _{week} : F=206,13; df=1; p<.001; N=1 419		
One-way ANOVA _{weekend} : F=153,30; df=1; p<.001; N=1 409		

We geven enkel de boxplots voor een week- of werkdag omdat de boxplots voor een zaterdag of zondag buiten deze algemene vaststelling niet veel extra informatie bevatten ten opzichte van de boxplots uit het vorige deel.

Met opmaak: Engels
(Groot-Brittannië)

Een uitzondering op de algemene vaststelling vinden we bij de achtergrondvariabele leeftijd waar bij de oudste leeftijdscategorie de ontevredenen meer vrije tijd hebben dan de tevredenen, en dit zowel in de week (figuur 3.15) als in het weekend. Dit is echter begrijpelijk omdat in deze categorie grotendeels de ontevredenen zitten die minder vrije tijd willen en waar waarschijnlijk het aspect van verveling speelt. Een tweede uitzondering vinden we bij de werklozen waar het gemiddeld aantal uren vrije tijd van de tevredenen enerzijds en van de ontevredenen anderzijds, vooral tijdens de week (figuur 3.18), nagenoeg gelijk zijn.

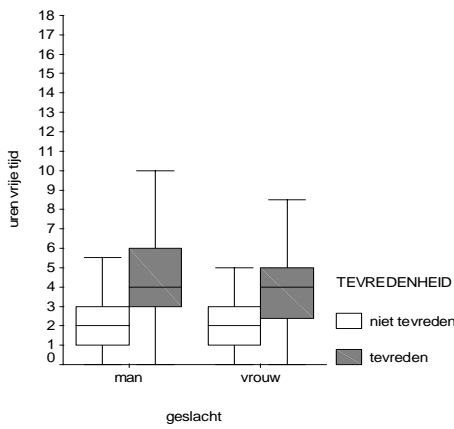
Een bijkomende interessante vaststelling is dat bepaalde categorieën tevreden blijken te zijn met een volume uren vrije tijd waarmee andere sociale groepen ontevreden zijn. Zo blijken de 65- tot en met 74-jarigen ontevreden met een volume waarmee de categorieën in de 'drukke leeftijd' tevreden zijn (figuur 3.15). Tevredenen bij de hogeropgeleiden hebben maar iets meer vrije tijd dan de ontevredenen bij de lageropgeleiden (figuur 3.16). Bij beroep vinden we dat de kleine zelfstandigen en landbouwers enerzijds en zelfstandige ondernemers, groothandelaars en mensen die een vrij beroep uitoefenen anderzijds met evenveel uren vrije tijd tevreden zijn waar de overige categorieën ontevreden mee zijn (figuur 3.17). Op hun beurt zijn gepensioneerden en huisvrouwen/-mannen ontevreden met een volume waarmee

werkenden tevreden zijn (figuur 3.18). Alleenstaanden ten slotte zijn ontevreden met een volume waarmee respondenten met of zonder partner maar in ieder geval mét kinderen tevreden zijn (figuur 3.19). Deze bevindingen zijn een illustratie van het concept van relatieve deprivatie (Runciman, 1993). Deze theorie stelt dat sociale groepen hun situatie afmeten ten aanzien van deze van vergelijkbare groepen, eerder dan ten aanzien van het algemene gemiddelde of groepen waarmee ze helemaal geen band hebben. Verschuivingen in relatieve deprivatie zijn dan ook belangrijker dan wijzigingen in absolute deprivatie ter verklaring van ontevredenheid in de samenleving.

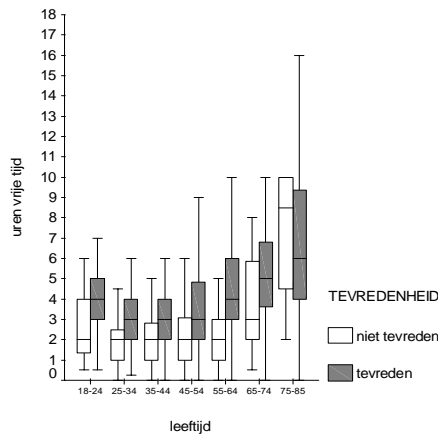
We zien dat bij de lageropgeleiden en de oudere leeftijdsklassen de boxplots langer worden. Dit wijst op een grotere heterogeniteit in deze groepen. Ook bij andere achtergrondvariabelen komt dit terug (bvb. bij arbeidsongeschikten), maar daar heeft het eerder met het beperkt aantal respondenten in die categorie te maken.

Figuren 3.14-19 *Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar diverse achtergrondkenmerken, APS'03*

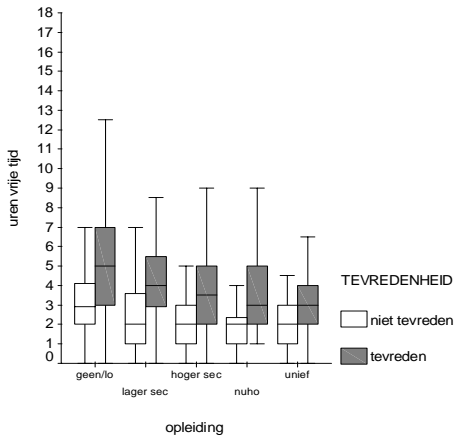
Figuur 3.14: Tevredenheid naar geslacht

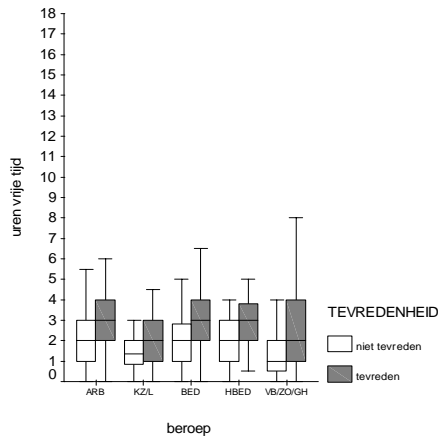
Figuur 3.15: Tevredenheid naar leeftijd

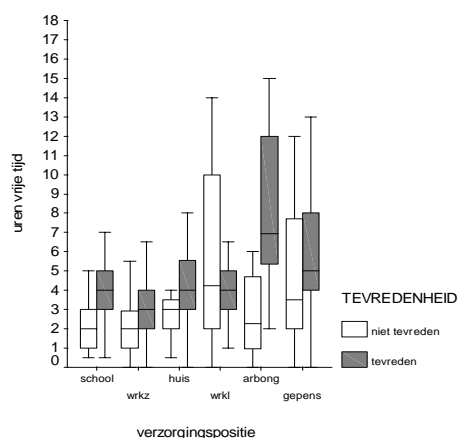
Figuur 3.16: Tevredenheid naar opleiding

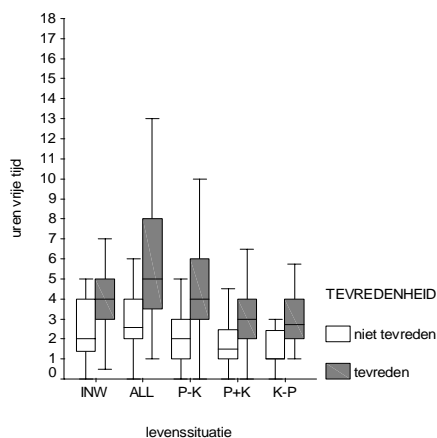
Figuur 3.17: Tevredenheid naar beroep

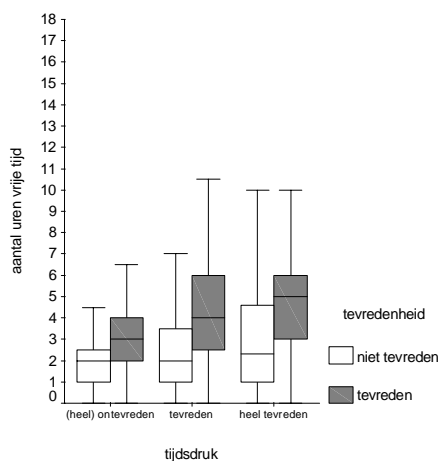
Figuur 3.18: Tevredenheid naar verzorgingspositie

Figuur 3.19: Tevredenheid naar levenssituatie

Figuur 3.20: Tevredenheid naar tijdsdruk

3.3.2 Tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding

In het algemeen is het merendeel van de Vlamingen (heel) tevreden met de manier waarop ze hun vrije tijd (kunnen) doorbrengen (tabel 3.9). Een minderheid van 12 procent is (heel) ontevreden, terwijl meer dan een vijfde juist heel tevreden is. Significante verschillen tussen mannen en vrouwen kunnen niet worden vastgesteld.

Tabel 3.9 Tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
heel ontevreden	2,1	1,9	2,0
ontevreden	8,3	11,7	10,0
tevreden	66,9	65,9	66,4
heel tevreden	22,6	20,5	21,6

$\chi^2=4,883$; $df=3$; NS; $N=1\ 432$

Respondenten die gemiddeld over een hoog aantal uren vrije tijd beschikken, zijn niet alleen tevreden met dat beschikbare vrijetijdsquantum (cf. tabel III.8) maar zijn eveneens (heel) tevreden met de manier waarop ze in die tijd hun vrije tijd (kunnen) doorbrengen (tabel III.10). Mensen die tevreden zijn met de manier van vrijetijdsbesteding beschikken gemiddeld over 3 uur en 50 minuten vrije tijd op een week- of werkdag; voor de heel tevredenen ligt dit gemiddelde nog hoger, namelijk 4 uur en 18 minuten. Voor de (heel) ontevredenen bedraagt het gemiddelde een stuk minder.

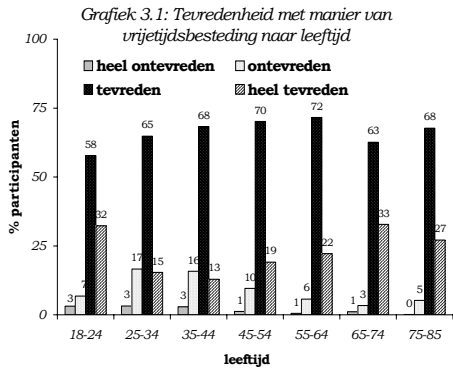
Tabel 3.10 Gemiddeld aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en op een zaterdag of zondag naar tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding, APS'03

	<i>week- of werkdag</i>	<i>zaterdag of zondag</i>
<i>heel ontevreden</i>	2u30min	3u58min
<i>ontevreden</i>	2u47min	5u39min
<i>tevreden</i>	3u50min	6u51min
<i>heel tevreden</i>	4u18min	7u09min

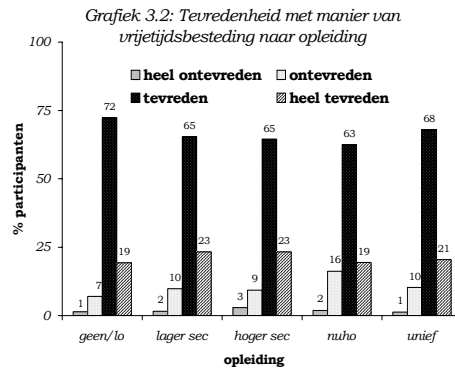
One-way ANOVA_{week}: $F=11,224$; $p<.001$; $N=1\ 421$
 One-way ANOVA_{weekend}: $F=13,212$; $p<.001$; $N=1\ 410$

Verschillen in tevredenheid met de manier waarop de vrije tijd besteed wordt, komen ook tot uiting in functie van een aantal achtergrondkenmerken. Zo is het de 'drukke leeftijd' (25- tot en met 44-jarigen) die hoger scoort voor ontevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding (grafiek 3.1). Naar opleiding kunnen dan weer geen significante verschillen opgemerkt worden: de verschillende opleidingsniveaus zijn in dezelfde mate tevreden of ontevreden met de manier van vrijetijdsbesteding (grafiek 3.2). Ten aanzien van andere verzorgingsposities blijken schoolgaanden en gepensioneerden het meest tevreden met de wijze waarop de vrije tijd besteed wordt (grafiek 3.3). Respondenten die nog bij de ouders inwonen zijn eveneens het meest tevreden met de manier van vrijetijdsbesteding (grafiek 3.4). Dat deze groep wellicht minder zorgtaken dient op te nemen, heeft hier mogelijk mee te maken. Grafiek 3.5 bevestigt op een andere manier de bevindingen uit tabel 3.10: zij die over heel wat vrijetijdskapitaal beschikken, zijn minder negatief over de tevredenheid met de manier waarop ze hun vrije tijd doorbrengen. Ten slotte geven de percentages in grafiek 3.6 duidelijk aan dat respondenten die relatief weinig tijdsdruk ondervinden, heel goed scoren voor tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding. Daarentegen zegt een derde van de respondenten die heel wat tijdsdruk ondervinden juist (heel) ontevreden te zijn met de manier van vrijetijdsbesteding.

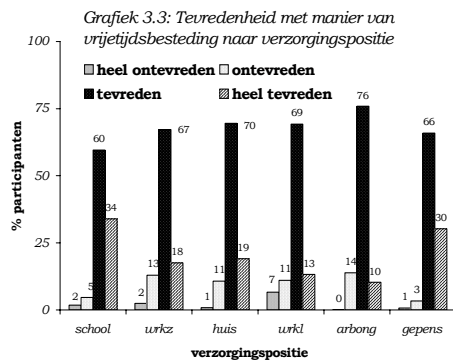
Grafieken 3.1-6 Tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding naar sociale achtergrond in percentages, APS'03

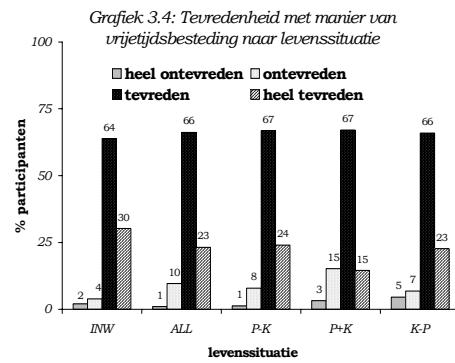
$\chi^2=85,593$; $df=18$; $p<.001$; $N=1\ 432$

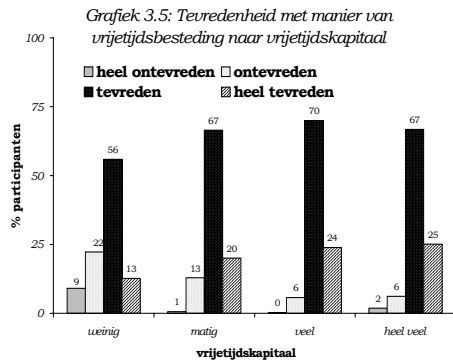
$\chi^2=19,827$; $df=12$; NS; $N=1\ 419$

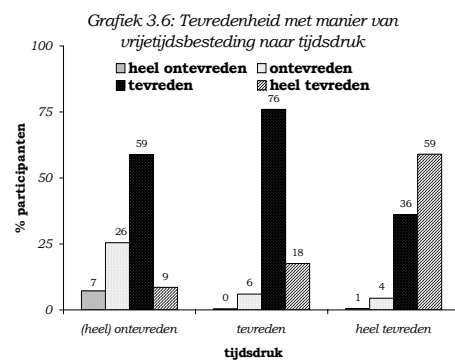
$\chi^2=69,372$; $df=15$; $p<.001$; $N=1\ 415$

$\chi^2=48,601$; $df=12$; $p<.001$; $N=1\ 393$

$\chi^2=131,669$; $df=9$; $p<.001$; $N=1\ 408$

$\chi^2=360,076$; $df=6$; $p<.001$; $N=1\ 426$

3.3.3 Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd versus tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding

Bij het kruisen van de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd versus de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding (tabel 3.11) wordt bevestigd wat hiervoor al een paar keer doorschemerde: in vergelijking met de respondenten die tevreden zijn met het aantal uren vrije tijd – zowel op een week- of werkdag als op een zaterdag of zondag – vinden we de niet tevreden in grotere aantallen terug bij de respondenten die (heel) ontevreden zijn met de manier waarop ze hun vrije tijd (kunnen) doorbrengen. Zoals al mocht blijken uit tabel 3.9 merken we toch op dat het merendeel van de respondenten tot de groep van de mensen behoort die (heel) tevreden zijn met de manier van vrijetijdsbesteding, ongeacht of het om de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd gaat in de week dan wel in het weekend.

Tabel 3.11 *Tevredenheid met het aantal uren vrije tijd naar de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding in percentages, APS'03*

	<i>op een week- of werkdag</i>		<i>op een zaterdag of zondag</i>	
	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden
<i>heel ontevreden</i>	5,0	0,4	7,7	0,4
<i>ontevreden</i>	21,9	4,3	27,7	5,6
<i>tevreden</i>	60,7	69,4	54,7	69,6
<i>heel tevreden</i>	12,4	25,9	9,8	24,4

$\chi^2_{week}=161,503; df=3; p<.001; N=1\ 422$
 $\chi^2_{weekend}=205,530; df=3; p<.001; N=1\ 420$

3.4 Vergelijking in de tijd

Het APS-onderzoeksinstrument laat toe om de bevindingen die we tot op heden besproken hebben te vergelijken met de situatie in 1997 en 2000⁵.

Wat het aantal uren vrije tijd betreft, kunnen we stellen dat we een relatief vergelijkbaar beeld krijgen over de jaren heen (tabel 3.12). Sinds 1997 is het volume vrije tijd alsook de verdeling ervan naar geslacht, leeftijd en opleiding quasi stabiel gebleven.

⁵ Voor de APS'97 is de populatie anders afgebakend naar leeftijd. Dit heeft ook implicaties op de resultaten voor de algemene verdeling en de verdeling naar andere achtergrondvariabelen. Bij de interpretatie van de bevindingen wordt hiermee best rekening gehouden.

Tabel 3.12 *Vergelijking in de tijd van het gemiddeld aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en op een zaterdag of zondag naar sociale achtergrond, 1997-2003*

	1997		2000		2003	
	week- of werkdag	zaterdag of zondag	week- of werkdag	zaterdag of zondag	week- of werkdag	zaterdag of zondag
<i>totaal</i>	3u50min	6u55min	3u44min	6u34min	3u47min	6u43min
<i>geslacht</i>						
mannen	4u08min	7u31min	3u58min	7u07min	4u04min	7u18min
vrouwen	3u32min	6u18min	3u32min	6u01min	3u32min	6u10min
<i>leeftijd</i>						
<25 ^a	3u33min	7u54min	3u19min	7u20min	3u49min	7u25min
25-34	2u44min	6u30min	2u45min	6u28min	2u28min	6u00min
35-44	2u56min	6u30min	2u29min	5u40min	2u30min	5u52min
45-54	3u11min	6u21min	3u08min	6u22min	3u34min	7u01min
55-64	5u11min	7u14min	4u16min	6u13min	4u31min	7u04min
65-74	6u28min	7u28min	5u48min	6u56min	5u29min	6u58min
75-85	NB	NB	7u25min	8u26min	7u01min	7u46min
<i>opleiding</i>						
geen/lo	5u05min	6u58min	5u25min	7u12min	5u19min	7u19min
lager sec	4u08min	7u08min	3u34min	6u16min	3u49min	6u45min
hoger sec	3u28min	6u54min	3u17min	6u25min	3u14min	6u29min
nuho	2u53min	6u32min	2u37min	6u16min	2u48min	6u20min
unief	2u38min	6u29min	2u32min	6u18min	2u47min	6u41min

^a in 1997 en 2000 gaat het bij de leeftijdscategorie van <25 jaar om de 16- tot en met 25-jarigen; in 2003 om de 18- tot en met 25-jarigen

NB = niet beschikbaar

Wat de tevredenheid betreft met het aantal uren vrije tijd, stellen we een lichte verschuiving vast tussen 1997 en 2000 (tabel 3.13). Het aantal tevreden is lichtjes gedaald, zowel bij mannen als bij vrouwen en zowel voor het aantal uren in de week als in het weekend. Waar het aantal niet-tevreden anno 1997 ongeveer een kwart bedroeg is dit in 2000 opgeklimmen naar een derde van de respondenten. Het tevredenheidpatroon anno 2003 vertoont een goede overeenkomst met dat van 2000.

Tabel 3.13 *Vergelijking in de tijd van de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en op een zaterdag of zondag naar geslacht in percentages, 1997-2003*

	1997				2000				2003			
	week- of werkdag		vrije dag*		week- of werkdag		vrije dag*		week- of werkdag		vrije dag*	
	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden	niet tevreden	tevreden
<i>totaal</i>	23,5	76,5	19,4	80,6	32,9	67,1	26,6	73,4	32,8	67,2	20,6	79,4
<i>man</i>	22,0	78,0	17,5	82,5	31,9	68,1	25,2	74,8	31,2	68,8	17,6	82,4
<i>vrouw</i>	25,0	75,0	21,3	78,7	34,0	66,0	28,1	71,9	34,3	65,7	23,5	76,5

* in 1997 en 2000 werd een 'vrije dag' geformuleerd als 'vrije dag of zaterdag'; in 2003 als 'vrije dag, zaterdag of zondag'

Voor de tevredenheid met de manier waarop de vrije tijd besteed wordt, kunnen we eveneens een lichte verschuiving opmerken tussen 1997 en 2000 (tabel 3.14). Ditmaal is, zowel bij mannen als bij vrouwen, het aantal heel tevreden in beperkte mate toegenomen. Het tevredenheidspatroon van 2003 is vergelijkbaar met dat van 2000.

Tabel 3.14 *Vergelijking in de tijd van de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding naar geslacht in percentages, 1997-2003*

	1997				2000				2003*			
	heel tevreden	tevreden	niet tevreden	helemaal niet tevreden	heel tevreden	tevreden	niet tevreden	helemaal niet tevreden	heel tevreden	tevreden	niet tevreden	helemaal niet tevreden
<i>totaal</i>	18,9	71,2	8,5	1,4	23,1	64,6	11,4	0,9	21,6	66,4	10,0	2,0
<i>man</i>	22,1	69,4	7,3	1,2	27,7	62,1	9,8	0,4	22,6	66,9	8,3	2,1
<i>vrouw</i>	15,6	73,1	9,7	1,6	18,1	67,4	13,1	1,1	20,5	65,9	11,7	1,9

* in 2003 waren de categorieën niet helemaal hetzelfde, met name: 'niet tevreden' was toen 'ontevreden', en 'helemaal niet tevreden' was toen 'heel ontevreden'

3.5 Multivariate analyse

In het voorgaande hebben we een eerste exploratie uitgevoerd over de beschikbare vrije tijd, de tevredenheid met het volume vrije tijd en de tevredenheid met de inhoud van de vrije tijd. Dit geeft ons een rudimentair inzicht over de verdeling hiervan naar verschillende bevolkingsgroepen. Wanneer we meer dan een louter beschrijvend beeld wensen en verklaringen willen geven over waarom het een en ander zich voordoet, moeten we overstappen naar multivariate analyses. Op deze manier kunnen we bekijken wat de netto-effecten van de verschillende achtergrondvariabelen zijn. De resultaten van de bivariate analyses geven immers louter bruto effecten en houden bijvoorbeeld geen rekening met het mogelijke optreden van een schijnverband. Door middel van meerdere regressietechnieken

kan de unieke bijdrage van een achtergrondvariabele berekend worden, terwijl gecontroleerd wordt voor mogelijke storende invloeden. Voor het opstellen van het regressiemodel gebruiken we de achtergrondvariabelen uit het bivariate deel, evenwel met uitzondering van de beroepsstatus omdat voor deze variabele een te groot deel van de respondenten uitgesloten wordt. Daarnaast vereenvoudigen we verzorgingspositie tot betaald versus niet-betaald werk omdat het belangrijk is voor de analyse dat alle categorieën voldoende groot zijn.

3.5.1 Beschikbare vrije tijd

Wat het aantal uren vrije tijd betreft, beschikken we over een metrische afhankelijke variabele. Om een gezamenlijke analyse naar achtergrondvariabelen te maken kan daarom een lineaire regressie worden uitgevoerd. Geslacht, leeftijd, opleiding, betaald werk en levenssituatie worden in de analyse opgenomen. Bovendien zullen er tussen een aantal achtergrondvariabelen interactie-effecten optreden. Zo zal waarschijnlijk de invloed van betaald werk verschillend zijn voor mannen en vrouwen. Het lijkt ook aannemelijk dat de invloed van opleiding verschillend is naar leeftijd, alsook de invloed van betaald werk verschillend is naar opleiding. Daarnaast blijkt uit de analyse van de boxplots dat we wat leeftijd betreft duidelijk te maken hebben met non-lineariteit. Bij non-lineariteit is het effect van de onafhankelijke variabele niet hetzelfde voor alle waarden van de variabele. Het kan toenemen of afnemen bij stijging van de waarden en kan ook van teken veranderen. Omdat we leeftijd metrisch opnemen ten behoeve van de kwaliteit van de analyse, moeten we met deze non-lineariteit rekening houden door leeftijd gekwadrateerd op te nemen.

Tabel 3.15 Uren vrije tijd op een week- of werkdag, lineaire regressie zonder opname van interactie-effecten, APS'03

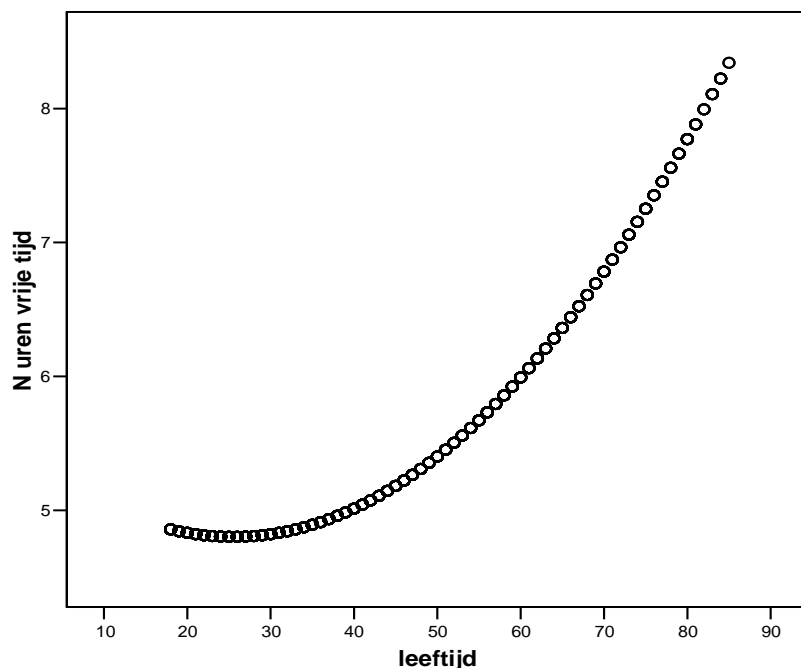
	B	Std. Error	t	Sign.
(constant)	5,452	0,670	8,139	0,000
geslacht	-0,844	0,132	-6,408	0,000
betaald werk	-1,655	0,168	-9,874	0,000
lager secundair	-0,485	0,198	-2,447	0,015
hoger secundair	-0,607	0,193	-3,149	0,002
nuho	-0,535	0,234	-2,289	0,022
unief	-0,729	0,323	-2,257	0,024
inwonend	0,377	0,270	1,397	0,163
alleenstaand	1,121	0,221	5,074	0,000
alleenstaande ouder	-0,521	0,388	-1,343	0,180
samenwonend met partner	0,303	0,165	1,833	0,067
leeftijd	-0,051	0,026	-1,929	0,054
leeftijd ²	0,001	0,000	3,271	0,001

Referentiecategorieën: man, geen betaald werk, (geen) lo, met partner en kinderen
R² = 0,297

Tabel 3.15 geeft de resultaten weer van de lineaire regressieanalyse voor het aantal uren vrije tijd tijdens een week- of werkdag. We zien dat de meeste achtergrondvariabelen een unieke, significante bijdrage leveren aan het model. Aangezien we van alle variabelen dummy's⁶ hebben gemaakt, kunnen op basis van de regressiecoëfficiënten (B) de verschillen in uren vrije tijd tussen de verschillende categorieën worden aangegeven. Een verschil van één uur vrije tijd komt overeen met $B = 1$. Bij geslacht wil dit bijvoorbeeld zeggen dat, wanneer er gecontroleerd wordt voor betaald werk, opleiding, levenssituatie en leeftijd, vrouwen -0.84 uur of 50 minuten minder vrije tijd hebben dan mannen. Wat opvalt is dat dit verschil groter is als bij de bivariate analyse waar het verschil maar 28 minuten bedroeg (figuur 3.1a). We hebben hier te maken met *suppressie*, oftewel onderdrukking. Het effect van geslacht op het aantal uren vrije tijd wordt in de bivariate analyse immers onderdrukt door de invloed vanwege andere variabelen. Bijgevolg geeft een multivariate analyse waar gecontroleerd wordt voor deze 'storende' invloeden, een groter werkelijk verschil. Voor het opleidingsniveau doet zich het tegenovergestelde fenomeen voor. De verschillen voor de diverse opleidingscategorieën zijn hier kleiner dan de verschillen bij de bivariate analyse (figuur 3.3a). In dit geval kunnen we spreken van *redundantie*, oftewel overbodigheid. Een deel van de verschillen wordt reeds door andere variabelen verklaard zodat er overlapping is. De correlatie tussen leeftijd en opleiding (jongeren zijn hoger opgeleid dan ouderen) en ook de correlatie tussen opleiding en betaald werk, veroorzaken waarschijnlijk voor een groot deel deze overlapping. Naar levenssituatie treedt er enkel een significant verschil op tussen de referentiecategorie (met partner en kinderen) en de alleenstaanden. De bivariate analyse geeft hier meer verschillen maar die blijven in een multivariate analyse dus niet overeind. Betaald werk geeft een duidelijk significant verschil, we kunnen hier niet onmiddellijk vergelijken met de bivariate analyse omdat we de variabele verzorgingspositie hebben moeten vereenvoudigen voor de multivariate analyse. Voor de variabele leeftijd, die we metrisch hebben opgenomen, moeten we leeftijd en leeftijd gekwadrateerd gezamenlijk bekijken. Hieruit kunnen we concluderen dat ook in een multivariaat model er een significant verschil naar leeftijd is. In de hiernavolgende figuur krijgen we een visuele voorstelling van de voorspelde waarden van het aantal uren vrije tijd op een week- en werkdag.

⁶ Een dummy-variabele is een '0-1 variabele', namelijk een variabele met twee mogelijke uitkomsten: indien men het kenmerk bezit, krijgt men een score 1, zoniet de score 0.

Figuur 3.20 Voorspelde waarden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar leeftijd, APS'03 (voor alle andere variabelen geldt de referentiecategorie)

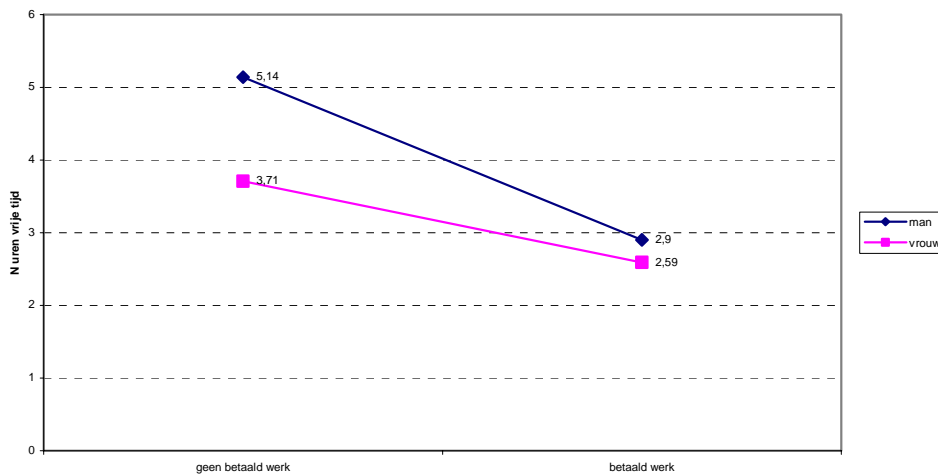
Tabel 3.16 Uren vrije tijd op een week- of werkdag, lineaire regressie met opname van interactie-effect, APS'03

	B	Std. Error	t	Sign.
(constant)	5,619	0,667	8,427	0,000
geslacht	-1,430	0,188	-7,591	0,000
betaald werk	-2,236	0,214	-10,452	0,000
lager secundair	-0,450	0,197	-2,281	0,023
hoger secundair	-0,601	0,192	-3,138	0,002
nuho	-0,552	0,232	-2,376	0,018
unief	-0,693	0,321	-2,156	0,031
inwonend	0,367	0,268	1,367	0,172
alleenstaand	1,173	0,220	5,335	0,000
alleenstaande ouder	-0,512	0,386	-1,328	0,184
samenwonend met partner	0,290	0,164	1,766	0,078
leeftijd	-0,044	0,026	-1,664	0,096
leeftijd ²	0,001	0,000	3,022	0,003
interactie-effect geslacht * betaald werk	1,125	0,260	4,327	0,000

Referentiecategorieën: man, geen betaald werk, (geen) lo, met partner en kinderen
 $R^2 = 0,306$

Tot op heden hebben we alleen rekening gehouden met additieve relaties. In een additieve vergelijking is het effect van de onafhankelijke variabele hetzelfde voor alle waarden van de andere onafhankelijke variabelen. Voor leeftijd hebben we non-lineariteit vastgesteld. Het effect van deze variabele kan veranderen als de waarde van die variabele verandert. Maar deze non-lineaire relatie tussen één afhankelijke en één onafhankelijke variabele is precies hetzelfde voor alle andere onafhankelijke variabelen, dus blijft het een additieve vergelijking. Van een niet-additieve relatie kunnen we spreken als de vergelijking een product bevat van onafhankelijke variabelen. In deze vergelijking is de grootte van het effect van één onafhankelijke variabele een functie van één of meer andere onafhankelijke variabelen. Zulke non-additieve effecten worden interactie-effecten genoemd. We verwachten een dergelijk interactie-effect (i) tussen betaald werk en geslacht, (ii) tussen leeftijd en opleiding, en (iii) tussen betaald werk en opleiding. Na toetsing blijkt er enkel tussen betaald werk en geslacht een significant interactie-effect te zijn (tabel 3.16). Het al dan niet hebben van betaald werk geeft een groter verschil bij mannen als bij vrouwen. Bij de mannen bedraagt het verschil 2,24 uur, bij de vrouwen slechts 1,12 (grafiek 3.7). Het effect van betaald werk verloopt dus anders bij mannen en vrouwen. Het niet evenwijdig lopen van de lijnen in de onderstaande grafiek geeft dit weer.

Grafiek 3.7 *Interactie-effect tussen geslacht en (niet-)betaald werk, APS'03 (voor alle andere variabelen geldt de referentiecategorie, alleen voor leeftijd = 20 jaar)*

Voor opleiding en leeftijd vinden we geen interactie-effect. Let op, dit wil niet zeggen dat leeftijd en opleiding niet gecorreleerd zijn – anders zou er geen redundantie optreden, zie boven – wel dat de effecten van leeftijd en opleiding op het aantal uren vrije tijd niet met elkaar gecorreleerd is. Ook voor opleiding en betaald werk vinden we geen interactie-effect, wat enigszins verrassend is. Men zou immers kunnen verwachten dat het effect van betaald werk anders is bij hoogopgeleiden dan bij laagopgeleiden. Dit wijst er vermoedelijk op dat bepaalde activiteiten, zoals deelname aan het verenigingsleven, grotendeels niet als vrijetijdsactiviteit worden bekeken of dat werk en ontspanning door elkaar lopen met een brede grijze groep. Dit is een interessante kanttekening die we kunnen maken wanneer dit aan bod komt in het deel rond deelname aan specifieke vrijetijdsactiviteiten.

Op basis van tabel 3.16 is het mogelijk een schatting van het aantal uren te maken voor diverse profielen. Zo kunnen we bijvoorbeeld een voorspelling maken van het aantal uren vrije tijd van een 23-jarige vrouw die universitair geschoold is, geen betaald werk verricht en inwoont bij haar ouders. We doen dit door de vergelijking als volgt in te vullen:

$$\begin{aligned} & \text{het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag} \\ & = 5,62 - 1,43 (1) - 2,24 (0) - 0,69 (1) + 0,37 (1) - 0,04 (23) + 0,001 (23^2) + \\ & \quad 1,12 (0) \\ & = 3,48 \text{ uur} \end{aligned}$$

Ten slotte bekijken we nog de resultaten van de lineaire regressie voor het aantal uren vrije tijd in het weekend (vrije dag, zaterdag, zondag). Wat meteen opvalt is dat vele verschillen die in de week wel vast te stellen zijn, in het weekend vervlakken (tabel 3.17). Dit blijkt ook uit de verklaarde variantie die terugvalt van 31 procent voor het 'week- en werkdagmodel' naar 7 procent voor het 'weekendmodel'. Naar geslacht blijkt er wel een duidelijk verschil, zelfs nog meer uitgesproken dan in de week en ook naar levenssituatie zijn er verschillen tussen de referentiecategorie (partner én kinderen) en inwonenden bij ouders, alleenstaanden en diegenen die met hun partner samenwonen zonder kinderen. Alleenstaande ouders verschillen niet van respondenten die samenwonen met partner en kinderen. Het al dan niet hebben van kinderen speelt met andere woorden een rol voor de beschikbare vrije tijd in het weekend. Geen van de drie geteste interactie-effecten was voor het weekend significant.

Tabel 3.17 Uren vrije tijd op een zaterdag of zondag, lineaire regressie zonder opname van interactie-effecten, APS'03, APS'03

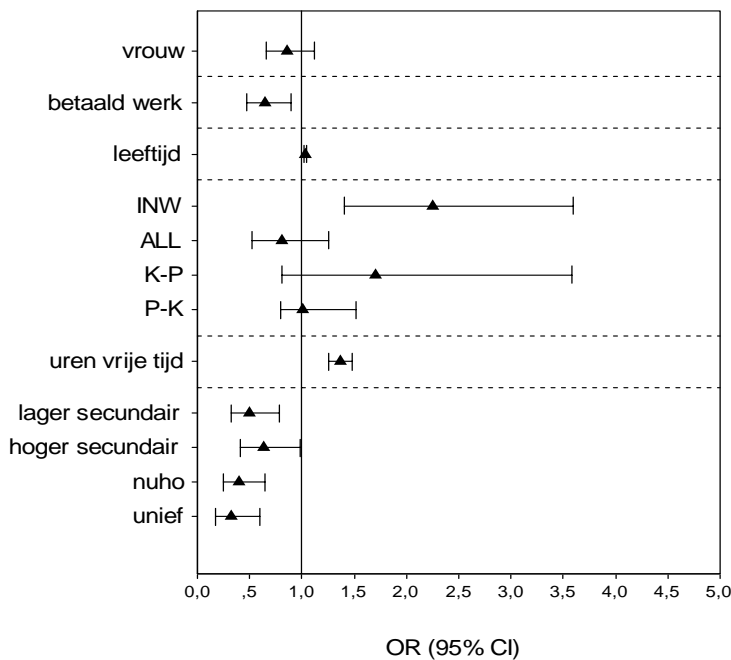
	B	Std. Error	t	Sign.
(constant)	6,542	0,909	7,195	0,000
geslacht	-1,181	0,179	-6,602	0,000
betaald werk	-0,317	0,228	-1,392	0,164
lager secundair	-0,283	0,270	-1,048	0,295
hoger secundair	-0,419	0,262	-1,602	0,109
nuho	-0,294	0,317	-0,930	0,353
unief	-0,210	0,441	-0,477	0,633
inwonend	1,606	0,367	4,375	0,000
alleenstaand	1,290	0,301	4,281	0,000
alleenstaande ouder	0,099	0,525	0,188	0,851
samenwonend met partner	0,699	0,225	3,113	0,002
leeftijd	0,012	0,036	0,344	0,731
leeftijd ²	0,000	0,000	-0,026	0,979

Referentiecategorieën: man, geen betaald werk, (geen) lo, met partner en kinderen
R² = 0,073

3.5.2 Tevredenheid met vrije tijd

Omdat de variabele tevredenheid een binaire, nominale variabele is, maken we in onze analyse gebruik van een logistische regressie. Hetzelfde principe als bij de lineaire regressie kan gebruikt worden, alleen wordt de voorspelling hier uitgedrukt in kansen. In de onderstaande figuren worden de odds ratio's (OR) weergegeven als driehoekjes met daar rond het betrouwbaarheidsinterval. Indien dit betrouwbaarheidsinterval door de waarde 1 loopt is er geen significant verschil. Een waarde links van de referentielijn (OR=1) wijst op minder tevredenheid, rechts van deze lijn wijst op meer tevredenheid. Het aantal beschikbaar uren vrije tijd heeft duidelijk de grootste invloed op de tevredenheid, dit zowel in de week als in het weekend. Opvallend is ook dat het effect van geslacht in deze multivariate analyse verdwijnt. Het opleidingsniveau heeft tijdens de week een duidelijke invloed op de tevredenheid. Tijdens het weekend wordt de invloed van opleiding uitgevlakt. Dit geldt ook voor leeftijd. Bij de grafisch presentatie valt voor leeftijd ook op dat het dicht bij de referentielijn staat. Hier moeten we er rekening mee houden dat voor leeftijd slechts de verandering in één leeftijdjaar wordt weergegeven, moest de verandering voor tien leeftijdjaren worden weergegeven, zou het driehoekje meteen een eind naar rechts opschuiven. Mensen met betaald werk zijn zowel in de week als in het weekend minder tevreden met hun vrije tijd dan mensen zonder betaald werk. Tot slot zijn de inwonenden bij de ouders meer tevreden met hun vrije tijd dan de andere categorieën naar levenssituatie.

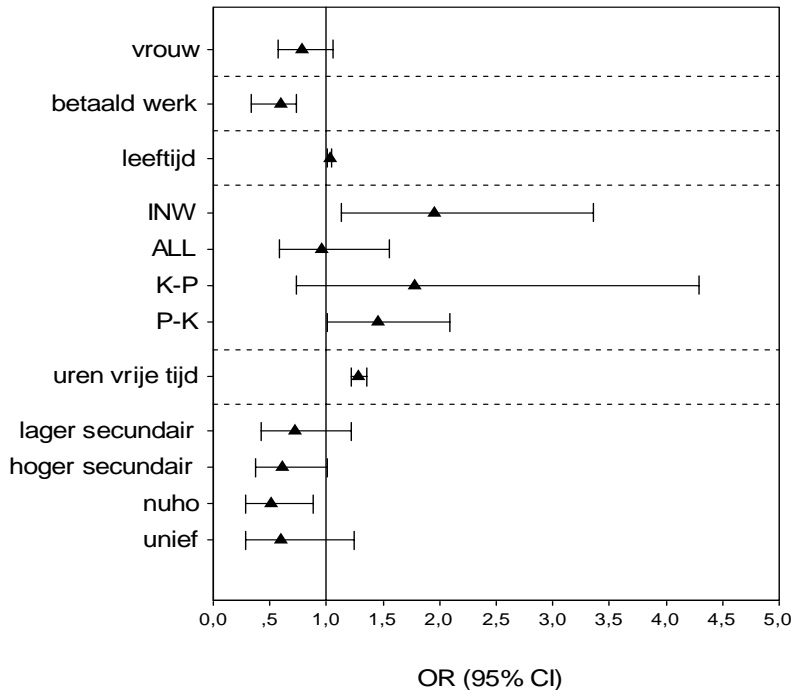
Figuur 3.21 *Associatie tussen tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag en sociale achtergrondkenmerken. Resultaten van de binaire logistische regressie, APS'03*

N = 1 370
 referentiecategorieën: man, geen betaald werk, partner met kinderen, geen/lo
 Hosmer en Lemeshow-test <.001⁷ Nagelkerke R² = 0,310

⁷ De uitkomst van de Hosmer en Lemeshow-test is hier significant, wat voor een kwaliteitsvol model niet toegelaten is. We geven de resultaten hier weer omdat er duidelijke verschillen waargenomen kunnen worden.

Figuur 3.22 Associatie tussen tevredenheid met het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag en sociale achtergrondkenmerken. Resultaten van de binaire logistische regressie, APS'03

N = 1 359
 referentiecategorieën: man, geen betaald werk, partner met kinderen, geen/lo
 Hosmer en Lemeshow-test = .10
 Nagelkerke $R^2 = 0,272$

Tot slot hebben we in het bivariate deel naast de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd ook de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding bekeken. Waarschijnlijk door het zeer hoog percentage tevreden levert een multivariate analyse hier weinig op. Er is enkel een effect van leeftijd en de inwonenden zijn meer tevreden dan de andere vormen van levenssituatie. Bovendien is de Hosmer en Lemeshow-test lager dan .05 en dus significant⁸. We hebben dan ook geen figuur opgenomen om de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding weer te geven.

⁸ De Hosmer en Lemeshow-test meet de kwaliteit van het model. Om een kwaliteitsvol model te hebben mag deze test geen significant resultaat opleveren.

3.6 Besluit

In Vlaanderen wordt op een werk- of weekdag gemiddeld iets minder dan een zesde (3u47min) van de dag aan vrije tijd besteed. Op een zaterdag of zondag bedraagt dit aandeel meer dan een vierde (6u43min). De hoeveelheid vrije tijd waarover de respondenten in ons onderzoek beschikken, wordt evenwel in relatief sterke mate beïnvloed door de sociale positie die men bekleedt. Zo hebben vrouwen minder vrije tijd dan mannen, is het vrijetijdsvolume leeftijdsgevoelig, neemt het af in functie van de scolarisatiegraad, is het afhankelijk van de beroepsstatus, verzorgingspositie en levenssituatie die men geniet. In het weekend wordt het effect van de sociale context ietswat uitgevlakt, maar de verschillen blijven opvallend.

Een vergelijking van deze resultaten met andere studies is niet evident. Hoewel er bijvoorbeeld een aantal sterke gelijkenissen zijn met de bevindingen uit het TOR-tijdsbudgetonderzoek (Glorieux et al., 2002), zien we hier toch ook een aantal opvallende verschillen. Zo komen de waarden voor het vrijetijdsvolume gedurende de week goed overeen – bijvoorbeeld in functie van geslacht, opleidingsniveau, verzorgingspositie en levenssituatie. De uitkomsten voor het weekend zijn daarentegen afwijkend. Voornamelijk een andere manier van bevraging ligt hieraan ten grondslag. De algemene trends worden echter bevestigd.

Onze bevindingen betreffende de tevredenheid met het aantal uren vrije tijd komen goed overeen met de resultaten uit het meest recente grootschalige vrijetijdsonderzoek in Vlaanderen (Bollaert et al., 2000: 3.1 e.v.). In beide studies is ongeveer zeven van de tien respondenten tevreden met de beschikbare vrije tijd gedurende de week; voor het aantal uren vrije tijd in het weekend ligt het aantal in beide studies rond 80 procent. Toch vragen in beide studies ongeveer 30 procent van de respondenten meer vrije tijd tijdens de week en ongeveer 20 procent tijdens het weekend. Wat de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding betreft, stelden we vast dat bijna 9 op 10 hiermee tevreden is.

Op basis van de multivariate analyse moeten we een aantal vaststellingen bijstellen. Het verschil naar geslacht blijkt bijvoorbeeld groter te zijn (suppressie) als uit een eenvoudige, bivariate analyse afgeleid kan worden en het verschil naar opleiding kleiner (redundantie). Daarnaast stellen we ook een interactie-effect vast tussen betaald werk en geslacht. Het niet hebben van betaald werk leidt bij vrouwen veel minder tot meer vrije tijd dan bij mannen. Hier speelt waarschijnlijk de nog steeds grotere verantwoordelijkheid voor huishoudelijke en verzorgingstaken een rol. Voor leeftijd stellen we vast dat het effect non-lineair is. De multivariate analyse geeft ook de mogelijkheid voor het opstellen van ‘vrijetijdsprofielen’. Zo hebben hooggeschoolde vrouwen met betaald werk het minst vrije tijd en hebben laaggeschoolde mannen zonder betaald werk het grootste vrijetijdskapitaal.

4. De deelname aan vrijetijdsactiviteiten

4.1 Inleiding

In dit deel willen we de invulling van de beschikbare vrije tijd wat meer kleur geven. We doen dit door een aantal vrijetijdsactiviteiten de revue te laten passeren. Daarbij gaan we na in welke mate de bevolking in Vlaanderen in deze activiteiten participeert en in welke mate er verschillen optreden naargelang de sociale positie die iemand bekleedt. Dit onderzoek onderscheidt zich van ander vrijetijdsonderzoek en tijdsbudgetenquêtes. Het geeft geen volledig beeld van de wijze waarop men de vrije tijd invult, het belang van bepaalde vrijetijdsactiviteiten of het luilekker niets doen.

Het APS-meetinstrument laat toe om uitspraken te formuleren omtrent de volgende vrijetijdsactiviteiten: sportbeoefening (inclusief het bijwonen van een sportmanifestatie), cultuurparticipatie, mediaconsumptie en mediaparticipatie, formele en informele vormen van sociale participatie en de participatie in een aantal andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten, met name het bezoeken van een bezienswaardig gebouw of monument, het bezoeken van een bos of natuurgebied, het naar de bioscoop gaan en het zelf creatief of kunstzinnig bezig zijn. Dit impliceert dat heel wat belangrijke en populaire vormen van vrijetijdsbesteding, waaronder toerisme, andere aspecten van dagrecreatie en hobbybeoefening, en het commerciële uitgaansleven, in dit werk niet aan bod komen.

Op basis van de beschikbare gegevens zullen we een beperkte vergelijking in de tijd uitvoeren voor de sportbeoefening, de cultuurparticipatie, enkele vormen van mediagebruik en de formele en informele sociale participatie.

Naast de berekening van een algemene graad van participatie voor sport- en cultuurdeelname, kunnen we voor deze twee vrijetijdssectoren ook een aangepaste frequentievariabele aanmaken. Daarbij maken we van drie categorieën gebruik, namelijk: (i) *non users*, (ii) *light users*, en (iii) *high users*. Non users zijn niet-participanten, light users occasionele of incidentele participanten, en high users belangstellende of regelmatige participanten. Verderop wordt de operationalisering van deze categorieën verfijnd.

In wat volgt nemen we niet alle tabellen en grafieken op omwille van het grote aantal. De geïnteresseerde lezer kan voor de uitgebreide versie van deze publicatie terecht op de APS-website onder de volgende link:

http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/stat_Publicaties_stati.htm.

4.2 Sportparticipatie

Wat de sportparticipatie betreft, worden in de APS'03 een aantal vragen gesteld, meer bepaald:

“Kunt u zeggen hoe dikwijls u het voorbije jaar zelf sportief actief bezig bent geweest?” (nooit, 1x per jaar, meerdere keren per jaar, 1x per maand, meerdere keren per maand)

“Kunt u zeggen of u nu lid bent of soms vroeger lid ben geweest van een sportvereniging of -club en indien u nu lid bent of dat dan is als actief lid, passief lid of bestuurslid?”

“Kunt u zeggen hoe dikwijls u het voorbije jaar naar een sportwedstrijd bent gegaan?” (nooit, 1x per jaar, meerdere keren per jaar, 1x per maand, meerdere keren per maand)

Deze vragen laten toe om voor sportparticipatie een onderscheid te maken tussen: (i) de algemene sportbeoefening, (ii) de frequentie van de sportbeoefening, (iii) de participatie in een sportvereniging, en (iv) het bijwonen van een sportmanifestatie. In de APS'02 zijn ook gegevens beschikbaar omtrent het verrichten van regelmatig onbetaald vrijwilligerswerk in een sportvereniging. Tezamen met de resultaten voor de sportbeoefening in clubverband, zullen deze bevindingen onder het luik ‘Formele vormen van sociale participatie’ besproken worden.

Voor de vergelijking van de sportparticipatiegegevens doorheen de tijd kunnen we teruggaan tot de APS'97. Drie meetpunten zullen voor deze vergelijking opgenomen worden, met name 1997, 2000 en 2003.

4.2.1 Algemene sportbeoefening

Voor de algemene sportbeoefening maken we een opdeling ‘participanten’ versus ‘niet-participanten’. Een respondent wordt tot de categorie van sportparticipanten gerekend wanneer hij of zij minstens één keer in het afgelopen jaar zelf sportactief is geweest en/of actief lid is van een sportclub. Met deze afbakening in het achterhoofd, stellen we vast dat in Vlaanderen bijna 45 procent van de volwassenen helemaal niet aan sport doet (tabel 4.1). Daarbij treedt een duidelijk geslachtsverschil op: er zijn meer vrouwen (50%) dan mannen (39%) sportinactief. Deze bevindingen komen zeer goed overeen met de resultaten uit de APS'99 (zie Scheerder & Pauwels, 2002: 18).

Tabel 4.1 (Niet-)deelname aan sport naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>participant</i>	61,1	50,3	55,7
<i>niet-participant</i>	38,9	49,7	44,3

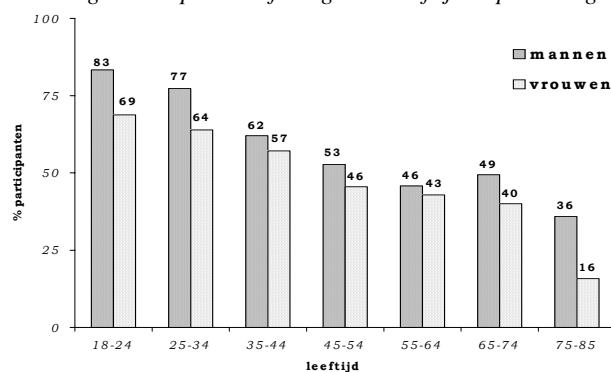
$\chi^2=17,111$; $df=1$; $p<.001$; $N=1\ 437$

Wanneer we de sportbeoefening – voorlopig zonder rekening te houden met de frequentie van de beoefening – uittekenen in functie van een aantal sociale achtergrondkenmerken, dan kunnen we de volgende bevindingen naar voor schuiven.

De actieve deelname aan sport neemt af in functie van de leeftijd (grafiek 4.1). Dit bevestigt het beeld dat sportbeoefening nog altijd eerder een vrijetijdsactiviteit is die door jongere volwassenen bedreven wordt. Participatieverschillen stellen we ook vast in functie van de andere sociale achtergrondvariabelen. Met betrekking tot het opleidingsniveau zien we dat hoe hoger opgeleid, hoe hoger het aantal sportbeoefenaars ligt (grafiek 4.2). Wat de verzorgingspositie betreft, zijn het de schoolgaanden en – in iets mindere mate – de werkenden die het meeste aantal sporters in hun rangen tellen (grafiek 4.3). Arbeidsongeschikten, gepensioneerden, werklozen en mensen die het huishouden doen, scoren hier een heel stuk lager. In functie van de levenssituatie tellen we bij de nog bij hun ouders inwonenden beduidend meer sporters dan bij respondenten die alleen wonen of tezamen met hun partner en/of tezamen met hun kinderen wonen (grafiek 4.4). Mannen die over matig tot veel vrije tijd beschikken, zijn beter vertegenwoordigd op het sportveld dan

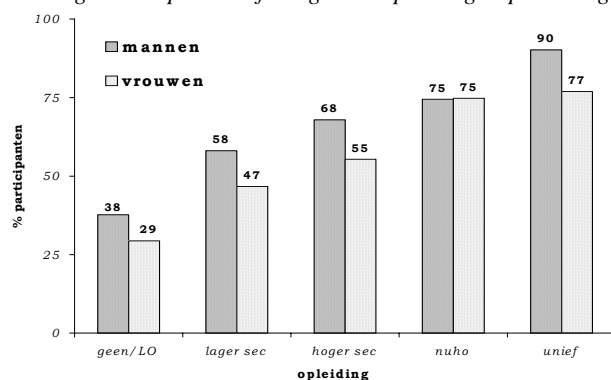
hun geslachtsgenoten met weinig dan wel heel veel vrije tijd (grafiek 4.5). Bij vrouwen duiken er evenwel geen significante verschillen op in functie van het beschikbare volume vrije tijd. Het is opmerkelijk dat wanneer we de bevindingen uit grafieken 4.1, 4.2, 4.3 en 4.4 vergelijken met de output uit respectievelijk de figuren 3.2a, 3.3a, 3.5a en 3.6a, we kunnen vaststellen dat de groepen met een hoger vrijetijdskapitaal gedurende de week minder goed scoren op sportdeelnamegedrag. Dat is bijvoorbeeld het geval voor 55-plussers, de laagst opgeleiden, arbeidsongeschikten en alleenstaanden. Om actief aan sport te kunnen doen, is het beschikken over relatief veel uren vrije tijd gedurende de week klaarblijkelijk geen absolute voorwaarde. Dat mag ook uit figuur 4.1a blijken: non-participanten beschikken gemiddeld over beduidend meer uren vrije tijd in de week dan sportbeoefenaars die al dan niet intensief in sport participeren. De enige grote uitzondering hierop vormt het geslacht: mannen beschikken over meer vrije tijd en doen ook in grotere getale aan sport dan vrouwen (figuren 3.1a en 3.1b versus tabel 4.1). In functie van de ervaren tijdsdruk stellen we ten slotte vast dat respondenten met een hoge tijdsdruk beduidend meer in sport participeren dan respondenten die een lagere tijdsdruk ondervinden (grafiek 4.6). Dit is voor hen blijkbaar een soort uitlaatklep. Voor het aantal uren vrije tijd in het weekend is er geen verschil naar sportparticipatie. Voor de drie categorieën schommelt het aantal tussen 6,5 uur en 7 uur. Significant zijn de verschillen niet.

Grafiek 4.1 Algemene sportbeoefening naar leeftijd in percentages, APS'03

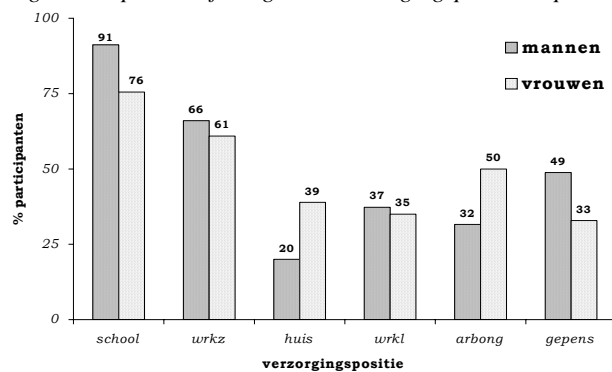
$\chi^2_{\text{mannen}}=64,181; df=6; p<.001; N=716$ $\chi^2_{\text{vrouwen}}=58,633; df=6; p<.001; N=723$

Grafiek 4.2 Algemene sportbeoefening naar opleiding in percentages, APS'03

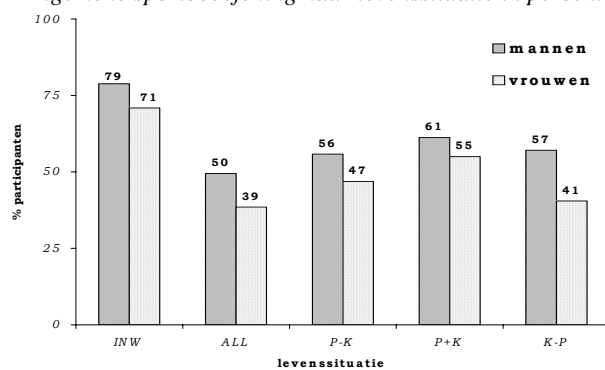
$\chi^2_{\text{mannen}}=67,476; df=4; p<.001; N=709$ $\chi^2_{\text{vrouwen}}=74,305; df=4; p<.001; N=718$

Grafiek 4.3 Algemene sportbeoefening naar verzorgingspositie in percentages, APS'03

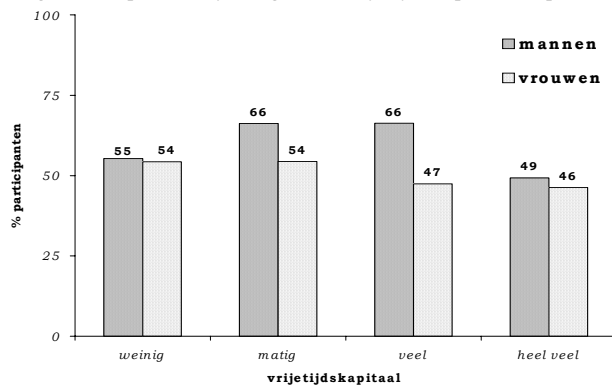
$\chi^2_{\text{mannen}}=58,871$; $df=5$; $p<.001$; $N=710$ $\chi^2_{\text{vrouwen}}=56,836$; $df=5$; $p<.001$; $N=713$

Grafiek 4.4 Algemene sportbeoefening naar levenssituatie in percentages, APS'03

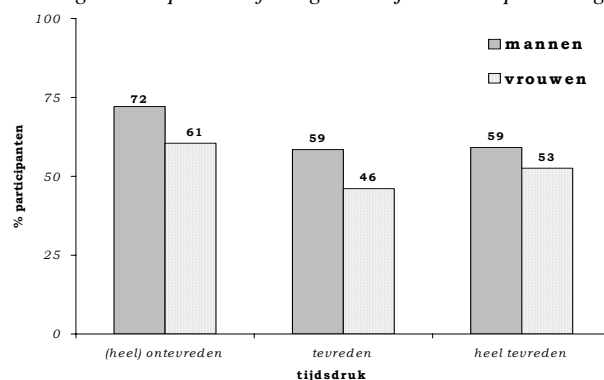

$\chi^2_{\text{mannen}}=23,766$; $df=4$; $p<.001$; $N=693$ $\chi^2_{\text{vrouwen}}=24,972$; $df=4$; $p<.001$; $N=705$

Grafiek 4.5 Algemene sportbeoefening naar vrijetijdskapitaal in percentages, APS'03

$\chi^2_{\text{mannen}}=15,184$; $df=3$; $p<.01$; $N=699$ $\chi^2_{\text{vrouwen}}=3,782$; $df=3$; NS ; $N=715$

Grafiek 4.6 Algemene sportbeoefening naar tijdsdruk in percentages, APS'03
 $\chi^2_{\text{mannen}}=8,433; df=2; p<.05; N=713$
 $\chi^2_{\text{vrouwen}}=10,448; df=2; p<.01; N=722$

4.2.2 Frequentie van de sportbeoefening

Naast een algemene participatiemaat kunnen we ook rekening houden met de frequentie van de sportbeoefening. We zien dat een kleine 30 procent van de sportieve bevolking minimum één keer per jaar en maximum één keer per maand sportactief is (tabel 4.2). Het merendeel van de sportievelingen (68%) doet aldus meermaals per maand actief aan sport. Bovendien kunnen we geen opmerkelijke frequentieverschillen detecteren in functie van het geslacht. Binnen de groep van sportievelingen kennen mannen en vrouwen vergelijkbare scores voor de frequentie van sportbeoefening.

Tabel 4.2 Frequentie van de sportbeoefening naar geslacht in percentages (van de sportieve populatie), APS'03

	mannen		vrouwen		totaal	
nooit	38,7		49,7		44,3	
één keer per jaar	3,2	(5,2)	3,2	(6,4)	3,2	(5,7)
meerdere keren per jaar	8,8	(14,4)	7,9	(15,7)	8,4	(15,1)
één keer per maand	5,5	(9,0)	4,6	(9,1)	5,0	(9,0)
meerdere keren per maand	42,4	(69,2)	33,9	(67,4)	38,1	(68,4)
andere ^a	1,4	(2,3)	0,7	(1,4)	1,0	(1,8)

 $\chi^2=19,144; df=5; p<.01; N=1\ 437$

^a andere = respondenten die zeggen actief lid te zijn van een sportvereniging, doch niet aanduiden zelf sportief actief bezig te zijn

We kunnen de frequentie van de sportbeoefening ook koppelen aan het al dan niet in clubverband aan sport doen. We hanteren dan de volgende categorieën en criteria. 'Non users' zijn niet-participanten; conform onze operationalisering van sportbeoefening (supra) zijn dit aldus de respondenten die in het afgelopen jaar niet actief met sport in contact kwamen en/of actief lid waren van een sportclub. 'Light users' zijn sportparticipanten die maximaal een keer maandelijks zelf sportief actief zijn, maar geen lid zijn van een sportvereniging. 'High users' ten slotte zijn participanten die meermaals per maand zelf sportief actief zijn en/of actief lid zijn van een sportvereniging.

Van de respondenten die actief aan sport doen, behoort het overgrote deel (73%) tot de categorie van de high users (tabel 4.3). Light users daarentegen vertegenwoordigen minder dan 30 procent van de sportievelingen. Wanneer we deze resultaten naast deze van de frequentie van de sportbeoefening leggen (cf. tabel 4.2), dan kunnen we stellen dat als mensen sportactief zijn zij hun sport eerder op een relatief frequente en intensieve manier beoefenen, dat wil zeggen meerdere keren per maand en/of als actief lid van een sportvereniging. Wanneer we de percentages in functie van de sportieve populatie interpreteren, kunnen we geen geslachtsverschillen vaststellen.

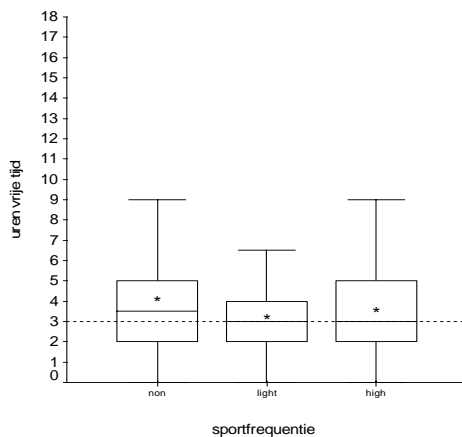
Tabel 4.3 Frequentie van de sportbeoefening naar geslacht in percentages (van de sportieve populatie), APS'03

	mannen		vrouwen		totaal
non users	38,9		49,7		44,3
light users	16,4	(26,8)	13,9	(27,6)	15,1 (27,1)
high users	44,8	(73,2)	36,4	(72,4)	40,6 (72,9)

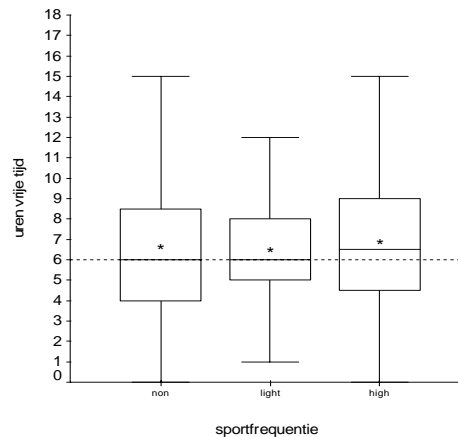
$\chi^2=17,171$; $df=2$; $p<.001$; $N=1\ 437$

Zoals we dit eerder hebben kunnen vaststellen voor de algemene sportbeoefening, vertoont ook de frequentie van de sportbeoefening een sociaal gelaagd patroon. Naarmate de leeftijd toeneemt, daalt de frequentie van de sportbeoefening. Een omgekeerd beeld zien we met betrekking tot het opleidingsniveau: hogeropgeleiden doen frequenter aan sport. Naar verzorgingspositie zijn het de schoolgaanden en de werkenden die het frequentst in sport participeren. Hetzelfde geldt voor de nog bij hun ouders inwonenden, de respondenten met matig en veel vrijetijdskapitaal, alsook voor de respondenten die onder grotere tijdsdruk staan.

Figuren 4.1a en 4.1b Aantal uren vrije tijd naar de frequentie van de sportbeoefening, APS'03
4.1a: op een week- of werkdag
4.1b: op een zaterdag of zondag

Referentielijn is de globale mediaan (3 uur)
Mediaantoets: $p < .01$
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=9,85$; $df=2$; $p < .001$
 $N = 1\ 429$

Referentielijn is de globale mediaan (6 uur)
Mediaantoets: NS
* = gemiddelden
One-way ANOVA: $F=1,86$; $df=2$; NS
 $N = 1\ 417$

Tabel 4.4 Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar de frequentie van de sportbeoefening, APS'03

	gemiddeld verschil			gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	non	light	high		
non		0,92*	0,55*	4,15	4u09min
light	-0,92*		-0,37	3,24	3u14min
high	-0,55*	0,37		3,61	3u36min

* = $p < .05$

4.2.3 Bijwonen van een sportmanifestatie

Bijna de helft van de volwassenen in Vlaanderen (45%) gaat minstens één keer per jaar naar een sportmanifestatie kijken (tabel 4.5). Bijna 15 procent doet dit zelfs meerdere keren per maand. Wel zijn er duidelijke geslachtsverschillen: bijna 65 procent van de vrouwen woont nooit een sportwedstrijd bij, terwijl dit percentage bij de mannen 45 procent bedraagt.

Tabel 4.5 Bijwonen van een sportmanifestatie naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
nooit	45,0	64,2	54,6
één keer per jaar	9,4	9,3	9,3
meerdere keren per jaar	21,8	13,8	17,8
één keer per maand	4,9	2,4	3,6
meerdere keren per maand	18,9	10,4	14,6

$\chi^2=61,619$; $df=4$; $p<.001$; $N=1\ 437$

Net als bij de actieve sportdeelname zien we dat deze meer passieve vorm van sportparticipatie sociaal gelaagd is. De parallellen tussen deze stratificatiepatronen zijn bovendien opvallend: sociale groepen die hoog scoren voor sportbeoefening, tekenen ook hoge waarden op voor het bijwonen van een sportmanifestatie. Het zijn dus eerder de jongvolwassenen, de hogeropgeleiden, de schoolgaanden en werkenden, de nog bij hun ouders inwonenden, alsook de respondenten met matig en veel vrijetijdskapitaal die we terugvinden op de sporttribunes. Naar tijdsdruk daarentegen komen we hier geen significante verschillen tegen.

4.2.4 Vergelijking in de tijd

Een vergelijking doorheen de tijd van de actieve sportbeoefening leert ons dat er relatief weinig verschuivingen vastgesteld kunnen worden tussen 1997 en 2003 (tabel 4.6). In 2000 noteren we iets minder non-participanten. Op elk meetpunt blijft het aantal non-participanten duidelijk lager dan 50 procent.

Tabel 4.6 *Vergelijking in de tijd van de frequentie van de sportbeoefening naar sociale achtergrond, 1997-2003*

	non	1997 light	High	non	2000 light	high	non	2003 light	high
<i>totaal</i>	45,1	13,2	41,8	38,6	18,2	43,2	44,3	15,1	40,6
<i>geslacht</i>									
man	38,3	12,2	49,5	34,5	16,6	48,9	38,9	16,4	44,8
vrouw	51,7	14,2	34,1	42,6	19,7	37,6	49,7	13,9	36,4
χ^2	***			***			***		
<i>leeftijd</i>									
<25 ^a	19,0	21,8	59,3	11,6	30,4	58,0	23,4	20,8	55,7
25-34	30,3	19,5	50,2	18,6	29,2	52,2	29,1	23,9	47,0
35-44	44,8	11,7	43,5	31,1	21,2	47,7	40,6	16,4	43,1
45-54	52,7	13,5	33,8	41,1	18,2	40,7	51,0	13,1	35,9
55-64	56,2	7,4	36,5	51,1	10,0	38,9	55,7	12,4	32,0
65-74	72,0	3,0	25,0	67,1	3,0	29,9	55,7	6,8	37,5
75-85	NB	NB	NB	81,8	0,1	18,2	76,0	2,1	21,9
χ^2	***			***			***		
<i>opleiding</i>									
geen/lo	66,4	4,9	28,6	64,1	7,8	28,1	66,9	5,6	27,5
lager sec	51,4	10,6	38,0	41,8	13,7	44,5	47,5	14,8	37,7
hoger sec	40,2	15,2	44,6	31,2	23,7	45,1	38,2	20,4	41,3
nuho	25,3	19,9	54,8	19,7	27,3	53,0	25,3	18,9	55,8
unief	26,7	23,3	50,0	13,3	21,3	65,3	13,2	18,4	68,4
χ^2	***			***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant; NB = niet beschikbaar

^a in 1997 en 2000 gaat het bij de leeftijdscategorie van <25 jaar om de 16- tot en met 25-jarigen; in 2003 om de 18- tot en met 25-jarigen

Ook in functie van de sociale achtergrond zien we dat de onderlinge verhoudingen in grote mate gerespecteerd blijven: de verschillen tussen mannen en vrouwen, tussen de verschillende leeftijdscategorieën, en tussen de verschillende opleidingsniveaus blijven significant. Wel dient opgemerkt dat tussen 1997 en 2003 het verschil tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende leeftijdscategorieën iets kleiner, en tussen de verschillende opleidingscategorieën groter wordt.

In de onderstaande tabel (tabel 4.7) geven we ten slotte een tijdsoverzicht voor wat het bijwonen van een sportmanifestatie betreft. We geven enkel het percentage van respondenten die nooit naar een sportwedstrijd gaat kijken en stellen vast dat tussen 1997 en 2003 er een lichte daling is van dit aantal. Die trend is iets sterker bij vrouwen dan bij mannen.

Tabel 4.7 *Vergelijking in de tijd van het aantal respondenten dat nooit een sportmanifestatie bijwoont naar geslacht in percentages, 1997-2003*

	1997	2000	2003
<i>totaal</i>	57,9	54,6	54,6
<i>mannen</i>	46,4	42,6	45,0
<i>vrouwen</i>	69,3	66,1	64,2

4.3 Cultuurparticipatie

Voor de berekening van de cultuurparticipatiegraad baseren we ons op de volgende vraagstellingen uit de APS'03. De selectie van negen items is conform aan deze voor de cultuurparticipatiegraad in het Pact van Vilvoorde (De Troyer, 2003).

“Kunt u me zeggen hoe dikwijls u deze activiteiten het voorbije jaar heeft gedaan?”
(*nooit, 1x per jaar, meerdere keren per jaar, 1x per maand, meerdere keren per maand*):

- naar een klassiek concert/festival gaan
- naar een opera gaan
- naar een rock- of popconcert/festival gaan
- naar een jazz- of bluesconcert gaan
- naar een folkloristisch of traditioneel concert/festival gaan
- naar een ballet of dansuitvoering van een professioneel gezelschap gaan
- naar een ballet of dansuitvoering van een amateursgezelschap gaan
- naar een theater of toneelvoorstelling van een professioneel gezelschap gaan
- naar een theater of toneelvoorstelling van een amateursgezelschap gaan
- een museum, tentoonstelling of galerij bezoeken in België
- een museum, tentoonstelling of galerij bezoeken in het buitenland
- naar de bibliotheek gaan

Het bezoek aan een museum, ballet- of dansvoorstelling en theater- of toneelvoorstelling worden voor de berekening van de participatiegraad herleid tot één variabele.

4.3.1 Frequentie en diversiteit van de cultuurparticipatie

In het Pact van Vilvoorde worden er voor cultuurparticipatie vier categorieën onderscheiden (Laermans, 2002), met name: (i) het kernpubliek, (ii) de belangstellende participant, (iii) de incidentele participant, en (iv) de non-participant. Het kernpubliek neemt maandelijks deel aan tenminste twee verschillende activiteiten; de belangstellende participant neemt ook aan minstens twee verschillende activiteiten deel, maar de norm naar frequentie ligt hier met minstens tweemaal per jaar wat lager. Deze twee groepen vormen in deze bijdrage de categorie ‘high’. In het Pact van Vilvoorde worden het kernpubliek en de belangstellende participant als cultuurparticipant beschouwd. Daarnaast worden de incidentele participanten onderscheiden, namelijk respondenten die eerder toevallig aan cultuur deelnemen. Zij zijn cultuurpassanten en vormen de ‘light’-categorie. Tot slot is er de groep van respondenten die aan geen enkel van de negen cultuuractiviteiten deelneemt. Zij vormen de ‘non’-categorie.

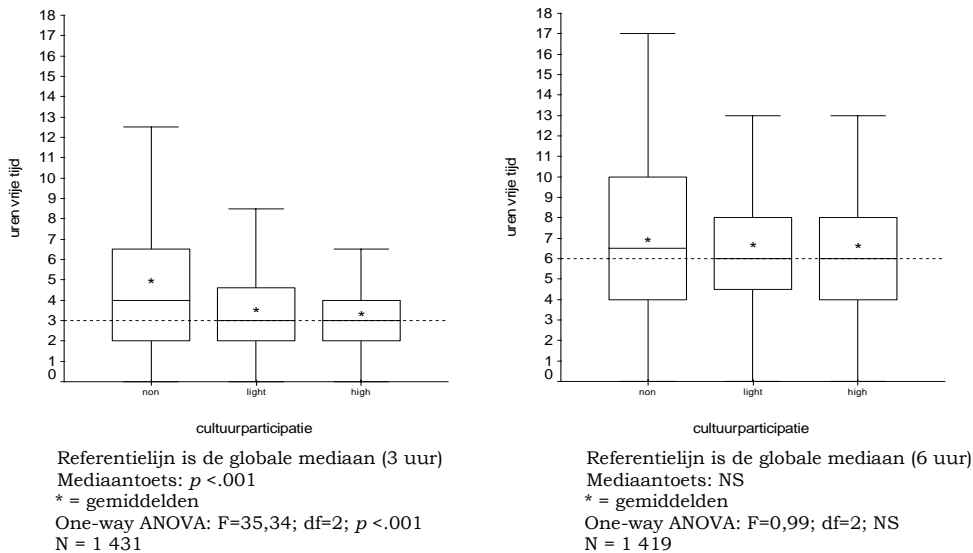
Tabel 4.8 Cultuurparticipatie naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>non users</i>	22,8	21,0	21,9
<i>light users</i>	42,1	39,9	41,0
<i>high users</i>	35,1	39,2	37,2

$\chi^2=2,594$; $df=2$; NS; $N=1\ 440$

Volgens deze categorisering is 37,2 procent cultuurparticipant (tabel 4.8). Het doel van het Pact van Vilvoorde is om tegen 2010 dit percentage naar 50 procent op te trekken. In figuren 4.2a en 4.2b zetten we deze nieuw aangemaakte variabele uit tegen het aantal uren vrije tijd. Op een week- of werkdag blijken de non-participanten over het hoogste aantal uren vrije tijd te beschikken. Zij hebben respectievelijk 1,42 en 1,62 uur vrije tijd meer dan de light- en high-gebruikers. Tussen deze twee laatste groepen is er geen significant verschil. Er zijn geen significante verschillen tussen de drie gebruikersgroepen voor het aantal uren vrije tijd op een zaterdag of zondag.

Figuren 4.2a en 4.2b Aantal uren vrije tijd naar de frequentie van de cultuurparticipatie, APS'03
4.2a: op een week- of werkdag
4.2b: op een zaterdag of zondag

Tabel 4.9 Posthoc-toets (Tukey HSD) en gemiddelden voor het aantal uren vrije tijd op een week- of werkdag naar cultuurparticipatie, APS'03

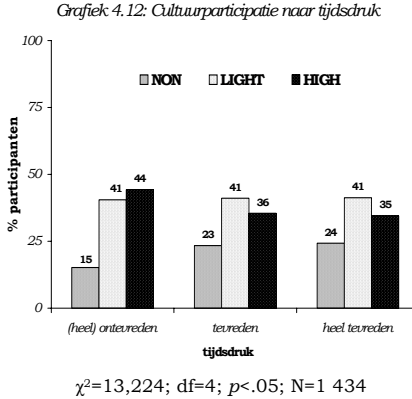
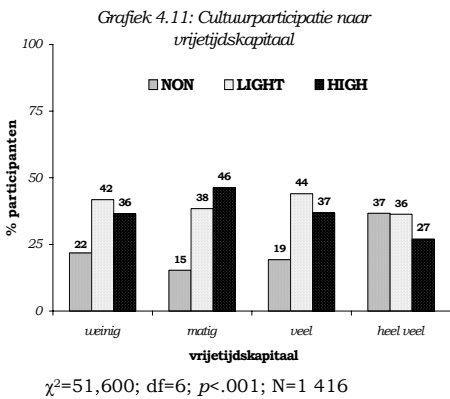
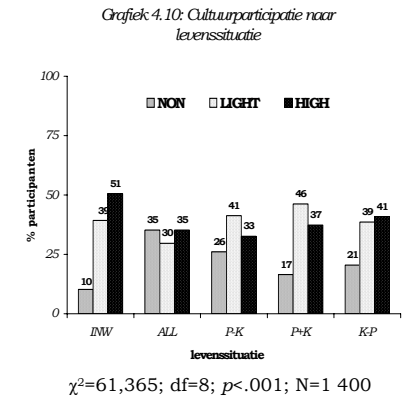
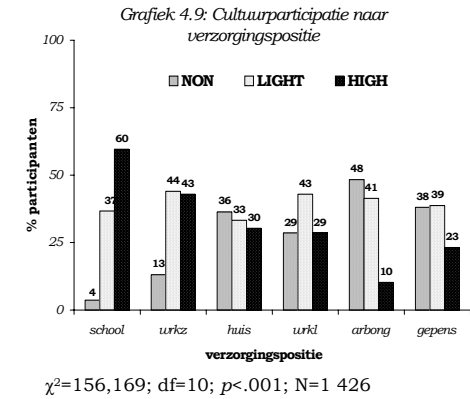
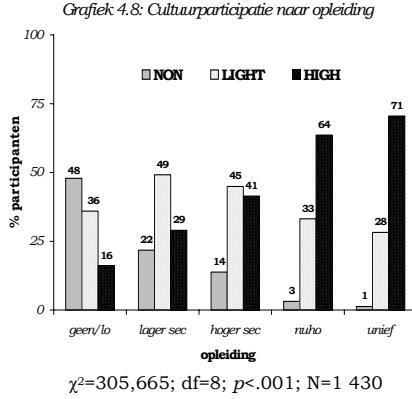
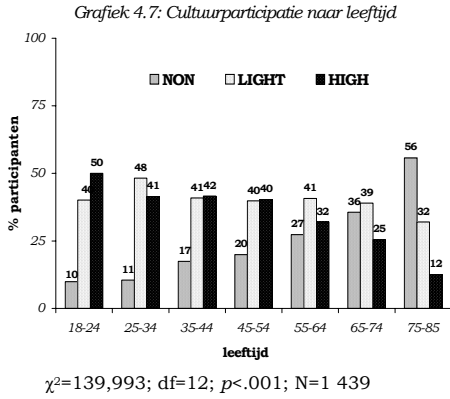
	gemiddeld verschil			gemiddelde (in uur)	gemiddelde (in uren en minuten)
	non	light	high		
non		1,42*	1,62*	4,98	4u59min
light	-1,42*		0,19	3,55	3u33min
high	-1,62*	-0,19		3,36	3u21min

* = $p < .05$

Grafieken 4.7-12 geven ons een beeld voor de verschillen naar de diverse achtergrondvariabelen. Opvallende verschillen zijn er tussen de jongste en oudste leeftijdscategorie (50% high tegen 12% high) en de laagste en hoogste opleidingsgroep (16% high tegen 71% high). Daarbij dienen we wel rekening te houden met het feit dat leeftijd en opleiding sterk samenhangen. Jongeren zijn immers hoger opgeleid. Naar verzorgingspositie blijken vooral schoolgaanden en respondenten met een voltijdse job het meest tot de cultuurparticipanten te behoren. Nog bij hun ouders inwonenden en samenwonenden met partner en kinderen nemen naar levenssituatie het vaakst deel. De alleenstaanden behoren het vaakst tot de non-participanten. Heel opmerkelijk is dat respondenten met heel veel vrije tijd en respondenten die het meest tevreden zijn over het aspect tijdsdruk het minst aan cultuur

deelnemen. De hoogste participatie vinden we bij de groep met een matige hoeveelheid vrije tijd en bij de groep die ontevreden is over de tijd om te doen wat gedaan moet worden.

Grafieken 4.7-12 Cultuurparticipatie naar sociale achtergrond in percentages, APS'03

4.3.2 Deelname aan specifieke cultuuractiviteiten

Museumbezoek, naar theater gaan, bibliotheekbezoek en de deelname aan klassieke concerten en pop- of rockconcerten hebben de hoogste deelnamegraad (tabellen 4.10 – 4.19). Deze genres tellen ook het grootste aantal frequente bezoekers. Zeer regelmatige bezoekers vormen enkel voor het bibliotheekbezoek een vrij grote groep. Ongeveer 1 op 5 respondenten is een maandelijks bezoeker. Voor al de andere genres beperkt deze groep zich tot een paar procent of minder.

Verschillen naar geslacht zijn er voor de participatie aan een rock- of popconcert en een jazz- of bluesconcert. Daarin participeren meer mannen dan vrouwen. Ballet- of dansvoorstellingen en theatervoorstellingen worden daarentegen meer door vrouwen bijgewoond. Vrouwen gaan ook meer en frequenter naar de bibliotheek. Voor alle genres is er een duidelijk onderscheid naar opleidingsniveau. Het verschil tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden is voor alle genres groot. Voor het museumbezoek, het bijwonen van een theater- of toneelvoorstelling en bibliotheekbezoek ligt de deelname van laagopgeleiden het hoogst (tussen 10 en 20% regelmatige participanten), maar de kloof met hoogopgeleiden blijft vrij groot. Qua éénmalige deelname scoren de jongere leeftijdscategorieën hoger. Bij de regelmatige participatie blijken ook de oudste leeftijdscategorieën minder bereikt te worden. Dit hangt waarschijnlijk wel samen met hun lager opleidingsniveau. Voor een aantal genres (theater- en museumbezoek) zien we een duidelijke relance na de drukke leeftijd.

Tabel 4.10 Frequentie van de deelname aan een klassiek concert/festival naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	72,3	67,0	69,7
<i>één keer per jaar</i>	14,7	18,2	16,5
<i>meerdere keren per jaar</i>	10,5	13,4	11,9
<i>één keer per maand</i>	2,0	1,0	1,5
<i>meerdere keren per maand</i>	0,6	0,4	0,5

$\chi^2=9,408$; $df=4$; NS; $N=1\ 440$

Tabel 4.11 Frequentie van de deelname aan een operavoorstelling naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	93,3	91,0	92,1
<i>één keer per jaar</i>	4,8	6,8	5,8
<i>meerdere keren per jaar</i>	1,5	1,9	1,7
<i>één keer per maand</i>	0,1	0,3	0,2
<i>meerdere keren per maand</i>	0,3	0,0	0,1

$\chi^2=5,372$; $df=4$; NS; $N=1\ 438$

Tabel 4.12 Frequentie van de deelname aan een rock- of popconcert-/festival naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	67,3	70,9	69,1
<i>één keer per jaar</i>	14,0	17,8	15,9
<i>meerdere keren per jaar</i>	16,1	10,6	13,3
<i>één keer per maand</i>	1,7	0,4	1,0
<i>meerdere keren per maand</i>	1,0	0,3	0,6

$\chi^2=20,344$; $df=4$; $p<.001$; $N=1\ 441$

Tabel 4.13 Frequentie van de deelname aan een jazz- of bluesconcert/-festival naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	82,8	91,0	86,9
<i>één keer per jaar</i>	11,3	6,4	8,8
<i>meerdere keren per jaar</i>	5,3	2,5	3,9
<i>één keer per maand</i>	0,3	0,1	0,2
<i>meerdere keren per maand</i>	0,3	0,0	0,1

$\chi^2=22,557$; $df=4$; $p<.001$; $N=1\ 440$

Tabel 4.14 Frequentie van de deelname aan een folkloristisch of traditioneel concert/festival naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	79,3	80,3	79,8
<i>één keer per jaar</i>	15,0	14,9	14,9
<i>meerdere keren per jaar</i>	5,6	4,7	5,1
<i>één keer per maand</i>	0,1	0,1	0,1

$\chi^2=0,618$; $df=3$; NS; $N=1\ 440$

Tabel 4.15 Frequentie van de deelname aan een ballet- of dansvoorstelling⁹ naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	85,2	74,5	79,8
<i>één keer per jaar</i>	10,8	17,9	14,4
<i>meerdere keren per jaar</i>	3,9	7,3	5,6
<i>één keer per maand</i>	0,0	0,1	0,1
<i>meerdere keren per maand</i>	0,1	0,1	0,1

$\chi^2=26,231$; $df=4$; $p<.001$; $N=1\ 439$

Tabel 4.16 Frequentie van de deelname aan een theater- of toneelvoorstelling¹⁰ naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	55,9	49,2	52,5
<i>één keer per jaar</i>	22,4	20,8	21,6
<i>meerdere keren per jaar</i>	19,2	28,0	23,6
<i>één keer per maand</i>	1,7	1,5	1,6
<i>meerdere keren per maand</i>	0,8	0,4	0,6

$\chi^2=16,366$; $df=4$; $p<.01$; $N=1\ 439$

Tabel 4.17 Frequentie van het bezoek aan een museum, tentoonstelling of galerij in België naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	50,1	53,4	51,8
<i>één keer per jaar</i>	22,7	17,7	20,2
<i>meerdere keren per jaar</i>	25,1	26,1	25,6
<i>één keer per maand</i>	1,4	1,2	1,3
<i>meerdere keren per maand</i>	0,7	1,7	1,2

$\chi^2=8,238$; $df=4$; NS; $N=1\ 439$

⁹ zowel amateur- als professioneel gezelschap.

¹⁰ zowel amateur- als professioneel gezelschap.

Tabel 4.18 Frequentie van het bezoek aan een museum, tentoonstelling of galerij in het buitenland naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	66,2	64,6	65,4
<i>één keer per jaar</i>	20,8	22,9	21,9
<i>meerdere keren per jaar</i>	12,2	11,7	12,0
<i>één keer per maand</i>	0,4	0,3	0,3
<i>meerdere keren per maand</i>	0,4	0,4	0,4

$\chi^2=1,111$; $df=4$; NS; $N=1\ 439$

Tabel 4.19 Frequentie van het bezoek aan een bibliotheek naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	67,1	55,0	61,0
<i>één keer per jaar</i>	5,7	5,7	5,7
<i>meerdere keren per jaar</i>	13,7	14,7	14,2
<i>één keer per maand</i>	5,9	12,7	9,3
<i>meerdere keren per maand</i>	7,6	11,9	9,7

$\chi^2=34,107$; $df=4$; $p<.001$; $N=1\ 437$

4.3.3 Vergelijking in de tijd

Voor de cultuurparticipatiegraad in drie categorieën zien we ten opzichte van 2000 geen grote verschuivingen (tabel 4.20). Voor de deelname aan culturele activiteiten lijkt er bijgevolg een status-quo te zijn.

Tabel 4.20 Vergelijking in de tijd van de cultuurparticipatie naar sociale achtergrond, 1997-2003

	2000			2003		
	non	light	high	non	light	high
<i>totaal</i>	20,1	41,2	38,7	21,9	41,0	37,2
<i>geslacht</i>						
man	19,8	41,9	38,4	22,8	42,1	35,1
vrouw	20,4	40,6	39,0	21,0	39,9	39,2
χ^2	NS			NS		
<i>leeftijd</i>						
<25 ^a	5,5	44,2	50,3	9,9	40,1	50,0
25-34	11,1	45,6	43,4	10,5	48,2	41,3
35-44	12,8	44,2	43,0	17,4	40,9	41,6
45-54	20,9	39,6	39,6	19,9	39,8	40,2
55-64	22,1	42,5	35,4	27,3	40,7	32,0
65-74	37,7	36,5	25,7	35,6	39,0	25,4
75-85	55,7	26,1	18,2	55,7	32,0	12,4
χ^2	***			***		
<i>opleiding</i>						
geen/lo	45,0	40,3	14,7	47,9	36,0	16,1
lager sec	19,9	47,1	33,0	21,8	49,2	29,0
hoger sec	12,2	43,9	43,9	13,8	44,9	41,4
nuho	4,5	39,2	56,3	3,2	33,2	63,6
unief	0,1	14,7	85,3	1,3	28,2	70,5
χ^2	***			***		

* $p<.05$; ** $p<.01$; *** $p<.001$; NS = niet significant; NB = niet beschikbaar

^a in 2000 gaat het bij de leeftijdscategorie van <25 jaar om de 16- tot en met 25-jarigen; in 2003 om de 18- tot en met 25-jarigen

4.4 Mediaconsumptie en -participatie

In dit deel brengen we naast enkele klassieke vormen van mediaconsumptie waaronder tv-kijken en de krant lezen, ook andere vormen zoals pc- en internetgebruik cijfermatig in kaart. We beginnen met het bezit en gebruik van een aantal goederen na te gaan die bepaald mediagedrag mogelijk maken.

4.4.1 Bezit en gebruik van mediagoederen met mogelijke vrijetijdsfunctie

Op basis van de volgende vragen in de APS'03 kunnen we het bezit en gebruik van mediagoederen met een mogelijke vrijetijdsfunctie in kaart brengen.

“Kunt u voor ieder van de opgesomde toestellen zeggen of u hierover in huis ja dan neen beschikt? Met ‘in huis’ bedoelen we de plaats waar u het grootste deel van de tijd woont of verblijft.”:

- videorecorder
- cd-writer (cd – rw)
- modem / kabelmodem
- digitaal fototoestel
- dvd-speler voor computer
- dvd-speler voor tv
- telefoon (vast toestel)
- gsm
- computerscanner
- handcomputer (palmtop, electronic personal organizer)
- mp3 – speler
- televisie
- digitale videocamera
- spelconsole

“Gebruikt u zelf dit toestel?”

We kunnen stellen dat het bezit van deze goederen mediaparticipatie in de sfeer van vrije tijd mogelijk maakt. Deze goederen kunnen echter ook voor professionele doeleinden aangewend worden. We willen ons beperken tot het schetsen van een globaal beeld van het bezit van deze goederen. Ze zijn immers een voorwaarde voor het stellen van bepaalde vormen van vrijetijdsgedrag. In dit opzicht zou het ook relevant zijn om bij de sport- en cultuurparticipatie het bezit van goederen als een surfplank of piano in kaart te brengen. Hieromtrent zijn er echter geen vragen in de APS-survey opgenomen.

Uit de onderstaande overzichtstabel (tabel 4.21) blijkt dat vooral wat het gebruik betreft mannen duidelijk hoger scoren dan vrouwen. Bij het interpreteren van de percentages en hun significanties moet er wel rekening gehouden worden met het aantal respondenten dat in rekening wordt gebracht. Zo is een relatief klein verschil bij het gebruik van een vast telefoontoestel wel significant omdat bijna 85 procent een telefoontoestel bezit, terwijl een relatief groot verschil bij het gebruik van een MP3-speler niet significant is wegens het kleine aantal mensen die dit toestel bezitten.

Tabel 4.21 Bezit en gebruik van mediagoederen thuis met een (mogelijke) vrijetijdsfunctie naar geslacht in percentages, APS'03

mediagoederen	bezit thuis ^a				gebruik indien bezit thuis ^b			
	mannen	vrouwen	χ^2	totaal	mannen	vrouwen	χ^2	totaal
televisietoestel	98,3	99,0	NS	98,7	99,7	99,4	NS	99,6
vast telefoontoestel	82,5	86,0	NS	84,3	97,8	99,8	**	98,8
gsm	83,6	81,1	NS	82,4	94,0	87,8	***	90,9
videorecorder	84,3	80,1	*	82,2	87,7	85,0	NS	86,4
pc ^c	65,6	60,7	NS	63,1	85,1	73,9	***	79,6
(kabel)modem	51,6	45,2	*	48,3	87,4	68,2	***	78,4
internet ^d	49,1	45,8	NS	47,5	88,3	73,3	***	81,0
cd-writer	42,3	35,8	*	39,1	83,1	56,1	***	70,7
computerscanner	32,4	30,5	NS	31,4	81,8	58,4	***	70,4
dvd-speler in computer	31,4	23,1	***	27,2	77,2	52,1	***	66,6
spelconsole	25,8	20,4	*	23,1	57,9	34,0	***	47,3
dvd-speler tv	25,1	20,0	*	22,5	93,8	70,3	***	83,3
digitaal fotoestel	23,1	17,9	*	20,5	89,1	64,1	***	78,2
mp3-speler	14,4	7,2	***	10,8	70,3	56,0	NS	65,6
digitale videocamera	10,7	8,7	NS	9,7	86,8	62,5	**	75,7
handcomputer ^e	11,0	7,6	*	9,3	80,0	42,6	***	64,9

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

^a in functie van de totale populatie

^b in functie van de populatie die het respectievelijke mediumgoed bezit

^{c, d} bij gebruik van pc en internet gaat het om regelmatig gebruik, namelijk minimaal één keer per maand

^e handcomputer = palmtop, electronic personal organizer

Het bezit van een televisietoestel is nagenoeg volledig ingeburgerd. Hetzelfde geldt voor het bezit van een telefoontoestel behalve voor de jongere leeftijdscategorie, waarschijnlijk omdat zij steeds vaker over een mobiel toestel beschikken. Voor al de andere mediagoederen is er in het bezit en gebruik duidelijk sprake van een sociale gelaagdheid. Lageropgeleiden beschikken en gebruiken veel minder diverse mediagoederen. Ook ouderen scoren, deels gerelateerd aan opleiding, veel minder goed dan jongeren. Dit is een niet onbelangrijk gegeven in het licht van de steeds groeiende digitalisering van vrije tijd – denken we maar aan boekingen voor vakantie via het internet. Deze verschillende toegang tot mediagoederen zou kunnen leiden tot een verdere dualisering tussen lageropgeleiden en hogeropgeleiden inzake vrijetijdsbesteding.

4.4.2 Deelname aan specifieke media-activiteiten

Naar analogie met de sport- en cultuurparticipatie hebben we getracht om ook voor de mediaparticipatie een algemene deelnamegraad op te stellen waarbij we een onderscheid maken tussen non-participanten, lichte gebruikers en zware gebruikers. Het bleek echter onmogelijk om op basis van de gegevens uit de APS-survey een intern coherente en consistente variabele op te stellen. Vandaar dat we hier geen algemene participatiemaat opnemen en ervoor opteren om de voornaamste media-activiteiten met een duidelijke vrijetijdscontext te bespreken.

Een eerste activiteit is het tv-kijkgedrag. Hierover worden de volgende vragen gesteld in de APS-survey:

“Hoeveel uren per dag kijkt u gemiddeld tijdens de week (van maandag tot vrijdag) naar de televisie?”

“Hoeveel uren per dag kijkt u gemiddeld tijdens het weekend (zaterdag en zondag) of op een vrije dag naar de televisie?”

Uit de resultaten (tabel 4.22-4.23) blijkt dat tv-kijken naar intensiteit waarschijnlijk de meest populaire vorm van vrijetijdsbesteding is. Bijna 40 procent van de respondenten kijkt meer dan drie uur tv op een weekdag. In het weekend kijkt zelfs de helft van de bevolking minimaal drie uur.

Tabel 4.22 Intensiteit van het tv-kijkgedrag in uren per dag gedurende de week naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
1 uur of minder	31,6	26,7	29,1
meer dan 1 tot 3 uur	30,7	32,1	31,4
3 uur of meer	37,7	41,1	39,4

$\chi^2=4,193$; df=2; NS; N=1 428

Tabel 4.23 Intensiteit van het tv-kijkgedrag in uren per dag gedurende het weekend naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
1 uur of minder	22,8	19,2	21,0
meer dan 1 tot 3 uur	28,6	27,4	28,0
3 uur of meer	48,5	53,5	51,0

$\chi^2=4,231$; df=2; NS; N=1 429

Deze intensiteit verschilt sterk naar achtergrondkenmerken. Zo kijkt bij de laagste opleidingscategorie 65 procent meer dan drie uur TV op een weekdag, bij de universitair geschoolden slechts 5 procent. Ook voor het kijkgedrag in het weekend zijn er sterke verschillen naar scholingsgraad. Mensen in de ‘drukke leeftijd’ kijken het minst TV in de week, in het weekend kijkt de jongste leeftijdscategorie het minst. Vanaf de leeftijd van 45 is er sprake van een sterk stijgend verloop zowel in de week als in het weekend. In functie van de verzorgingspositie zien we dat de schoolgaanden en werkzamen duidelijk minder TV kijken. Dit verschil is zowel in de week als in het weekend aanwezig. De redenen kunnen uiteenlopend zijn. Steeds meer zijn digitale spelletjes en surfen op het internet vrijetijdsactiviteiten bij jongeren. Bij de alleenstaanden en samenwonenden met partner zonder kinderen kijkt ongeveer de helft minstens drie uur tijdens een weekdag. In het weekend kijkt de groep van respondenten die samenwoont met partner en kinderen duidelijk het meest. Meer dan 60 procent van deze groep kijkt dan minstens drie uur. De mensen met het meeste vrije tijd en de mensen met de grootste tevredenheid rond het aspect tijdsdruk kijken zowel in de week als in het weekend duidelijk het meest televisie. Van de groep met heel veel vrije tijd kijkt 66 procent meer dan drie uur naar TV ongeacht het onderscheid week versus weekend.

Een tweede groep van activiteiten die we kunnen bespreken zijn het pc- en internetgebruik. Hier voor baseren we ons op volgende vragen:

“Hoe vaak gebruikt u een pc voor de volgende toepassingen?” (bijna nooit of nooit, enkele keren per jaar, 1 keer per maand, 2 of 3 keer per maand, 1 keer per week, 2 of 3 keer per week, bijna elke dag):

- muziek afspelen, beluisteren
- muziek maken
- computerspelletjes
- dvd's bekijken (film)
- grafische toepassingen: foto's

“Ik ga u nu een lijst voorleggen met zaken waarvoor u internet kan gebruiken. Kunt u mij zeggen hoe vaak u internet voor ieder van deze toepassingen gebruikt?” (bijna nooit of nooit, enkele keren per jaar, 1 keer per maand, 2 of 3 keer per maand, 1 keer per week, 2 of 3 keer per week, bijna elke dag):

- naar muziek luisteren, downloaden, ...
- on line spelletjes spelen
- ICQ - instant messages
- chatten – IRC
- cultureel, toeristische of recreatieve informatie

Met opmaak: Nederlands (standaard)

Omdat we in deze publicatie vrijetijdsgedrag in kaart willen brengen, worden voor pc- en internetgebruik enkel de toepassingen op gebied van ontspanning geselecteerd (tabel 4.24 en tabel 4.26). Vandaar dat we de term ‘recreatief pc-/internetgebruik’ hanteren. Ongeveer 43 procent (tabel 4.25) blijkt op min of meer regelmatige basis gebruik te maken van de pc. Bij mannen is dit ongeveer de helft, bij vrouwen heel wat minder, namelijk 36 procent. Ook hier moeten we weer vaststellen dat laagopgeleiden beduidend minder sterk scoren. Daarnaast zijn jongeren (18- tot en met 24-jarigen, 58% minstens wekelijks) veel meer op een recreatieve wijze bezig met hun pc dan ouderen. Dit weerspiegelt zich ook in de hoge percentages voor minimaal wekelijkse participatie bij de schoolgaanden (66%) en de inwonenden bij de ouders (54%). Opvallend is dat mensen met heel veel vrije tijd en tevredenheid met het aspect tijdsdruk zwak scoren wat het recreatief pc-gebruik betreft. Dit hangt samen met de scholingsgraad.

Tabel 4.24 Frequentie van diverse vormen van recreatief pc-gebruik in percentages, APS'03¹¹

	<i>muziek afspelen/ beluisteren</i>	<i>muziek maken</i>	<i>computer spelletjes spelen</i>	<i>dvd Bekijken (film)</i>	<i>grafische toepassingen (foto's)</i>
<i>niet van toepassing^a</i>	44,5	44,5	44,5	44,5	44,5
<i>bijna nooit of nooit</i>	28,6	49,2	30,5	43,6	31,5
<i>enkele keren per jaar</i>	3,9	1,4	6,7	4,2	7,1
<i>1 keer per maand</i>	3,6	1,3	4,9	3,4	5,0
<i>2 of 3 keer per maand</i>	4,3	1,4	4,1	2,3	4,6
<i>1 keer per week</i>	3,5	0,7	3,7	1,1	3,7
<i>2 of 3 keer per week</i>	4,8	0,6	3,5	0,6	2,2
<i>bijna elke dag</i>	6,7	0,9	2,2	0,2	1,5

^a Enkel respondenten die regelmatig (d.i. minimaal éénmaal per maand) hun pc gebruiken, werden bevraagd in verband met de gebruikte toepassingen.
N=1 440

¹¹ In tegenstelling tot het cijfer vermeld in tabel 4.21, namelijk dat 63,1 procent van de bevolking thuis een pc bezit en dat 95,4 procent van hen regelmatig gebruik maakt van deze pc (minimaal één keer per maand), gaat het bij de cijfers in tabel 4.24 om het aantal respondenten dat recreatief gebruik maakt van een pc ongeacht de plaats (thuis, op het werk, ...) waar dit gebeurt.

Tabel 4.25 Frequentie van het recreatief pc-gebruik naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>bijna nooit of nooit</i>	49,7	64,0	56,9
<i>meermaals per maand tot meermaals per jaar</i>	19,0	19,3	19,2
<i>dagelijks tot wekelijks</i>	31,2	16,7	23,9

$\chi^2=44,727$; $df=2$; $p<.001$; $N=1\ 439$

Ruim 40 procent van de respondenten maakt op min of meer regelmatige basis op een recreatieve wijze gebruik van het internet (tabel 4.27). Ook hier is er een verschil naar geslacht. Mannen zijn zwaardere gebruikers, doch minder uitgesproken dan bij het recreatief pc-gebruik. De populairste vormen van recreatief internetgebruik zijn het opzoeken van toeristische en culturele informatie en het downloaden en beluisteren van muziek. Voor de andere achtergrondvariabelen komen dezelfde lijnen naar voor als bij het recreatief pc-gebruik. Jongeren, hogeropgeleiden en daarmee verbonden schoolgaanden en inwonenden bij de ouders gebruiken het internet het meest voor recreatieve doeleinden. Ook hier valt op dat mensen met heel veel vrije tijd en een lage tijdsdruk relatief zwakke recreatieve gebruikers zijn.

Tabel 4.26 Frequentie van diverse vormen van recreatief internetgebruik in percentages, APS'03¹²

	<i>muziek downloaden/ beluisteren</i>	<i>on line spelletjes spelen</i>	<i>chatten/ IRC</i>	<i>ICQ/ instant messages</i>	<i>opzoeken van cultureel, toeristische of recreatieve informatie</i>
<i>niet van toepassing^a</i>	53,7	53,7	53,8	55,0	53,7
<i>bijna nooit of nooit</i>	27,6	37,5	32,7	35,1	9,1
<i>enkele keren per jaar</i>	3,7	2,8	2,5	1,0	14,8
<i>1 keer per maand</i>	3,0	2,0	1,9	1,0	10,1
<i>2 of 3 keer per maand</i>	2,9	0,8	1,8	0,9	7,0
<i>1 keer per week</i>	3,4	2,0	1,7	1,3	3,4
<i>2 of 3 keer per week</i>	2,3	0,8	2,9	1,6	1,2
<i>bijna elke dag</i>	3,5	0,5	2,6	4,0	0,7

^a Enkel respondenten die regelmatig (d.i. minimaal éénmaal per maand) het internet raadplegen, werden bevraagd in verband met de gebruikte toepassingen.

$N=1\ 440$; behalve voor chatten/IRC ($N=1\ 438$) en voor ICQ/instant messages ($N=1\ 406$)

Tabel 4.27 Frequentie van het recreatief internetgebruik naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>bijna nooit of nooit</i>	52,4	63,8	58,2
<i>meermaals per maand tot meermaals per jaar</i>	25,0	21,3	23,1
<i>dagelijks tot wekelijks</i>	22,5	14,9	18,7

$\chi^2=21,307$; $df=2$; $p<.001$; $N=1\ 439$

Een laatste media-activiteit die we bekijken is het lezen van een krant. De volgende vraag wordt hieromtrent in de APS '03 gesteld.

¹² In tegenstelling tot het cijfer vermeld in tabel 4.21, namelijk dat 47,5 procent van de bevolking thuis internet bezit en dat 81 procent van hen regelmatig gebruik maakt van internet (minimaal één keer per maand), gaat het bij de cijfers in tabel 4.26 om het aantal respondenten dat recreatief gebruik maakt van internet ongeacht de plaats (thuis, op het werk, ...) waar dit gebeurt.

“Hoe vaak leest u een krant?” (nooit, minder dan 1 keer per maand, ongeveer 1 keer per maand, meerdere keren per maand, ongeveer 1 keer per week, meerdere keren per week, dagelijks)

Bijna 40 procent leest dagelijks de krant; 23 procent daarentegen neemt nooit een krant door (tabel 4.28). Mannen lezen regelmatig een krant dan vrouwen. Opvallend is ook dat ouderen, uitgezonderd de oudste leeftijdscategorie, regelmatigere krantenlezers zijn dan jongeren. Dit zien we ook terug bij de sterke score voor de gepensioneerden (55% dagelijks). De minst regelmatige lezers naar verzorgingspositie zijn de werklozen en arbeidsongeschikten. Het lezen van kranten stijgt ook bij stijgend opleidingsniveau maar dit is minder uitgesproken dan bij recreatief pc- en internetgebruik. Naar leefsituatie blijken vooral alleenstaande ouders en alleenstaanden minder en minder regelmatig de krant te lezen. Vooral de tussencategorieën (matig tot veel vrije tijd) scoren goed voor het lezen van kranten. De tevredenen en heel tevredenen met het aspect tijdsdruk lezen ook vaker een krant dan de ontevredenen.

Tabel 4.28 Frequentie van het lezen van een krant naar geslacht in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>nooit</i>	18,8	27,3	23,1
<i>minder dan één keer per maand</i>	4,8	5,1	4,9
<i>ongeveer één keer per maand</i>	3,1	4,7	3,9
<i>meerdere keren per maand</i>	6,7	5,9	6,3
<i>ongeveer één keer per week</i>	11,3	13,5	12,4
<i>meerdere keren per week</i>	12,5	9,8	11,1
<i>dagelijks</i>	42,9	33,6	38,2

$\chi^2=26,111$; $df=6$; $p<.001$; $N=1\ 438$

4.4.3 Vergelijking in de tijd

Voor de driemeetpunten stellen we vast dat de verdeling naar achtergrondvariabelen vrij stabiel is zowel voor het kijkgedrag in de week als in het weekend (tabellen 4.29 en 4.30). Een opmerkelijke vaststelling, die we over de achtergrondvariabelen heen terugvinden, is dat er in 2003 enerzijds iets minder mensen in de categorie van één uur of minder zitten maar anderzijds ook minder mensen in de categorie van ‘zware kijkers’. Dit geldt zowel voor het kijkgedrag in de week als in het weekend. Dit zou er op kunnen wijzen dat de intensiteit van het TV kijken enigszins daalt onder druk van andere vormen van mediaconsumptie zoals internetgebruik. Voorlopig moeten we voorzichtig blijven met deze conclusie en opvolgen of deze evolutie zich in de toekomst verder zal doorzetten.

Tabel 4.29 *Vergelijking in de tijd van de intensiteit van TV kijken op een weekdag naar sociale achtergrond, 1997-2003*

	1997			2000			2003		
	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur
<i>totaal</i>	32,0	34,3	33,8	35,1	29,0	35,9	28,9	45,5	25,6
<i>geslacht</i>									
man	32,8	33,1	34,2	36,2	29,8	34,0	31,2	44,6	24,2
vrouw	31,2	35,5	33,4	34,1	28,2	37,7	26,7	46,4	26,9
χ^2	NS			NS					
<i>leeftijd</i>									
<25 ^a	41,0	35,5	23,5	43,4	31,3	25,3	37,5	47,4	15,1
25-34	45,8	36,3	17,9	48,0	32,9	19,1	42,5	47,4	10,1
35-44	38,2	40,2	21,6	50,0	30,3	19,7	39,5	47,7	12,8
45-54	32,5	35,3	32,2	34,8	33,5	31,7	31,7	45,6	22,6
55-64	18,4	30,4	51,2	19,8	27,5	52,7	14,4	50,0	35,6
65-74	10,5	23,8	65,7	10,7	22,6	66,7	9,0	39,5	51,4
75-85	NB	NB	NB	18,2	14,8	67,0	5,2	32,0	62,9
χ^2	***			***			***		
<i>opleiding</i>									
geen/lo	14,7	29,0	56,4	16,6	23,4	60,0	10,8	40,2	49,0
lager sec	20,9	39,0	40,2	22,7	33,7	43,6	21,8	49,8	28,4
hoger sec	38,8	34,1	27,2	43,9	30,5	25,5	32,9	50,7	16,4
nuho	49,8	33,6	16,6	53,8	31,7	14,6	47,5	42,4	10,1
unief	56,8	37,0	6,2	62,7	24,0	13,3	65,8	31,6	2,5
χ^2	***			***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant; NB = niet beschikbaar

^a in 1997 en 2000 gaat het bij de leeftijdscategorie van <25 jaar om de 16- tot en met 25-jarigen; in 2003 om de 18- tot en met 25-jarigen

Tabel 4.30 *Vergelijking in de tijd van de intensiteit van TV kijken in het weekend naar sociale achtergrond, 1997-2003*

	1997			2000			2003		
	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur	≤1 uur	>1uur <3uur	≥ 3 uur
<i>totaal</i>	18,9	30,7	50,4	21,0	26,0	53,0	20,9	44,8	34,4
<i>geslacht</i>									
man	19,7	30,2	50,1	21,6	26,6	51,8	22,7	44,7	32,6
vrouw	18,1	31,2	50,7	20,4	25,4	54,2	19,1	44,9	36,0
χ^2	NS			NS			NS		
<i>leeftijd</i>									
<25 ^a	18,1	36,7	45,2	22,5	30,2	47,3	27,1	50,0	22,9
25-34	25,4	31,5	43,1	23,1	26,2	50,7	27,9	44,9	27,1
35-44	22,3	34,6	43,2	26,0	32,8	41,1	23,1	50,5	26,3
45-54	17,7	29,5	52,8	23,9	26,5	49,6	22,7	43,4	33,9
55-64	15,7	26,5	57,8	19,3	21,0	59,7	13,9	44,8	41,2
65-74	11,2	23,4	65,4	9,5	21,4	69,0	14,1	37,9	48,0
75-85	NB	NB	NB	14,8	12,5	72,7	6,2	32,0	61,9
χ^2	***			***			***		
<i>opleiding</i>									
geen/lo	9,9	21,5	68,5	13,4	15,9	70,6	11,1	38,8	50,1
lager sec	11,5	27,9	60,7	16,5	22,0	61,5	22,3	40,9	36,8
hoger sec	24,0	31,2	44,8	23,4	29,4	47,1	21,5	46,9	31,6
nuho	26,7	39,8	33,5	26,5	35,0	38,5	27,2	53,9	18,9
unief	35,0	43,8	21,3	40,0	36,0	24,0	37,2	51,3	11,5
χ^2	***			***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant; NB = niet beschikbaar

^a in 1997 en 2000 gaat het bij de leeftijdscategorie van <25 jaar om de 16- tot en met 25-jarigen; in 2003 om de 18- tot en met 25-jarigen

Bij een vergelijking tussen 2001 en 2003 merken we over de achtergrondvariabelen heen dat er nog een duidelijke toename is van het recreatief pc- en internetgebruik (tabellen 4.31 en 4.32). Deze stijging is niet direct te wijten aan het populairder worden van één bepaald type van recreatief gebruik maar van een globale stijging van het recreatief gebruik van pc en internet. Hoewel er een algemeen verschil naar geslacht blijft, zien we dat dit voor de zwaarste categorie van gebruikers (wekelijks tot dagelijks) in 2003 uitgevlakt wordt, terwijl er in 2001 nog een duidelijk verschil was voor deze zeer regelmatige gebruikers. De sterke ondervertegenwoordiging van ouderen en laagopgeleiden inzake het recreatief gebruik van pc en internet in 2001 neemt niet zichtbaar af in 2003.

Met opmaak: Nederlands (standaard)

Tabel 4.31 *Vergelijking in de tijd van het recreatief pc-gebruik naar sociale achtergrond, 2001-2003*

	2001			2003		
	bijna nooit of nooit	+ maand tot + jaar	dagelijks tot wekelijks	bijna nooit of nooit	+ maand tot + jaar	dagelijks tot wekelijks
<i>totaal</i>	65,7	14,1	20,1	56,9	23,9	19,2
<i>geslacht</i>						
man	59,4	14,6	26,0	49,7	31,2	19,0
vrouw	71,8	13,6	14,6	64,0	16,7	19,3
χ^2	***			***		
<i>leeftijd</i>						
<25	28,8	25,2	46,0	14,6	58,3	27,1
25-34	43,8	23,5	32,7	30,2	34,3	35,5
35-44	56,7	18,9	24,4	50,9	26,7	22,4
45-54	70,2	12,7	17,1	63,9	17,5	18,7
55-64	85,3	8,1	6,6	79,9	10,3	9,8
65-74	96,1	0,6	3,2	91,5	4,5	4,0
75-85	97,8	0,7	1,5	99,0	1,0	0,0
χ^2	***			***		
<i>opleiding</i>						
geen/lo	92,9	1,4	5,7	89,5	7,2	3,3
lager sec	73,2	8,5	18,3	60,6	21,8	17,7
hoger sec	57,0	17,9	25,1	44,7	34,2	21,1
nuho	41,3	26,1	32,6	33,6	30,9	35,5
unief	31,7	36,6	31,7	25,3	32,9	41,8
χ^2	***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Met opmaak: Engels
(Groot-Brittannië)

Met opmaak: Nederlands
(standaard)

Tabel 4.32 *Vergelijking in de tijd van het recreatief internetgebruik naar sociale achtergrond, 2001-2003*

	2001			2003		
	bijna nooit of nooit	+ maand tot +jaar	dagelijks tot wekelijks	bijna nooit of nooit	+ maand tot +jaar	dagelijks tot wekelijks
<i>totaal</i>	71,1	17,8	11,1	58,2	18,7	23,1
<i>geslacht</i>						
man	64,4	20,4	15,2	52,4	22,5	25,0
vrouw	77,5	15,4	7,2	63,8	14,9	21,3
χ^2	***			***		
<i>leeftijd</i>						
<25	40,1	34,0	25,9	19,3	57,3	23,4
25-34	53,4	27,5	19,1	33,9	26,2	39,9
35-44	63,1	25,5	11,4	48,6	17,4	34,0
45-54	71,1	19,8	9,1	61,5	13,5	25,0
55-64	90,9	3,0	6,1	82,0	5,7	12,4
65-74	97,4	1,9	0,6	96,0	0,0	4,0
75-85	99,3	0,0	0,7	100,0	0,0	0,0
χ^2	***			***		
<i>opleiding</i>						
geen/lo	95,2	2,3	2,5	92,2	2,8	5,0
lager sec	79,3	11,2	9,5	64,4	21,5	14,2
hoger sec	64,3	24,1	11,6	48,2	25,7	26,1
nuho	49,1	32,6	18,3	26,7	23,5	49,8
unief	32,9	39,0	28,0	17,9	29,5	52,6
χ^2	***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

4.5 Sociale participatie

In verschillende APS-surveys is over onderwerpen als deelname aan het verenigingsleven (APS'03), het verrichten van onbetaald vrijwilligerswerk (APS'02) en informele sociale contacten (APS'03) heel wat basisinformatie terug te vinden. Ook hier hebben we in navolging van de hoofdstukken rond cultuur- en sportparticipatie getracht om een participatiegraad op basis van drie categorieën op te stellen. Net als bij media was het echter niet mogelijk om een coherente en consistente variabele te bekomen. Vandaar dat we ons ook hier beperken tot de bespreking van de verschillende vormen van sociale participatie. Dit domein bevindt zich eerder in een grijze zone tussen zuivere vrijetijdsactiviteiten en verplichte activiteiten.

4.5.1 Formele vormen van sociale participatie

Een eerste vorm van formele sociale participatie waarover informatie te vinden is in de APS'03, is de actieve deelname aan het verenigingsleven. Hierover wordt in het meetinstrument de volgende vraag gesteld:

“In ons land zijn nogal wat mensen aangesloten bij verenigingen. Ik ga u een lijst met een aantal soorten verenigingen voorlezen. Kunt u mij zeggen of u daar nu lid van bent of soms vroeger lid bent van geweest en indien u nu lid bent of dat dan is als actief lid, passief lid of bestuurslid?”

- een jeugdbeweging, jeugdvereniging of jeugdclub
- een milieu- of natuurvereniging
- fanclub
- een vereniging die gehandicapten, bejaarden, kansarmen, ... helpt
- een vereniging voor (amateur-)kunstbeoefening (koor, toneelkring, literatuur, dans, ...)
- een hobbyclub of groep (koken, naaien, postzegels verzamelen, wijnproeven)
- een vrouwenbeweging (KAV, SVV, KVLV, ...)
- een sociaal-culturele vereniging (KWB, Davidsfonds, ...)
- een sportvereniging of club (ook wandelen, schaken)
- een politieke vereniging of partij
- een religieuze of kerkelijke vereniging (parochiaal werk, ...)
- een wijk- of buurtcomité, ook carnavalvereniging, feestvereniging en de redactie van een lokaal tijdschrift horen erbij
- een vereniging die ijvert voor internationale vrede en voor ontwikkeling van de Derde Wereldlanden (Amnesty International, wereldwinkel)
- een vakbond, een middenstandsorganisatie, een beroepsvereniging of een organisatie van werkgevers of zelfstandigen
- een gemeentelijke adviesraad, schoolraad, ...
- gezinsverenigingen (BGJG, ...)
- een groepering die verbonden is aan een plaatselijk café (sjoelbak, vogelpik, spaarkas, cafévoetbalploeg, duiven, groepslotto, voetbalpronostiek of iets dergelijks)
- Rode Kruis, Vlaams Kruis, vrijwillige brandweer, algemene hulpdiensten
- een vereniging, groep of bond voor gepensioneerden
- een zelfhulpgroep
- andere

Belangrijk hier is dat ook de bestuursleden meegeteld worden als actieve leden, ook bij het actieve lidmaatschap van sportverenigingen. Dit zijn immers vaak zeer actieve leden en in deze context is de manier waarop men actief is niet relevant. Het is voldoende dat men er een deel van zijn vrije tijd mee doorbrengt.

Een tweede vorm van formele participatie die we in kaart kunnen brengen is het verrichten van onbetaald vrijwilligerswerk. Hiervoor doen we een beroep op gegevens uit de APS'02. We baseren ons op de volgende vragen.

“Verricht u momenteel op regelmatige basis onbetaald vrijwilligerswerk?”

“Op welke van volgende terreinen verricht u regelmatig onbetaald [uitgezonderd vergoedingen] vrijwilligerswerk?”

- in het kader van een politieke organisatie
- in een beroeps- of vakorganisatie
- in het kader van een godsdienstige organisatie of levensbeschouwing
- in een jeugdbeweging
- in een culturele vereniging (zang, muziek, toneel, dans)
- in een sportvereniging
- in een hobbyvereniging
- hulp op school
- oudercommissie, schoolbestuur
- vrouwenvereniging of vrouwencafé
- in een vereniging die zich inzet voor burenen-, bejaarden-, gehandicaptenhulp
- in het kader van hulpdiensten (Rode Kruis, brandweer, ...)

- *overige terreinen van inzet (actiegroep, Amnesty International, Wereldwinkel, e.d.)*
- *overige hulpverlening (advies, voorlichting, telefonische hulpdienst, wetswinkel,...)*
- *hulpverlening bij familie of buurt, kinderopvang*
- *andere*

“Hoeveel uren besteedt u gemiddeld per week aan dat vrijwilligerswerk?”

Ongeveer de helft van de bevolking zegt actief te zijn in één of andere vereniging (tabel 4.33). Bij mannen ligt dit percentage hoger dan bij vrouwen. Dit verschil is volledig te wijten aan het lagere lidmaatschap van vrouwen van een sportvereniging. Indien we het lidmaatschap van de sportvereniging buiten beschouwing laten, stellen we vast dat het lidmaatschap voor mannen en vrouwen ongeveer gelijk ligt. Naar leeftijd blijkt er geen significant verschil te zijn voor deze algemene variabele van lidmaatschap. Voor de specifieke verenigingen zijn er wel verschillen maar die schakelen elkaar uit als we een globale deelnamegraad op stellen. Naar opleidingsniveau is er wel een duidelijk verschil: lageropgeleiden zijn veel minder actief lid dan hogeropgeleiden. Dit is een gegeven dat internationaal wordt vastgesteld. Het verschil naar opleiding komt ook tot uiting bij de individuele verenigingen doch veel scherper bij de sportverenigingen en de nieuwe sociale verenigingen (milieu, vrede,...) dan bij de klassieke verenigingen (Davidsfonds, KAV,...). Hierdoor dreigt een verdere dualisering van het verenigingsleven (Elchardus et al., 2001a). Naar verzorgingspositie zien we dat de schoolgaanden en werkzamen de actiefste groepen zijn. Daarnaast zien we ook dat de groep die ontevreden is met het aspect tijdsdruk, het meest actief aan het verenigingsleven deelneemt. Naar levenssituatie en vrijetijdskapitaal zijn er geen significante verschillen.

Iets meer dan 16 procent zegt op regelmatige basis onbetaald vrijwilligerswerk uit te voeren (tabel 4.33). Voor mensen tussen de 45 en 65 ligt dit percentage boven de 20 procent. Daarnaast vallen de hoge scores op voor mensen met een diploma niet universitair hoger onderwijs (23%), alleenstaande ouders (27%) en mensen met weinig vrije tijd (22%). Bij deze laatste categorie is het natuurlijk de vraag of zij deze vorm van sociale participatie als vrijetijdsbesteding beschouwen. Voor de andere achtergrondvariabelen vinden we geen duidelijke verschillen.

Als we het type vereniging (tabel 4.34) bekijken zien we dat vooral sportverenigingen, die ongeveer een vijfde van de bevolking bereiken, heel goed scoren. Verder zien we ook dat hobbyclubs, vakbonden en verenigingen 6 à 7 procent van de Vlamingen bereiken. De rest van de verenigingen die zich op gans de bevolking richten bereiken minder dan 5 procent van de populatie. Daarnaast zijn er enkele verenigingen die redelijk goed scoren gezien het feit dat ze slechts voor een deel van de bevolking openstaan zoals vrouwenverenigingen (8,9%), vereniging voor gepensioneerden (4,7%) en jeugdverenigingen (2,7%).

Geen enkel terrein van onbetaald vrijwilligerswerk (tabel 4.35) steekt er echt bovenuit. Mannen zetten zich vooral in voor sportverenigingen, culturele verenigingen en voor hulpverlening bij familie, buurt en kinderopvang. Dit laatste terrein scoort ook goed bij vrouwen en daarnaast ook hulp op school en verenigingen die zich inzetten voor burenen-, bejaarden- en gehandicaptenhulp.

Bijna de helft (45%) van de vrijwilligers blijkt 1 tot 5 uur per week aan zijn vrijwilligerswerk te besteden; ongeveer een vijfde besteedt 5 tot 10 uur. Vijftien procent steekt er heel veel tijd in met een intensiteit van meer dan 10 uur; een quasi even grote groep (18%) steekt met minder dan één uur relatief weinig tijd in zijn vrijwilligerswerk. Naar achtergrondvariabelen zijn er nauwelijks significante verschillen. Het enige duidelijk significante verschil stellen we vast naar verzorgingspositie, maar wordt waarschijnlijk onder meer veroorzaakt door een te laag aantal vrijwilligers bij de arbeidsongeschikten.

Tabel 4.33 Deelname aan formele vormen van sociale participatie naar sociale achtergrond, in percentages, APS'02 en APS'03¹³

	<i>actief lid van een vereniging</i>	<i>regelmatig onbetaald vrijwilligerswerk</i>
<i>totaal</i>	48,8	16,1
<i>geslacht</i>		
mannen	53,4	17,1
vrouwen	44,3	15,2
χ^2	**	NS
<i>leeftijd</i>		
18-24	49,5	17,4
25-34	53,4	12,6
35-44	50,2	16,2
45-54	48,2	23,3
55-64	49,0	20,3
65-74	46,3	11,8
75-85	37,5	4,6
χ^2	NS	***
<i>opleiding</i>		
geen/lo	31,9	10,3
lager sec	46,9	13,7
hoger sec	51,3	18,1
nuho	68,7	23,5
unief	70,5	18,8
χ^2	***	***
<i>verzorgingspositie</i>		
school	55,5	17,5
wrkz	53,7	19,5
huis	36,6	14,6
wrkl	32,2	17,1
arbong	34,5	10,3
gepens	46,0	11,7
χ^2	***	NS
<i>levenssituatie</i>		
INW	49,0	17,7
ALL	46,0	10,2
P-K	47,3	14,4
P+K	52,7	19,0
K-P	38,6	27,5
χ^2	NS	*

¹³ De gegevens over het onbetaald vrijwilligerswerk zijn afkomstig uit de APS'02; deze over de actieve deelname aan het verenigingsleven uit de APS'03.

<i>vrijtijdskapitaal</i>			
	weinig	47,6	22,2
	matig	50,0	18,4
	veel	49,7	15,4
	heel veel	46,5	9,7
	χ^2	NS	**
<i>tijdsdruk</i>			
	(heel) ontevreden	56,6	NB
	tevreden	47,3	NB
	heel tevreden	45,1	NB
	χ^2	**	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant; NB = gegeven niet beschikbaar

Tabel 4.34 Lidmaatschap van een vereniging naar geslacht in percentages, APS'03¹⁴

<i>type vereniging</i>	man	vrouw	totaal
<i>sportvereniging of -club</i> ¹⁵	25,3	15,8	20,5
<i>hobbyclub of -groep</i> ¹⁶	7,6	8,4	8,0
<i>vakbond, middenstandsorganisatie, beroepsvereniging of organisatie van werkgevers of zelfstandigen</i>	8,3	3,1	5,7
<i>vereniging voor (amateur)kunstbeoefening</i> ¹⁷	6,3	3,8	5,1
<i>vereniging voor gepensioneerden</i>	3,3	6,1	4,7
<i>vrouwenbeweging</i>	-	8,9	4,5
<i>groepering verbonden aan plaatselijk café</i> ¹⁸	6,4	2,0	4,3
<i>sociaal-culturele vereniging</i> ¹⁹	4,8	3,6	4,2
<i>gemeentelijke adviesraad of schoolraad</i>	3,9	4,0	4,0
<i>vereniging die gehandicapten, bejaarden, kansarmen, ... helpt</i>	4,2	3,6	3,9
<i>wijk- of buurtcomité</i> ²⁰	4,2	2,8	3,4
<i>jeugdbeweging, -vereniging of -club</i>	3,1	2,2	2,7
<i>religieuze of kerkelijke vereniging</i> ²¹	2,5	2,7	2,6
<i>gezinsvereniging</i> ²²	2,4	2,7	2,6
<i>vrijwillige hulpdiens</i> ²³	1,4	3,5	2,4
<i>milieu- of natuurvereniging</i>	2,4	1,0	1,7
<i>politieke vereniging of partij</i>	2,2	0,7	1,4
<i>vereniging die ijvert voor internationale vrede of ontwikkeling van derde wereldlanden</i> ²⁴	1,4	0,9	1,1
<i>fanclub</i>	0,8	0,1	0,5
<i>zelfhulpgroep</i>	0,5	0,4	0,4

¹⁴ het betreft hier zowel actieve als bestuursleden.

¹⁵ ook wandelen, schaken, enzovoort.

¹⁶ koken, naaien, postzegels verzamelen, wijn proeven, enzovoort.

¹⁷ koor, toneelkring, literatuur, dans, enzovoort.

¹⁸ sjoelbak, vogelpik, spaarkas, cafévoetbalploeg, duiven, groepslotto, voetbalpronostiek, enzovoort.

¹⁹ KWB, Davidsfonds, enzovoort.

²⁰ inclusief carnavalvereniging, feestvereniging of de redactie van een lokaal tijdschrift

²¹ parochiaal werk, enzovoort.

²² BGJG, enzovoort.

²³ Rode Kruis, Vlaams Kruis, vrijwillige brandweer, algemene hulpdiensten, enzovoort.

²⁴ Amnesty International, Wereldwinkel, enzovoort.

Tabel 4.35 Terreinen waarop men regelmatig onbetaald vrijwilligerswerk verricht naar geslacht, in percentages, APS'02

terrein	man	vrouw	totaal
<i>hulpverlening bij familie, buurt, kinderopvang, ...</i>	4,4	5,7	5,1
<i>sportvereniging</i>	6,6	2,3	4,4
<i>hulp op school</i>	2,9	4,3	3,6
<i>culturele vereniging²⁵</i>	4,4	2,4	3,4
<i>vereniging die zich inzet voor burenen-, bejaarden-, gehandicaptenhulp</i>	2,5	4,3	3,4
<i>godsdienstige organisatie of levensbeschouwing</i>	2,8	3,1	2,9
<i>jeugdbeweging</i>	3,0	2,1	2,6
<i>hobbyvereniging</i>	2,4	1,5	1,9
<i>oudercommissie, schoolbestuur</i>	1,5	2,0	1,8
<i>vrouwenvereniging of vrouwencafé</i>	0,1	2,7	1,4
<i>beroeps- of vakorganisatie</i>	1,7	0,9	1,3
<i>hulpdiensten²⁶</i>	1,5	0,9	1,2
<i>overige terreinen van inzet²⁷</i>	1,1	0,7	0,9
<i>politieke organisatie</i>	0,8	0,5	0,7
<i>overige hulpverlening²⁸</i>	0,3	0,3	0,3

Participatie in een sportvereniging

Zoals aangegeven onder het luik sportbeoefening, laat het APS-meetinstrument toe om uitspraken te formuleren over de sportparticipatie in clubverband.

Bijna zes van de tien volwassenen in Vlaanderen zegt nog nooit lid geweest te zijn van een sportclub (tabel 4.36). Bij vrouwen ligt dit percentage een stuk hoger dan bij mannen: 68 versus 50 procent. Het aantal respondenten dat alleen vroeger lid was van een sportclub versus het aantal dat nu (nog altijd) actief lid is, is quasi gelijk: 19 versus 18 procent. Ook hier noteren we relatief grote verschillen tussen mannen en vrouwen. Mannen doen niet alleen meer aan sport, ze zijn ook sterker vertegenwoordigd in de sportclubs.

Tabel 4.36 Participatie in een sportvereniging naar geslacht, in percentages, APS'03

	mannen	vrouwen	totaal
<i>geen lid</i>	49,9	68,4	59,2
<i>vroeger lid</i>	23,2	14,6	18,9
<i>passief lid</i>	1,7	1,2	1,5
<i>actief lid</i>	21,1	14,8	17,9
<i>bestuurslid</i>	4,2	1,0	2,6

$$\chi^2=57,774; df=4; p<.001; N=1\ 440$$

Niet alleen in functie van het geslacht, maar ook wat de andere sociale achtergrondkenmerken betreft zien we sterke verschillen opduiken inzake sportclubparticipatie.

Het aantal actieve leden van een sportvereniging neemt af in functie van de leeftijd en toe in functie van het opleidingsniveau. Het actieve lidmaatschap van een sportclub scoort het

²⁵ zang, muziek, toneel, dans, enzovoort.

²⁶ Rode Kruis, Vlaams Kruis, vrijwillige brandweer, algemene hulpdiensten, enzovoort.

²⁷ actiegroep, Amnesty International, Wereldwinkel, enzovoort.

²⁸ advies, voorlichting, telefonische hulpdienst, wetswinkel, enzovoort.

hoogst bij schoolgangers en werkenden, nog bij hun ouders inwonenden, en – toch opvallend – ook bij respondenten die onder hogere tijdsdruk staan. Ook de cijfers voor het vroegere lidmaatschap volgen deze trend.

Participatie in een cultuur- en jeugdvereniging

Op dezelfde manier als voor een sportvereniging wordt in het APS-meetinstrument ook het lidmaatschap van een aantal verenigingen in de culturele sector bevraagd (tabellen 4.37 – 4.39). Het percentage van de bevolking dat van een cultuurvereniging lid is, ligt duidelijk een stuk lager dan dat van de sportverenigingen. Wat de sociaal-culturele verenigingen betreft, blijken vrouwen, laaggeschoolden, jongeren en werklozen minder deel te nemen. Bij de verenigingen voor (amateur-)kunstbeoefening is er vooral een opvallend verschil naar opleidingsniveau. Mensen met het opleidingsniveau niet-universitair hoger onderwijs zijn het vaakst actief lid. Naar verzorgingspositie zijn het vooral de schoolgaanden en de werkzamen die goed scoren. Naar leeftijd zijn de verschillen beperkt en voor de andere variabelen zijn er zelfs geen significante verschillen. Ook het lidmaatschap van een jeugdvereniging werd bevraagd. We benadrukken dat in de APS-bevraging de minimumleeftijd van de respondenten op 18 jaar ligt. Vandaar bijvoorbeeld het hoge percentage vroegere leden.

Tabel 4.37 Participatie in een sociaal-culturele vereniging naar geslacht, in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>geen lid</i>	86,3	90,5	88,4
<i>vroeger lid</i>	5,3	3,4	4,4
<i>passief lid</i>	3,6	2,5	3,1
<i>actief lid</i>	3,8	3,2	3,5
<i>bestuurslid</i>	1,0	0,4	0,7

$\chi^2=7,231$; df=4; NS; N=1 439

Tabel 4.38 Participatie in een vereniging voor (amateur-)kunstbeoefening naar geslacht, in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>geen lid</i>	86,7	86,6	86,6
<i>vroeger lid</i>	6,7	8,8	7,8
<i>passief lid</i>	0,3	0,7	0,5
<i>actief lid</i>	5,0	3,7	4,4
<i>bestuurslid</i>	1,3	0,1	0,7

$\chi^2=7,231$; df=4; $p<.001$; N=1 438

Tabel 4.39 Participatie in een jeugdvereniging naar geslacht, in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>geen lid</i>	54,2	60,8	57,5
<i>vroeger lid</i>	41,9	36,5	39,2
<i>passief lid</i>	0,7	0,4	0,6
<i>actief lid</i>	3,1	2,2	2,7

$\chi^2=6,889$; df=3; NS; N=1 411

4.5.2 Informele vormen van sociale participatie

Voor het in kaart brengen van een aantal informele sociale relaties maken we gebruik van de volgende vragen uit de APS'03:

“Hoeveel goede vrienden of vriendinnen hebt u, uw eventuele partner niet meegerekend?”

“Hoe dikwijls praat u wel eens met één van uw buren? (nooit, minder dan één keer per maand, één of twee keer per maand, één of twee keer per week, dagelijks of bijna dagelijks)”

“Hoe vaak ontmoet u vrienden bij u thuis of elders? (nooit, minder dan één keer per maand, één of twee keer per maand, én of twee keer per week, dagelijks of bijna dagelijks)”

“Hoe vaak ontmoet u familieleden die niet bij u thuis wonen? (nooit, minder dan één keer per maand, één of twee keer per maand, één of twee keer per week, dagelijks of bijna dagelijks)”

Meer dan 60 procent van de respondenten ontmoet zeer regelmatig niet-inwonende familieleden (tabel 4.40). Daarentegen ziet 15 procent zijn familie bijna nooit. Vrouwen ontmoeten vaker familieleden dan mannen. Naar leeftijd is het moeilijk een eenduidige interpretatie te maken. De groep die niet-inwonende familieleden dagelijks ontmoet is het grootst bij de ouderen, maar ook de groep die het minst familieleden ontmoet is bij ouderen het grootst. De groep ouderen is met andere woorden heterogeen. Naar opleidingsniveau zien we dat lagergeschoolden vaker hun familie ontmoeten dan hogergeschoolden. Verder vinden we nog significante verschillen naar verzorgingspositie en levenssituatie. Vrij logisch scoren de schoolgaanden en inwonenden bij de ouders hier lager voor het ontmoeten van familieleden buitenshuis. Opvallend, maar ook logisch, is de hoge score voor alleenstaande ouders.

Ongeveer de helft van de bevolking ontmoet zeer regelmatig zijn vrienden (tabel 4.41). Ruim 20 procent ontmoet echter haast nooit vrienden. Mannen ontmoeten vaker dan vrouwen vrienden. Jongeren ontmoeten vaker vrienden dan ouderen. De middenleeftijdscategorieën scoren hier eerder zwak. Hoewel de percentages van mensen die dagelijks hun vrienden ontmoeten hoger liggen bij lageropgeleiden, ontmoeten ze globaal bekeken toch minder hun vrienden. De groep die bijna nooit of nooit hun vrienden ontmoet, is hier veruit het grootst. Naar verzorgingspositie ontmoeten vooral schoolgaanden vaak hun vrienden, huisvrouwen/mannen en gepensioneerden scoren minder goed. Naar levenssituatie ontmoeten inwonenden bij de ouders, alleenstaanden en alleenstaande ouders het vaakst hun vrienden. Het ontmoeten van vrienden stijgt ook bij toename van het vrijetijdskapitaal. De ontevredenen met het aspect tijdsdruk ontmoeten het minst dagelijks hun vrienden.

Ongeveer 66 procent heeft op regelmatige basis contact met zijn buren, mannen evenveel als vrouwen. Ouderen vaker dan jongeren en lageropgeleiden vaker dan hogeropgeleiden (tabel 4.42). Naar verzorgingspositie hebben vooral arbeidsongeschikten en gepensioneerden het vaakst dagelijks contact met de buren. Naar levenssituatie hebben vooral samenwonenden al dan niet met kinderen veel contact met de buren. Naar beschikbaar vrijetijdskapitaal is er geen significant verschil en naar het aspect tijdsdruk is het eerder zwak. De ontevredenen hebben minder dagelijks contact dan de tevredenen.

Uitgebreide analyses van informele sociale contacten zijn terug te vinden in de laatste twee edities van *Vlaanderen gepeild!* (Agneessens et al., 2003; Waeye & Agneessens, 2001). Agneessens et al. (2003) stellen de individualiseringsthese voorop. Op basis van deze individualiseringsthese wordt verwacht dat de westerse samenleving evolueert van een eerder traditionele samenleving met nadruk op familie en buurt naar een samenleving waarin meer individueel opgebouwde contacten en meer op keuzegebaseerde relaties centraal staan. Er wordt geconcludeerd dat individuen conform de individualiseringsthese veel investeren in zelfuitgebouwde sociale contacten. Daarnaast blijven echter traditionele banden met familie en buurt belangrijk. Dit evolueert verschillend voor de diverse bevolkingsgroepen. De onderzoeksresultaten liggen in de lijn van onze bevindingen, maar enkele nuanceringen zijn hier wel op hun plaats. Zo blijkt onder meer dat hoewel mannen meer goede vrienden hebben dan vrouwen en eveneens rapporteren vaker vrienden te ontmoeten, vrouwen meer vertrouwenspersonen vernoemen. Uit de studie blijkt ook dat ouderen en lageropgeleiden niet minder goede vrienden hebben, maar er zich wel minder mee verbonden voelen. Verder wordt er ook verwezen naar de sterkere verbondenheid van ouderen met hun burens, wat bevestigd wordt door onze resultaten. De rol van familie lijkt niet echt te variëren naar leeftijd en opleiding, wat minder naar voor kwam in onze eenvoudige analyses.

Samenvattend lijkt het er wel op dat jongeren en hogeropgeleiden meer gericht zijn op zelfuitgebouwde contacten (vrienden) dan ouderen en lageropgeleiden die meer vasthouden aan traditionele banden met familie en buurt (hoewel die ook tout court sterk aanwezig zijn). Tot slot brengen we ook het hebben van sociale contacten in verband met sport- en cultuurparticipatie. Hieruit blijkt dat deze vormen van vrijetijdsparticipatie een positieve invloed hebben op de intensiteit en grootte van het sociaal netwerk. Dit is analoog aan wat voor het lidmaatschap van een vereniging in *Vlaanderen gepeild!* wordt vastgesteld (Agneessens et al., 2003). Een belangrijke kanttekening hierbij is wel de onzekerheid over de causaliteitsrichting die vaak in sociaal kapitaalonderzoek naar voor wordt gebracht, met name: bevorderen sport- en cultuurparticipatie het hebben van sociale contacten of komen personen met aanleg voor sociale interactie gemakkelijker in contact met sport en cultuur (tabellen 4.43-4.46)?

Tabel 4.40 Frequentie van het ontmoeten van familieleden naar sociale achtergrond, in percentages, APS'03

	nooit	<1x per maand	1 of 2x per maand	1 of 2x per week	(bijna) dagelijks
<i>totaal</i>	2,2	13,0	21,8	43,3	19,7
<i>geslacht</i>					
mannen	3,1	15,8	23,8	40,5	16,8
vrouwen	1,4	10,2	19,7	46,1	22,6
χ^2	***				
<i>leeftijd</i>					
18-24	2,6	13,0	37,0	35,4	12,0
25-34	2,0	10,9	17,4	51,8	17,8
35-44	2,8	13,2	22,8	46,6	14,6
45-54	0,8	15,5	19,5	45,8	18,3
55-64	2,1	8,2	21,6	38,7	29,4
65-74	1,1	17,0	18,2	38,6	25,0
75-85	4,2	13,5	13,5	39,6	29,2
χ^2	***				
<i>opleiding</i>					
geen/lo	3,9	12,2	16,1	43,2	24,7
lager sec	2,8	14,2	22,7	38,5	21,8
hoger sec	1,3	11,6	24,8	45,0	17,3
nuho	0,5	13,8	22,9	46,3	16,5
unief	1,3	16,5	26,6	44,3	11,4
χ^2	**				
<i>verzorgingspositie</i>					
school	0,1	16,4	35,5	36,4	11,8
wrkz	2,1	12,2	21,5	47,5	16,7
huis	0,8	12,1	18,2	40,9	28,0
wrkl	4,4	15,4	23,1	41,8	15,4
arbong	6,7	10,0	13,3	53,3	16,7
gepens	2,9	13,3	18,8	36,2	28,8
χ^2	***				
<i>levenssituatie</i>					
INW	1,9	17,5	33,5	35,9	11,2
ALL	6,0	13,6	12,6	44,2	23,6
P-K	1,2	10,8	21,6	44,2	22,2
P+K	1,8	13,6	20,4	45,9	18,3
K-P	0,1	4,5	9,1	56,8	29,5
χ^2	***				
<i>vrijetijdskapitaal</i>					
weinig	1,3	13,7	19,0	43,8	22,1
matig	0,9	15,3	20,0	43,8	20,0
veel	2,3	11,9	24,2	44,1	17,5
heel veel	4,6	12,3	20,0	39,6	23,5
χ^2	NS				
<i>tijdsdruk</i>					
(heel) ontevreden	2,3	14,2	22,0	44,3	17,2
tevreden	2,2	12,9	21,1	44,4	19,4
heel tevreden	2,4	11,2	25,2	36,9	24,3
χ^2	NS				

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Tabel 4.41 Frequentie van het ontmoeten van vrienden thuis/elders naar sociale achtergrond, in percentages, APS'03

	nooit	< 1x per maand	1 of 2x per maand	1 of 2x per week	(bijna) dagelijks
<i>totaal</i>	4,8	17,7	27,5	36,2	13,8
<i>geslacht</i>					
mannen	4,6	17,2	25,2	34,7	18,2
vrouwen	5,0	18,2	29,8	37,6	9,4
χ^2	***				
<i>leeftijd</i>					
18-24	1,6	6,3	8,4	39,3	44,5
25-34	1,6	11,3	30,0	44,1	13,0
35-44	3,5	18,1	37,6	34,8	6,0
45-54	4,4	23,8	26,2	37,7	7,9
55-64	3,6	24,7	33,5	32,5	5,7
65-74	9,6	22,6	26,6	29,9	11,3
75-85	17,5	16,5	22,7	29,9	13,4
χ^2	***				
<i>opleiding</i>					
geen/lo	10,3	23,9	24,4	28,1	13,3
lager sec	5,4	16,1	24,6	36,3	17,7
hoger sec	2,6	17,8	25,7	37,8	16,0
nuho	0,9	14,2	36,2	42,7	6,0
unief	0,1	7,7	37,2	46,2	9,0
χ^2	***				
<i>verzorgingspositie</i>					
school	0,1	6,4	3,7	38,5	51,4
wrkz	3,2	15,6	31,9	38,9	10,3
huis	7,6	22,1	38,9	27,5	3,8
wrkl	1,1	18,5	22,8	33,7	23,9
arbong	6,7	26,7	20,0	20,0	26,7
gepens	10,4	24,6	23,0	32,4	9,7
χ^2	***				
<i>levenssituatie</i>					
INW	2,9	5,8	11,2	41,7	38,3
ALL	8,5	14,0	16,5	44,5	16,5
P-K	5,9	21,2	34,2	31,2	7,5
P+K	2,3	21,9	34,4	34,6	6,8
K-P	9,1	9,1	13,6	56,8	11,4
χ^2	***				
<i>vrijetijdskapitaal</i>					
weinig	5,3	17,3	37,8	29,8	9,8
matig	2,8	19,3	33,3	34,0	10,6
veel	4,2	17,0	23,9	40,4	14,5
heel veel	7,3	18,1	21,2	34,2	19,2
χ^2	***				
<i>tijdsdruk</i>					
(heel) ontevreden	3,6	18,8	33,1	35,7	8,8
tevreden	5,1	17,9	26,5	36,5	13,9
heel tevreden	3,4	16,1	24,4	35,1	21,0
χ^2	**				

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Met opmaak: Nederlands (standaard)

Tabel 4.42 Frequentie van het praten met burens naar sociale achtergrond, in percentages, APS'03

	nooit	<1x per maand	1 of 2x per maand	1 of 2x per week	(bijna) dagelijks
<i>totaal geslacht</i>	5,8	9,3	18,5	35,2	31,2
mannen	6,0	9,8	18,2	34,9	31,0
vrouwen	5,5	8,9	18,8	35,4	31,4
χ^2	NS				
<i>leeftijd</i>					
18-24	11,5	16,1	25,5	24,5	22,4
25-34	8,1	9,3	18,6	33,6	30,4
35-44	3,6	8,2	24,3	38,2	25,7
45-54	4,8	10,4	16,0	44,0	24,8
55-64	1,5	8,2	16,0	34,5	39,7
65-74	5,6	6,2	10,2	34,5	43,5
75-85	7,4	5,3	13,7	31,6	42,1
χ^2	***				
<i>opleiding</i>					
geen/lo	4,7	6,9	11,9	33,8	42,7
lager sec	7,9	8,9	19,7	32,7	30,8
hoger sec	5,7	12,3	19,6	35,2	27,3
nuho	3,7	5,6	24,5	39,8	26,4
unief	7,7	14,1	21,8	39,7	16,7
χ^2	***				
<i>verzorgingspositie</i>					
school	11,9	17,4	27,5	22,9	20,2
wrkz	5,5	9,8	19,9	38,4	26,3
huis	3,0	5,3	19,7	40,9	31,1
wrkl	6,6	14,3	19,8	26,4	33,0
arbong	13,3	6,7	10,0	26,7	43,3
gepens	4,2	5,8	11,0	33,1	45,8
χ^2	***				
<i>levenssituatie</i>					
INW	10,1	18,4	24,6	27,5	19,3
ALL	8,1	10,7	15,7	36,5	28,9
P-K	5,7	7,9	15,6	34,8	36,0
P+K	2,5	7,0	17,9	41,4	31,2
K-P	11,4	9,1	27,3	15,9	36,4
χ^2	***				
<i>vrijetijdskapitaal</i>					
weinig	4,4	7,1	20,0	36,9	31,6
matig	6,6	10,7	20,4	36,7	25,7
veel	5,4	8,8	19,0	35,6	31,2
heel veel	6,2	10,5	13,6	32,9	36,8
χ^2	NS				
<i>tijdsdruk</i>					
(heel) ontevreden	5,5	9,7	23,1	39,6	22,1
tevreden	5,4	9,6	16,4	34,7	33,8
heel tevreden	7,8	7,8	21,4	30,6	32,5
χ^2	**				

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Met opmaak: Nederlands (standaard)

Tabel 4.43 Frequentie van de sport- en cultuurparticipatie naar aantal vrienden/vriendinnen in percentages, APS'03

<i>N</i> vrienden/vriendinnen	sportparticipatie			cultuurparticipatie		
	non	light	high	non	light	high
0	11,3	5,7	4,9	17,6	6,9	3,1
1 of 2	28,0	11,5	15,0	30,7	20,7	13,5
≥ 3	60,7	82,8	80,1	51,6	72,3	83,4
χ^2	***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Tabel 4.44 Frequentie van de sport- en cultuurparticipatie naar frequentie van het ontmoeten van familieleden, in percentages, APS'03

	sportparticipatie			cultuurparticipatie		
	non	light	high	non	light	high
nooit	3,1	0,5	1,9	4,4	2,0	1,3
< 1x per maand	14,4	13,4	11,3	14,6	11,5	13,6
1 of 2x per maand	16,3	28,7	25,3	19,0	21,5	23,7
1 of 2x per week	42,2	41,2	45,4	39,0	44,5	44,4
(bijna) dagelijks	23,9	16,2	16,2	22,9	20,5	17,0
χ^2	***			*		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Tabel 4.45 Frequentie van de sport- en cultuurparticipatie naar frequentie van het ontmoeten van vrienden thuis of elders, in percentages, APS'03

	sportparticipatie			cultuurparticipatie		
	non	light	high	non	light	high
nooit	7,7	3,2	2,1	11,5	4,9	0,6
< 1x per maand	20,7	18,0	14,6	22,9	19,8	12,5
1 of 2x per maand	28,4	27,6	26,4	26,1	26,6	29,3
1 of 2x per week	32,0	37,3	40,3	27,1	35,4	42,4
(bijna) dagelijks	11,3	13,8	16,6	12,4	13,2	15,1
χ^2	***			***		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

Tabel 4.46 Frequentie van de sport- en cultuurparticipatie naar frequentie van het praten met burens, in percentages, APS'03

	sportparticipatie			cultuurparticipatie		
	non	light	high	non	light	high
nooit	5,8	5,5	5,8	8,2	5,6	4,7
< 1x per maand	10,1	11,5	7,9	9,2	9,0	9,9
1 of 2x per maand	15,6	20,7	20,8	12,7	19,2	21,0
1 of 2x per week	34,0	31,8	37,6	33,9	33,0	38,3
(bijna) dagelijks	34,5	30,4	27,8	36,1	33,2	26,1
χ^2	NS			**		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; NS = niet significant

4.5.3 Vergelijking in de tijd

Het actief lidmaatschap van een vereniging is het laatste decennium stabiel gebleven (tabel 4.47): ongeveer de helft van de bevolking in Vlaanderen is actief lid van een vereniging. Het percentage schommelt wel wat van jaar tot jaar maar van echte structurele wijzigingen is er vooralsnog geen sprake. Uiteraard betekent dit niet dat er geen veranderingen vastgesteld kunnen worden. Zo wordt aangenomen dat er wel een verschuiving is van de klassieke verenigingen naar nieuw sociale verenigingen en verenigingen die de nadruk leggen op lichaamscultus en sport. Hierdoor zou er een toenemende dualisering dreigen doordat de ‘nieuwe verenigingen’ homogener van samenstelling zijn en vooral hogeropgeleiden bereiken, terwijl de klassieke verenigingen heterogener zijn en de diverse bevolkingsgroepen met elkaar in contact brengen.

Tabel 4.47 *Vergelijking in de tijd van het actief lidmaatschap^a van een vereniging naar geslacht, in percentages, 1996-2003*

	1996	1997	1998 ^b	1999	2001	2002	2003
<i>totaal</i>	52,7	47,2	50,7	49,6	51,8	53,0	48,8
<i>mannen</i>	57,0	51,7	56,9	54,6	56,6	57,7	53,4
<i>vrouwen</i>	48,8	42,6	44,6	44,7	46,9	48,5	44,3

^a Met het actief lidmaatschap worden hier zowel actieve als bestuursleden bedoeld.

^b De gegevens over 1998 zijn afkomstig uit het TOR-onderzoek (Elchardus et al., 2001b: 31)

Het APS-onderzoeksinstrument laat toe om specifiek voor het actieve lidmaatschap van een sportvereniging een vergelijking doorheen de tijd te maken (tabel 4.48). Voorafgaand dienen we aan te stippen dat het actief lidmaatschap van een sportvereniging verschillend bevraagd werd in 1997 en 2000 ten aanzien van 1999, 2001, 2002 en 2003. In de percentages van 1997 en 2000 zitten zowel de leden die zeggen actief lid te zijn maar geen bestuurslid, als de leden die zeggen zowel actief lid als bestuurslid te zijn; in de percentages van 1999, 2001, 2002 en 2003 zitten de leden die zeggen actief lid te zijn van een sportvereniging. De verschillende vraagstelling brengt met zich mee dat men voorzichtig moet zijn met conclusies, te meer daar de opvallendste daling er in 2001 kwam, het jaar dat de vraagstelling aangepast werd. Anderzijds kunnen de uitkomsten tussen 1999 en 2003 wel met elkaar vergeleken worden. We zien dat in deze periode het actieve clublidmaatschap gedaald is met een kleine 5 procent. Deze daling is even sterk bij mannen als bij vrouwen. Omdat het om een relatief beperkte vergelijking in de tijd gaat, blijft ook hier waakzaamheid geboden. Vooraleer we van een echte trendbreuk kunnen gewagen is een langere tijdreeks vereist.

Tabel 4.48 *Vergelijking in de tijd van het actief lidmaatschap van een sportvereniging naar geslacht, in percentages, 1997-2003*

	1997	1999	2000	2001	2002	2003
<i>totaal</i>	21,3	22,5	24,2	18,8	19,2	17,9
<i>mannen</i>	29,4	25,6	31,7	22,9	23,3	21,1
<i>vrouwen</i>	13,2	19,3	17,0	14,9	15,2	14,8

Het actieve lidmaatschap van een sociaal-culturele vereniging ligt de laatste jaren tussen de 4 en 5 procent (tabel 4.49). In 2001 was het verschil naar geslacht wel uitgesprokener. Voor het actieve lidmaatschap van verenigingen voor amateurkunstbeoefening stellen we een dalende lijn vast, vooral door de lagere deelname vanwege vrouwen (tabel 4.50). De percentages zijn echter vrij klein en de tijdslijn erg kort om hieraan uitgesproken conclusies te koppelen.

Tabel 4.49 *Vergelijking in de tijd van het actief lidmaatschap van een sociaal-culturele vereniging naar geslacht in percentages, 2001-2003*

	2001	2002	2003
<i>totaal</i>	4,7	4,2	4,2
<i>mannen</i>	6,3	4,4	4,8
<i>vrouwen</i>	3,1	4,0	3,6

Tabel 4.50 *Vergelijking in de tijd van het actief lidmaatschap van een vereniging (amateur-)kunstbeoefening voor vereniging naar geslacht, in percentages, 2001-2003*

	2001	2002	2003
<i>totaal</i>	7,1	6,5	5,1
<i>mannen</i>	6,3	7,2	6,3
<i>vrouwen</i>	7,7	5,9	3,8

De onderstaande tabel (tabel 4.51) toont dat in grote lijnen er weinig verschuivingen zijn in het hebben van sociale contacten. In 2003 liggen de percentages wat lager maar een langere tijdsreeks is nodig om uit te sluiten dat dit aan het toeval te wijten is. De verschillen naar achtergrondvariabelen zoals reeds besproken in het vorige deel zijn gelijklopend voor de verschillende jaren.

Tabel 4.51 *Vergelijking in de tijd van het hebben van informele sociale contacten, 1998-2003*

	praten met buren			vrienden ontmoeten			familieleden die niet inwonen		
	1998	2000	2003	1998	2000	2003	1998	2000	2003
<i>nooit</i>	4,8	3,6	5,8	2,0	1,4	4,8	NB	0,8	2,2
<i>minder dan 1 keer per maand</i>	7,9	7,5	9,3	8,7	8,8	17,7	NB	10,0	13,0
<i>één of twee keer per maand</i>	15,7	15,2	18,5	22,8	24,8	27,5	NB	21,3	21,8
<i>één of twee keer per week</i>	38,1	37,4	35,2	41,4	41,7	36,2	NB	46,6	43,3
<i>dagelijks of bijna dagelijks</i>	33,4	36,4	31,2	25,1	23,3	13,8	NB	21,3	19,7

Bron: *Vlaanderen gepeild!* 2001 en APS '03

4.6 Participatie in andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten

Naast de vier grote thema's die in de vorige delen aan bod kwamen, vinden we in de APS'03 nog bijkomend onderzoeksmateriaal over een aantal andere activiteiten die informatie verstrekken over bepaalde vormen van hobbybeoefening (creatief kunstzinnig bezig zijn), het commercieel uitgaansleven (bioscoopbezoek) en daguitstappen (monumentbezoek en bezoek van een bos of natuurgebied). We baseren ons hiervoor op de volgende vragen uit de APS'03:

“Ik zal nog enkele activiteiten voorlezen. Kunt u me zeggen hoe dikwijls u deze activiteiten het voorbije jaar heeft gedaan? (nooit, één keer per jaar, meerdere keren per jaar, één keer per maand, meerdere keren per maand):

- naar de bioscoop gaan
- bezienswaardige gebouwen of monumenten bezoeken
- bossen of natuurgebieden bezoeken
- zelf creatief of kunstzinnig bezig zijn”

4.6.1 Bezoeken van een bezienswaardig gebouw of monument

Meer dan de helft van de volwassen Vlaamse bevolking heeft het afgelopen jaar een bezienswaardig gebouw of monument bezocht (tabel 4.52). Mannen en vrouwen doen dat even vaak. Naar leeftijd zijn vooral de 35- tot en met 64-jarigen regelmatige participanten. De deelname stijgt met het opleidingsniveau. Onder universitair bevinden zich viermaal zoveel maandelijkse participanten dan bij de laagstopgeleiden. Naar levenssituatie bezoeken vooral de samenwonenden met partner met al dan niet kinderen wel eens een monument of bezienswaardig gebouw. Mensen met matig tot veel vrije tijd zijn vaker meermaals bezoeker dan mensen met weinig of heel veel vrije tijd. Ten slotte participeren mensen die ontevreden zijn over het aspect tijdsdruk meer.

Tabel 4.52 Bezoeken van een bezienswaardig gebouw of monument naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>nooit</i>	44,9	43,1	44,0
<i>één keer per jaar</i>	21,0	24,7	22,9
<i>meerdere keren per jaar</i>	30,8	29,7	30,2
<i>één keer per maand</i>	2,0	1,1	1,5
<i>meerdere keren per maand</i>	1,4	1,4	1,4

$\chi^2=4,322$; $df=4$; NS; $N=1\ 439$

4.6.2 Bezoeken van een bos of natuurgebied

Bijna driekwart van de bevolking bezoekt minstens éénmaal per jaar een bos of natuurgebied (tabel 4.53). Er zijn geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Vooral de oudste leeftijdscategorieën scoren zwakker, opvallend is dat de ‘drukke’ leeftijdscategorieën een hoge deelnamegraad kennen. Naar opleiding is er een verschil maar dit is toch minder uitgesproken dan bij vele andere activiteiten. Ook hier scoren de laagstopgeleiden echter wat zwakker. Naar verzorgingspositie valt op dat de werklozen de meeste maandelijkse participanten kennen, hoewel ze samen met de arbeidsongeschikten ook de grootste groep niet-deelnemers in hun rangen tellen. Opvallend is ook dat mensen met weinig en matig vrije tijd toch vrij vaak een natuurgebied of bos bezoeken.

Tabel 4.53 Bezoeken van een bos of natuurgebied naar geslacht, in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>nooit</i>	25,2	27,7	26,4
<i>één keer per jaar</i>	12,7	11,0	11,9
<i>meerdere keren per jaar</i>	39,2	41,9	40,5
<i>één keer per maand</i>	9,8	7,6	8,7
<i>meerdere keren per maand</i>	13,1	11,8	12,5

$\chi^2=4,923$; $df=4$; NS; $N=1\ 441$

4.6.3 Naar de bioscoop gaan

Bijna 60 procent van de volwassen Vlaamse bevolking gaat wel eens naar de bioscoop (tabel 4.54). Iets meer dan 45 procent zelfs minimaal meerdere keren per jaar. Er is geen verschil voor mannen en vrouwen. Jongeren en hogeropgeleiden scoren duidelijk hoger dan ouderen en lageropgeleiden. Naar verzorgingspositie gaan vooral schoolgaanden en werkzamen het meest naar de film. Naar levenssituatie gaan inwonenden bij de ouders het vaakst naar de bioscoop. Verrassend is op het eerste gezicht dat samenwonenden met partner zonder kinderen het minst buitenshuis naar de film gaan kijken. Vermoedelijk speelt hier een leeftijdseffect dat in deze louter exploratieve analyse niet naar boven komt. Mensen met heel veel vrije tijd blijken hier andermaal een zwakke participatiegroep te zijn en mensen die ontevreden zijn met het aspect tijdsdruk eens te meer een sterke participatiegroep.

Tabel 4.54 Naar de bioscoop gaan naar geslacht in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>nooit</i>	39,2	42,5	40,8
<i>één keer per jaar</i>	15,5	12,4	14,0
<i>meerdere keren per jaar</i>	29,4	32,2	30,8
<i>één keer per maand</i>	10,6	8,4	9,5
<i>meerdere keren per maand</i>	5,3	4,4	4,9

$\chi^2=6,742$; $df=4$; NS; $N=1\ 438$

4.6.4 Zelf creatief of kunstzinnig bezig zijn

Ruim 40 procent van de volwassen Vlamingen is zelf creatief of kunstzinnig bezig geweest het afgelopen jaar, mannen niet meer dan vrouwen (tabel 4.55). Jongeren – en daarmee verbonden de schoolgaanden – en de hogeropgeleiden zijn het vaakst zelf creatief of kunstzinnig bezig. Ook naar de andere achtergrondvariabelen zijn er, weliswaar zwakkere, verbanden. Wederom valt op dat de groep met heel veel vrije tijd minder goed scoort.

Tabel 4.55 Zelf creatief of kunstzinnig bezig zijn naar geslacht, in percentages, APS'03

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>nooit</i>	60,8	56,1	58,5
<i>één keer per jaar</i>	4,5	4,7	4,6
<i>meerdere keren per jaar</i>	11,9	11,2	11,6
<i>één keer per maand</i>	4,2	7,6	5,9
<i>meerdere keren per maand</i>	18,6	20,4	19,5

$\chi^2=9,247$; $df=4$; NS; $N=1\ 437$

4.7 Besluit

In dit deel hebben we naargelang de (recente) beschikbaarheid in de diverse APS-surveys de deelname aan specifieke vrijetijdsactiviteiten in kaart gebracht. Voor vier domeinen kon er op basis hiervan een vrij uitgebreide rapportage gebeuren. Zo werd de actieve en passieve sportbeoefening bekeken, het cultureel actief zijn, het mediagebruik en de formele en informele sociale participatie. Daarnaast hebben we in een laatste onderdeel enkele andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten besproken. In tegenstelling tot het eerste deel hebben we ons voor de specifieke deelname aan vrijetijdsactiviteiten beperkt tot een exploratieve, verkennende analyse. In eerste instantie werd getracht voor de verschillende domeinen een

algemene participatiegraad op te stellen. Dit bleek enkel mogelijk voor de sport- en cultuurparticipatie. Voor het mediagebruik en voor de sociale participatie was het niet haalbaar om een inhoudelijk coherente maat op te stellen.

Ongeveer 40 procent blijkt een regelmatige sportbeoefenaar te zijn; 15 procent van de respondenten doet op occasionele basis aan sport. Daarnaast woont ook ruim 45 procent minstens één keer per jaar als toeschouwer een sportmanifestatie bij. Iets meer dan een derde van de volwassen Vlamingen participeert op regelmatige wijze in cultuur; 41 procent neemt op eerder toevallige wijze aan cultuur deel en kan als cultuurpassant omschreven worden. In vergelijking met de participatiegegevens over 1997 en 2000 stellen we weinig verschuivingen vast wat de sport- en cultuurparticipatie betreft. Tijdens een weekdag blijkt 40 procent van de respondenten drie uur of meer TV te kijken; tijdens het weekend groeit dit percentage zelfs tot meer dan de helft van de Vlamingen. Respectievelijk 43 en 42 procent van de bevroegden maakt recreatief gebruik van pc en internet. Deze vormen van mediaparticipatie winnen aan populariteit in vergelijking met het nog steeds dominante tv-kijken dat ten opzichte van 1997 en 2000 vooral aan intensiteit wat inboet. Bijna 40 procent van de Vlamingen leest dagelijks een krant, 23 procent daarentegen leest nooit een krant. De helft van de Vlaamse bevolking blijkt actief betrokken bij het verenigingsleven en 16 procent verricht op regelmatige basis vrijwilligerswerk. Daarnaast wordt er ook veelvuldig tijd gemaakt voor informele sociale contacten, en dit zowel voor zelfopgebouwde sociale contacten (vrienden) als voor de meer traditionele verbanden (familie, burens). Tot slot zagen we in een laatste onderdeel dat meer dan de helft van de respondenten minstens één keer per jaar een bezienswaardig gebouw of monument bezoekt, bijna driekwart zegt een bos of natuurgebied te hebben bezocht in het afgelopen jaar, bijna 60 procent is in deze periode naar de bioscoop geweest en ruim 40 procent is op jaarbasis minstens één keer zelf creatief of kunstzinnig bezig geweest. In dit resumé hebben we abstractie gemaakt van verschillen naar achtergrondvariabelen. Deze verschillen zijn wel degelijk sterk aanwezig en komen soms over de domeinen terug. We komen hier in het algemeen besluit op terug.

5. Besluit

Deze publicatie is opgedeeld in twee grote delen. In een eerste deel hebben we het beschikbare vrijetijdskapitaal bestudeerd op een week- of werkdag en in het weekend. Ook de tevredenheid met dit vrijetijdskapitaal werd onderzocht en als meer inhoudelijke component werd ook de tevredenheid met de manier van vrijetijdsbesteding bekeken. In een tweede deel werd de deelname aan diverse vrijetijdsactiviteiten onder de loep genomen. Vier grote thema's werden behandeld: sportdeelname, cultuurparticipatie, mediagebruik en sociale participatie.

Uit het eerste deel kwam duidelijk naar voor dat het beschikbare vrijetijdskapitaal sterk kan fluctueren voor de diverse bevolkingsgroepen. Zo blijken mannen meer vrije tijd te hebben dan vrouwen en dit zowel in de week als in het weekend. Bovendien blijkt dat dit effect zelfs onderschat wordt in een eenvoudige, bivariate analyse. In een multivariaat model waarvoor andere achtergrondvariabelen wordt gecontroleerd, blijkt dit verschil nog toe te nemen. Naar leeftijd konden we reeds bij het bivariate deel vaststellen dat het effect non-lineair verloopt. De mensen die zich in de drukke leeftijd bevinden hebben het laagste aantal uren vrije tijd. In functie van het opleidingsniveau stelden we vast dat de lageropgeleiden een hoger volume vrije tijd hebben dan hogeropgeleiden. Dit verschil wordt, waarschijnlijk door de samenhang met leeftijd, overschat bij de bivariate analyse. Hoewel het verschil groot blijft, neemt het onder controle van andere achtergrondvariabelen toch wat af. Daarnaast werden ook nog de resultaten naar beroep, verzorgingspositie, levenssituatie en tijdsdruk in kaart gebracht. Arbeiders, alleenstaanden, niet-werkenden en mensen met een grote tevredenheid met het aspect tijdsdruk blijken het meeste vrije tijd te hebben. Zelfstandigen, mensen met kinderen, voltijds werkenden en mensen die ontevreden zijn met het aspect tijdsdruk hebben het minst vrije tijd. Algemeen valt ook op dat de verschillen meer uitgesproken zijn op een week- of werkdag dan tijdens het weekend.

Naast het aantal uren vrije tijd bekeken we de tevredenheid met dit volume en daarnaast de tevredenheid met de inhoud. Zoals te verwachten hangt deze tevredenheid sterk samen met het effectieve aantal uren vrije tijd waarover men beschikt. Op een enkele uitzondering na, zijn de respondenten met het hoogste aantal uren vrije tijd ook het meest tevreden. Hoewel voor de hand liggend, toont deze bevinding toch aan dat tevredenheid niet louter een subjectief gegeven is maar met de objectieve realiteit samenhangt. Daarnaast zagen we eveneens dat sommige groepen met een zelfde volume vrije tijd tevreden zijn waar andere ontevreden mee zijn. Zo zijn bijvoorbeeld zelfstandigen tevreden met een volume waar de andere beroepstypes ontevreden mee zijn. Voor de manier van vrijetijdsbesteding zijn er hier en daar wel wat verschillen, maar de conclusie is hier vooral dat er globaal een grote tevredenheid (9/10) is met de inhoud van de vrijetijdsbesteding.

In het tweede luik zijn we dieper ingegaan op een aantal concrete vrijetijdsactiviteiten. Naast de sportbeoefening, de cultuurparticipatie, het mediagebruik en de sociale participatie, werden nog een beperkt aantal andere recreatieve vrijetijdsactiviteiten besproken. Voor de vier grote thema's probeerden we steeds een participatiegraad op te stellen ingedeeld in drie categorieën: niet, lichte en zware gebruikers. Voor sport en cultuur slaagden we er in een dergelijke variabele te ontwikkelen. Voor mediagebruik en sociale participatie bleek het niet haalbaar om een inhoudelijk coherente maat op te stellen zodat we de verschillende participatievormen afzonderlijk bestudeerden. Een aantal grote lijnen vallen hier op. Een eerste interessante vaststelling was dat mensen met een groot vrijetijdskapitaal zwakke sport-

en cultuurparticipanten blijken te zijn en, met uitzondering voor tv-kijken, ook zwak scoren voor mediagebruik. Deze groep is eveneens weinig betrokken bij het verenigingsleven en het onbetaald vrijwilligerswerk. Wat de informele sociale contacten betreft, scoren deze respondenten wel goed. Mensen die ontevreden zijn met het aspect tijdsdruk zijn daarentegen wel actief bij sport, cultuur en het verenigingsleven betrokken. Zij kijken veel minder tv maar scoren wel goed voor recreatief pc- en internetgebruik. Een andere opvallende vaststelling is dat een laag opleidingsniveau nog steeds sterk de kansen op deelname aan vooral activiteiten buitenshuis beperkt. Laagopgeleiden nemen minder deel aan sport, cultuur en het verenigingsleven. Ze gebruiken ook minder een pc of het internet voor recreatieve doeleinden. Daarentegen kijken deze respondenten het meest intensief naar tv en hebben ze ook het meeste contact met familie en burens. Vrienden ontmoeten ze dan weer minder vaak dan hogeropgeleiden.

Algemeen beschouwd zijn mensen die druk bezig zijn met hun job, met huishoudelijke arbeid en andere taken, ook actief in hun vrije tijd. Ze kunnen meerdere zaken blijkbaar goed combineren en hebben vermoedelijk ook meer behoefte aan één of meerdere activiteiten waar ze zelf voor kiezen. Zij die, gewild of niet, meer vrije tijd hebben, kiezen veelal voor een rustiger leven. Tv-kijken en een babbel met de burens doen ze het meest. Hierbij moeten we ook opmerken dat voor een aantal activiteiten zoals het werken in de tuin geen informatie beschikbaar is. Overconsumptie tijdens de vrije tijd is niet gezond maar inactiviteit ook niet. Bepaalde groepen zullen uit hun isolement moeten gehaald worden met vrijetijdsactiviteiten die hen aanspreken en verenigingen en clubs die hen activeren om ook iets anders te doen dan tv-kijken. De Vlamingen zijn tevreden over de wijze waarop ze hun vrije tijd invullen. Dit moeten we respecteren. Dit wil niet zeggen dat we ze niet mogen uitnodigen om andere vormen van vrijetijdsbesteding te leren kennen en op deze manier ook meer en vooral andere competenties te verwerven.

Referenties

- Agneessens, F., De Lange, D. & Waeye, H. (2003). Over het verband tussen sociale relaties en attitudes, waarden en normen. In: J. Lemaître (Ed.). *Vlaanderen gepeild!* Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.
- APS/MVG (meerdere jaargangen). *VRIND. Vlaamse Regionale Indicatoren*. Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning & Statistiek.
- Bollaert, L., Stoffen, M., De Knop, P., Corijn, E., Matthijs, K., Neefs, H. & Delanghe, L. (1999). *Toerisme, recreatie en vrije tijd in Vlaanderen anno 2000. Syntheserapport* (Onderzoek in opdracht van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Wetenschap en Innovatie). Brussel/Leuven: Onderzoekseenheid Vrije tijd, Toekomst & Beleidsplanning / Departement Sociologie – afdeling Sociologie van Gezin, Bevolking & Gezondheidszorg.
- Bollaert, L., Stoffen, M., De Knop, P., Corijn, E., Matthijs, K., Neefs, H. & Delanghe, L. (2000). *Toerisme, recreatie en vrije tijd in Vlaanderen anno 2000. Resultaten van het surveyonderzoek* (Onderzoek in opdracht van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Wetenschap en Innovatie). Brussel/Leuven: Onderzoekseenheid Vrije tijd, Toekomst & Beleidsplanning / Departement Sociologie – afdeling Sociologie van Gezin, Bevolking & Gezondheidszorg.
- Bosscher, M., Naeyaert, D. & Claeys, U. (1986). *Vrijtijdsbesteding in Vlaanderen anno 1983: frequentiegegevens. Deelrapport 2*. Leuven: KULeuven / Sociologisch Onderzoeksinstituut – Studiegroep voor Cultuurbevordering.
- Breedveld, K. & van den Broek, A. (2003). De meerkeuzemaatschappij. Facetten van de temporele organisatie van verplichtingen en voorzieningen. Den Haag: Sociaal & Cultureel Planbureau.
- Carton, A. & Loosveldt, G. (2002). *Basisdocumentatie onderzoek 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 1996-2000'*. Leuven: KULeuven / Departement Sociologie / afdeling Dataverzameling & Analyse.
- Carton, A., Verbelen J. & Van Geel, H. (2003). *Basisdocumentatie onderzoek 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2003'*. Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.
- Claeys, U. & Van den Bosch, J. (1963). *Volksontwikkeling en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Een sociologisch onderzoek bij de actieve Nederlandstalige bevolking van België*. Leuven: Centrum voor Sociale Studies – afdeling BUROP.
- De Troyer, A. (2003). *Het Pact van Vilvoorde in concrete cijfers. De opvolging van de 21 doelstellingen*. Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.
- Elchardus, M., Huyse, L. & Hooghe, M. (Eds.) (2001a). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen. Een onderzoek naar de sociale constructie van democratisch burgerschap*. Brussel: VUBPress.
- Elchardus, M., Hooghe, M. & Smits, W. (2001b). De vormen van middenveldparticipatie. In: M. Elchardus, L. Huyse & M. Hooghe (Eds.). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen. Een onderzoek naar de sociale constructie van democratisch burgerschap*. (pp. 15-46). Brussel: VUBPress.
- Geldof, D. (2001). *Onthaasting. Op zoek naar tijd in een risicomaatschappij*. Antwerpen: Houtekiet.
- Gleick, J. (2000). *Steeds sneller. De permanente jacht naar tijdwinst en de roep om onthaasting*. Amsterdam: Anthos.
- Glorieux, I., Coppens, K., Koelet, S., Moens, M. & Vandeweyer, J. (2002). *Vlaanderen in uren en minuten. De tijdsbesteding van de Vlamingen in 480 tabellen* (Cd-rom met handleiding). Brussel: VUBPress.
- Groves, R.M. & Couper, M.P. (1998). *Nonresponse in household interview surveys* (Wiley Series in Probability & Statistics). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Hofland, H.J.A. (1955). *Geen tijd. Op zoek naar oorzaken en gevolgen van het moderne tijdperk*. Amsterdam: Scheltema & Holkema.

Met opmaak: Nederlands (standaard)

- Hogenhuis, C. (2001). Een nieuwe economie, een bevrijde tijd? De rol van ICT in versnelling en onthaasting. Kampen: Kok.
- Koelet, S. (2002). De tijd. Een democratisch schaars goed? *Samenleving & Politiek* 9(8): 12-21.
- Laermans, R. (2002). Het cultureel regiem. Cultuur en beleid in Vlaanderen. Tielt: Lannoo.
- McClendon, M.J. (2002). *Multiple regression and causal analysis*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.
- Naeyaert, D. & Claeys, U. (1984). *Vrije tijdsbesteding in Vlaanderen anno 1983: participatiegegevens. Deelrapport 1*. Leuven: KULeuven / Sociologisch Onderzoeksinstituut – Studiegroep voor Cultuurbevordering.
- NIS (2000). *Enquête naar de arbeidskrachten 2000 (EAK2000)* (Werkgelegenheid & werkloosheid). Brussel: Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- NIS (2002). *Enquête naar de arbeidskrachten 2002 (EAK2002)* (Werkgelegenheid & werkloosheid). Brussel: Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- NIS (2003). *Bevolking en huishoudens*. Brussel: Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (1999). *The experience economy. Work is theatre and every business a stage*. Boston, Mass.: Harvard Business School Press.
- Rademakers, L. (2003). *Filosofie van de vrije tijd*. Budel: Damon.
- Runciman, W.G. (1993). Relative deprivation and social justice. A study of attitudes to social inequality in twentieth-century England. New York, NY: Routledge & Kegan Paul.
- Scheerder, J. & Pauwels, G. (2002). *Vlaanderen sportief gepeild! Resultaten van de APS-survey 1999* (Stativaria 26). Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.
- Van Mechelen, F. (1964). *Vrije tijdsbesteding in Vlaanderen*. Antwerpen: S.M. Ontwikkeling.
- Van Mechelen, F. (1966). *Vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Deel 2*. Antwerpen: S.M. Ontwikkeling.
- Van Mechelen, F. (1967). *Vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Deel 3*. Antwerpen: S.M. Ontwikkeling.
- Van Mechelen, F. (1969). *Vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Deel 4*. Antwerpen: S.M. Ontwikkeling.
- Verbelen, J. & Carton, A. (2003). Procesevaluatie van de dataverzameling in het kader van het meetinstrument 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2003'. Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.
- Waege, H. & Agneessens, F. (2001). Impressies over sociale relaties, waarden en tradities. Vijf jaar vragen naar de verhouding tussen individu en gemeenschap. In: J. Lemaître & H. Van Geel (Eds.). *Vlaanderen gepeild! De Vlaamse overheid en burgeronderzoek 2001*. Brussel: ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / administratie Planning en Statistiek.

Producten van de administratie Planning en Statistiek

De administratie Planning en Statistiek geeft volgende **publicaties** uit:

- VRIND (Vlaamse Regionale Indicatoren) geeft elk jaar aan de hand van interessant cijfermateriaal een concreet beeld van wat de Vlaamse overheid doet, op welke terreinen zij actief is en welke resultaten zij behaalt. *Laatst verschenen VRIND: april 2004.*
- PROFIEL VLAANDEREN schetst jaarlijks aan de hand van indicatoren een globaal beeld van de internationale positie van Vlaanderen en dit op meerdere beleidsdomeinen. *Laatst verschenen Profiel Vlaanderen: februari 2004.*
- VLAANDEREN IN CIJFERS is een jaarlijkse vouwfolder met de voornaamste socio-economische data over Vlaanderen in een Belgische context. *Laatst verschenen Vlaanderen in Cijfers: februari 2004.*
- CONJUNCTUURNOTA VOOR VLAANDEREN verschijnt per semester en geeft actuele informatie over de Vlaamse conjunctuurindicatoren, naast een situering in een ruimere, internationale context. *Laatst verschenen Conjunctuurnota voor Vlaanderen: april 2004.*
- STATIVARIA is een publicatiereeks die aan de Vlaamse ambtenaren, maar ook aan andere belangstellenden, originele informatie bezorgt die nuttig is bij de beleidscyclus.
Laatst verschenen nummers:
 - 31. Woonkwaliteit en tevredenheid met de woonomgeving in Vlaanderen. Een analyse van de algemene socio-economische enquête 2001.
 - 30. VRIND, een terugblik...
 - 29. Volwassen anderstalige nieuwkomers in het Vlaamse Gewest.
- VLAANDEREN GEPEILD bevat wetenschappelijke bijdragen op basis van analyses op de APS-survey naar de waarden, houdingen en gedragingen van Vlamingen. *Laatst verschenen Vlaanderen Gepeild: mei 2003.*
- KWALITEITSRICHTLIJNEN BIJ HET UITVOEREN VAN SURVEYONDERZOEK is een handleiding met praktische tips voor het realiseren van kwaliteit in alle fasen van dit type onderzoek. *November 2001.*
- KWALITEITSZORG STATISTISCH PRODUCTIEPROCES bevat aanbevelingen die de verschillende kwaliteitsdimensies aan de hand van indicatoren op een concrete wijze meetbaar en zichtbaar wil maken. *November 2003.*

Bovenstaande publicaties kunnen gratis verkregen worden bij de administratie Planning en Statistiek, Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel, tel. 02/553 57 84, fax 02/553 58 08.
e-mail: caroline.temmerman@azf.vlaanderen.be.

Enkel de laatste editie van het VRIND-rapport is te betalen. U kan dit schriftelijk bestellen bij de administratie Planning en Statistiek. U betaalt vooraf 15 euro door storting op rekeningnummer 091-2202012-44 van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement AZF, afdeling Algemene Administratieve Diensten, Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel.

Al de APS-publicaties kunnen gratis gedownload worden in PDF-formaat via de website (http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/stat_Publicaties.htm).

De **website** van de administratie Planning en Statistiek is raadpleegbaar op de site www.vlaanderen.be/APS. Ze bevat een schat aan Vlaamse overheidsstatistieken. Deze site is een ideaal startpunt voor wie in de openbare statistiek een weg zoekt.

Aangezien ons aanbod aan cijferreeksen en documenten voortdurend uitbreidt, willen we de gebruikers helpen in hun zoektocht naar de gewenste informatie. Aan de zoekfunctie op de APS-website werd een synoniemenlijst gekoppeld. Zo hoeft u niet altijd de vakterm of het juridisch correcte woord te kennen om toch antwoorden te vinden op uw vragen.

homepage website "Vlaamse Statistieken, strategisch management en surveyonderzoek" van de administratie Planning en Statistiek (APS) - Netscape

http://www.vlaanderen.be/aps

Vlaamse statistieken,
strategisch management
en surveyonderzoek

home(Vlaanderen) home(APS) helpdesk sitemap

Welkom op de website van APS
(administratie Planning en Statistiek)

Tik een begrip/trefwoord in
zoek [geavanceerd zoeken](#)

Kenniscentrum Statistieken

- Cijfers:** rechtstreeks toegang tot cijfergegevens
- Knooppunt:** vindplaatsen van statistische gegevens in binnen- en buitenland
- Adressen:** contactpersonen en statistische instellingen
- Over cijfers (FRED):** informatie over statistieken
- Tips:** voor goed gebruik van statistiek
- Actuele Dossiers:** een (kleine) studie over een actueel onderwerp
- Nieuwsberichten:** thematisch overzicht

Online databases

- Basiskaart Vlaanderen
- Regionale en gemeentelijke statistieken
- Stedelijke Monografieën OnLine (SMOL)
- Multidimensionele bevraging van de databank - Demografie

Kenniscentrum Surveyonderzoek

- APS-survey:** onderzoek naar "sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen"
- Surveys in opdracht van de Vlaamse overheden**
- Andere surveys**
- Vindplaatsen:** van surveyinstituten
- Methoden:** inzake aspecten van surveyonderzoek

Wie is APS?
[Wegwijs op deze site](#)
APS-helpdesk: Voor wie niet vindt wat hij zoekt op deze site
Abonneer u op onze nieuwsbrief APS-Zine
Heeft u suggesties? Steeds welkom!

APS-Publicaties
kies publicatie

Recente nieuwsberichten

Bruto Binnenlands Product van het Vlaams Gewest - update op 19 januari 2004
[meer](#)

Vlaamse werkloosheid klimt verder omhoog
Het aantal Vlaamse niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) bedroeg in december 2003 213.188, wat neerkomt op een stijging met 2,1% of 4.509 t.o.v. november 2003. Die verhoging kan toegeschreven worden aan het feit dat er in december veel tijdelijke werknemers (o.a. uitzendkrachten) op de arbeidsmarkt verschijnen. Bovendien is de toename op maandbasis minder gunstig dan de gemiddelde seizoensschommeling (+1,5%).
[meer](#)

Namen van boorlingen in 2002
Laura en Thomas blijven in België de populairste voornamen die aan borelingen worden gegeven. In Vlaanderen wordt dat Amber en Robbe. Het Nationaal Instituut voor de Statistiek publiceert de voornamen van de 57.076 jongens en 54.245 meisjes die in 2002 werden geboren. Die kregen respectievelijk 7.246 en 8.051 verschillende voornamen.
[meer](#)

Voorlopige cijfers van de landbouwtelling 2003
Het Nationaal Instituut voor de Statistiek maakte de voorlopige cijfers bekend van landbouwtelling 2003. Daaruit blijkt dat de opbrengst van zomertarwe in ons land(+140,7%) en zomergerst (+72,8%) veel hoger lagen dan in 2002.

Kenniscentrum Strategisch Management

- Beleidsinformatie:** overzicht van beleidsplannen en indicatoren
- Voorbeelden:** strategisch management
- Vindplaatsen:** instituten voor strategisch management
- Methoden:** inzake strategisch en prestatie management
- Archief:** Nieuwsberichten inzake strategisch en prestatie management

Nieuw op de site

Kwaliteitszorg Statistisch productieproces. Aanbevelingen.

APS-publicaties -> Kwaliteitszorg Statistisch productieproces - Aanbevelingen

Stativaria 28: Vijf steken diep graven naar levenskwaliteit. Een conceptuele en empirische aftasting van het begrip levenskwaliteit.

Transferring data from aps.vlaanderen.be...